

HØRINGSNOTAT

Forslag til enkelte tilpasninger i deler av folketrygdens regelverk som følge av innføring av ny uføretrygd

Utsendt: 31. januar 2014

Høringsfrist: 3. mars 2014

Innhold

1	INNLEDNING	1
1.1	Hva høringsnotatet omfatter	1
1.2	Bakgrunn	2
2	NY UFØRETRYGD – INNTEKTSNIVÅ FØR OG ETTER UFØRHET	6
2.1	Innledning	6
2.2	Fastsetting av inntektsnivå før uførhet	6
2.3	Fastsetting av inntektsnivå etter uførhet	15
2.4	Oppheving av bestemmelsen i endringsloven § 12-8 femte ledd andre punktum	17
2.5	Endring av inntektsnivå før og etter uførhet	18
3	REDUKSJON I UFØRETRYGD PÅ GRUNN AV INNTEKT	21
3.1	Innledning	21
3.2	Hvilke inntekter som ikke medregnes (etterslep og erstatning)	21
3.3	Unntak fra inntekt i varig tilrettelagt arbeid (VTA)	22
3.4	Nærmere om hvordan reduksjonen i den månedlige utbetalingen av uføretrygden på grunn av arbeidsinntekt skal gjennomføres	22
3.5	Hvilende rett	24
4	ETTEROPPGJØRET	26
4.1	Innledning	26
4.2	Nærmere om etteroppgjøret	26
4.3	Gjeldende bestemmelser i folketrygdloven kapittel 22 om avregning/tilbakekreving av feilutbetalt ytelse	27
4.4	Forslag til nærmere bestemmelser om etteroppgjøret	27
5	SPØRSMÅL OM SÆRREGLENE FOR UFØRETRYGD TIL HJEMMEARBEIDENDE EKTEFELLE SKAL OPPHEVES	34
5.1	Innledning	34
5.2	De særlige bestemmelsene om uførepensjon/ uføretrygd til hjemmearbeidende ektefelle	34
5.3	Departementets vurdering	36
5.4	Økonomiske og administrative konsekvenser dersom særregelen oppheves	37
6	YRKESKADE	38
7	BEREGNING AV UFØRETRYGD ETTER EØS-FORORDNINGENE	40
8	LOVTEKNISKE JUSTERINGER	43
8.1	Grunnlaget for beregning av uføretrygd for år der vedkommende har mottatt uføretrygd	43
8.2	Beløpsgrensen for personer som har mottatt uførepensjon	43
8.3	Vilkår for særskilt minstenivå for unge uføre	43
8.4	Yrkesskade	44
8.5	Uføretidspunkt	45
9	OVERGANGSREGLER FOR PERSONER SOM MOTTAR UFØREPENSJON VED INNFORINGEN AV UFØRETRYGD	46

9.1	Innledning	46
9.2	Nærmere om hvem som skal få overført uførepensjon til uføretrygd..	46
9.3	Fastsetting av grunnlaget for beregning av uføretrygd i overgangssaker	48
9.4	Grunnlaget når uførepensjon er eksportert, eller er beregnet etter EØS-forordningene eller annen trygdeavtale.....	51
9.5	Grunnlaget der mottakeren har uførepensjon med yrkesskadefordeler	52
9.6	Grunnlaget der mottaker har en uførepensjon som er redusert fordi mottakeren oppholder seg på en institusjon	53
9.7	Tillegg til uføretrygd til person som mottar uførepensjon til gjenlevende ektefelle (gjenlevendetillegg)	54
9.8	Tillegg som kompensasjon for bortfall av ektefelletillegg	58
9.9	Uføretrygd til minstepensjonister som forsørger en ektefelle som har fylt 60 år	59
10	SÆRLIGE BESTEMMELSER FOR PERSONER SOM HAR FÅTT UFØREPENSJONEN OMREGNET TIL UFØRETRYGD	61
10.1	Beregning av grunnlaget for uføretrygd for år vedkommende har mottatt uførepensjon	61
10.2	Ytterligere reduksjon av inntektsevnen	62
10.3	Beregning av uføretrygd ved endringer i medlemskap	62
11	REGLER FOR BEREKNING AV YTELSER UNDER OPPHOLD I INSTITUSJON	64
11.1	Innledning	64
11.2	Gjeldende rett	65
11.3	Forslag til endringer	68
11.4	Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser	76
11.5	Økonomiske og administrative konsekvenser	77
12	GJENLEVENDETILLEGG TIL NY UFØRETRYGD	78
12.1	Innledning	78
12.2	Dagens regler for beregning av uførepensjon for gjenlevende ektefelle	78
12.3	Gjenlevendefordelen etter innføring av ny uføretrygd.....	80
12.4	Forslag til utforming av gjenlevendetillegg i ny uføretrygd	81
12.5	Fastsettelse av avdødes uføretrygd	83
12.6	Ikrafttredelse og overgangsordninger	84
12.7	Økonomiske og administrative konsekvenser	84
13	MINSTE PENSJONSNIVÅ TIL ALDERSPENSJONIST SOM LEVER SAMMEN MED EN SOM MOTTAR UFØRETRYGD	86
13.1	Innledning	86
13.2	Problemstilling	86
13.3	Departementet vurdering og forslag.....	87
13.4	Økonomiske og administrative konsekvenser	87
14	UTKAST TIL LOVENDRINGER.....	88
15	UTKAST TIL FORSKRIFT OM UFØRETRYGD FRA FOLKETRYGDEN	101
16	UTKAST TIL OVERGANGSFORSKRIFT (OMREGNING AV UFØREPENSJON TIL UFØRETRYGD).....	108

1 Innledning

1.1 Hva høringsnotatet omfatter

Regler for ny uføretrygd i folketrygden er gitt ved lov 16. desember 2011 nr. 59. Loven er basert på Innst. 80 L (2010–2011) og Prop. 130 L (2010–2011) Endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre). Loven, som i det videre vil bli omtalt som endringsloven, trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Arbeids- og sosialdepartementet tar sikte på at lovendringene skal tre i kraft 1. januar 2015. Det er forutsatt i Prop. 130 L (2010–2011) at regler til utfylling og gjennomføring av lovbestemmelsene skal gis i forskrift.

Arbeids- og sosialdepartementet foreslår i dette notatet enkelte endringer i folketrygdloven kapittel 12, forskriftsbestemmelser om ny uføretrygd og forskriftsbestemmelser om omregning av uførepensjon til uføretrygd. Det foreslås også (nye) regler for reduksjon av uføretrygd, alderspensjon og ytelser til gjenlevende ektefelle under opphold i visse institusjoner.

Departementet foreslår videre midlertidige regler for å kombinere pensjon til gjenlevende ektefelle med uføretrygd inntil en langsiktig løsning for tilpasningen av folketrygdens ytelser til gjenlevende er på plass. Det foreslås også endringer i minstepensjonen til en alderspensjonist som lever sammen med en uføretrygdet.

Forslagene i kapitlene 2 til 7 gjelder ny uføretrygd i folketrygden. Kapittel 2 omhandler nærmere regler for fastsettelse av inntekt før og etter uførhet i henholdsvis folketrygdloven og i forskrift til folketrygdloven. Kapittel 3 gjelder reduksjon av uføretrygd på grunn av inntekt, mens det i kapittel 4 foreslås regler om etteroppgjør. I kapittel 5 foreslår departementet å oppheve de særlige reglene for uføretrygd til hjemmearbeidende ektefelle. I kapittel 6 foreslår departementet nærmere regler i forskrift for beregning av uføretrygd når uførheten skyldes yrkesskade. Kapittel 7 omhandler beregning av uføretrygd etter EØS-forordning 883/ 2004.

Det foreslås enkelte lovendringer av lovteknisk karakter i kapittel 8.

I kapittel 9 foreslås det regler for omregning (konvertering) av uførepensjon til uføretrygd. I kapittel 10 foreslås det særlige bestemmelser i uføreforskriften for personer som har fått uførepensjonen omregnet til uføretrygd.

Det er i dag gitt felles bestemmelser i folketrygdloven §§ 3-27 til 3-29 om beregning av uførepensjon, alderspensjon etter kapittel 19 og ytelser til tidligere familiepleier og gjenlevende ektefelle under opphold i visse institusjoner. I kapittel 11 foreslår departementet regler for beregning av uføretrygd under institusjonsopphold. Det foreslås at det gis tilsvarende regler for alderspensjon og ytelser til tidligere familiepleier og gjenlevende ektefelle.

Departementet foreslår i kapittel 12 midlertidige regler for å kombinere pensjon til gjenlevende ektefelle med uføretrygd.

Kapittel 13 gjelder minste pensjonsnivå til alderspensjonist som lever sammen med en uføretrygdet.

Utkast til lovendringer er tatt inn i kapittel 14. Utkast til forskrift om uføretrygd framgår av kapittel 15, mens utkast til forskrift om omregning av uførepensjon til uføretrygd (overgangsforskrift) framgår av kapittel 16.

1.2 Bakgrunn

Ny uføretrygd

Stortinget har vedtatt ny uføretrygd i folketrygden. Uføretrygden skal gi kompensasjon for varig nedsatt inntektsevne pga. sykdom. Uføretrygden skal beregnes som 66 prosent av tidligere inntekt og skattlegges som lønn. Beregningsgrunnlaget (tidligere inntekt) skal være lik gjennomsnittlig inntekt i de tre beste av de fem siste årene før uførheten oppsto. Inntekt opp til 6 ganger grunnbeløpet (G) i folketrygden (511 470 kroner med G fra 1. mai 2013) regnes med.

Størrelsen på uføretrygden er i utgangspunktet fullt ut individualisert. Dette sikrer at to personer med samme tidligere inntekt får samme brutto uføretrygd uavhengig av sivilstand. Dette i motsetning til i dag, der grunnpensjonen er differensiert etter sivilstand, noe som innebærer at en enslig vil få høyere uførepensjon enn en gift med samme opptjening.

Folketrygden skal også sikre personer med lav eller ingen tidligere inntekt før de blir uføre, en minsteinntekt. Uføretrygdede som lever sammen med en ektefelle eller samboer er sikret en minste årlig ytelse på 2,28 ganger grunnbeløpet. For andre utgjør minsteytelsen 2,48 ganger grunnbeløpet. Årsaken til at minsteytelsen, som i dagens uførepensjon, er høyere for enslige enn for gifte og samboende, er at enslige har høyere levekostnader enn halvparten av de samlede kostnadene som to som lever sammen har. En enslig har dermed behov for en høyere grunnsikring enn gifte for å oppnå samme levestandard. Såkalt "unge uføre" har rett til en høyere minsteytelse: 2,66 og 2,91 ganger grunnbeløpet for hhv. gifte/samboende og enslige.

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at inntektsevnen (evnen til å utføre inntekts-givende arbeid) er varig nedsatt med minst 50 prosent på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. Ved vurderingen av hvor mye inntektsevnen er nedsatt, legges det blant annet vekt på alder, evner, utdanning og arbeidsmuligheter. Inntektsmulighetene i ethvert arbeid personen nå kan utføre skal sammenliknes med de mulighetene han eller hun hadde før uføretidspunktet. Det fastsettes en uføregrad ved å sammenlikne inntektsnivå før uførheten med inntektsnivå etter uførheten.

Mange mottar arbeidsavklaringspenger før det er aktuelt å søke om uføretrygd. Det er et krav for rett til arbeidsavklaringspenger at arbeidsevnen er nedsatt med minst 50 prosent. Da målet med denne ytelsen blant annet er å legge til rette for at arbeidsevnen skal kunne utnyttes så godt som mulig, kan det gis arbeidsavklaringspenger når

arbeidsevnen er redusert med minst 40 prosent. Det ville virke urimelig at de som har klart å øke arbeidsinnsatsen til 60 prosent, ikke skulle få rett til uføretrygd for den delen av inntektsevnen som er varig nedsatt. For personer som mottar arbeidsavklaringspenger når kravet om uføretrygd settes fram, er det derfor tilstrekkelig at inntektsevnen er nedsatt med minst 40 prosent¹.

Dersom personen har mistet hele inntektsevnen, er uføregraden 100 prosent. Har personen tapt en del av inntektsevnen, skal uføregraden tilsvare den delen av inntektsevnen som er tapt. For en person som har mistet 70 prosent av inntektsevnen, vil uføretrygden følgelig tilsvare 70 prosent av beregningsgrunnlaget.

Størrelsen på uføretrygden er videre avhengig av trygdetiden. Personer som alltid har vært medlem i folketrygden, har full trygdetid (40 år). Som trygdetid regnes medlemstid mellom fylte 16 år og fram til måneden før uføretidspunktet, samt framtidig trygdetid fra uføretidspunktet og i utgangspunktet fram til og med det året vedkommende fyller 66 år. Dersom personen har opphold i medlemskapet før uføretidspunktet, vil den framtidige tiden kunne bli kortere.

Når uføregraden fastsettes, skal det fastsettes en inntektsgrense. Denne grensen tilsvare inntekt etter uførhet (restinntektsevnen) tillagt 40 prosent av grunnbeløpet per kalenderår². Dersom den uføretrygdde i løpet av kalenderåret har inntekt som overstiger denne inntektsgrensen, skal uføretrygden reduseres på bakgrunn av den delen av inntekten som er høyere enn inntektsgrensen. Hvor stor andel av den overskytende inntekten som skal føre til reduksjon i uføretrygden, vil være avhengig av forholdet mellom inntektsnivået før uførheten og størrelsen på uføretrygden. Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med en brøk der vedkommendes uføretrygd ved 100 prosent uføregrad (men justert for trygdetid) er teller og inntekten før uførheten er nevner. Hadde vedkommende en jevn tidligere inntekt på seks ganger grunnbeløpet, vil 100 prosent uføretrygd tilsvare 66 prosent av tidligere inntekt. Det innebærer at uføretrygden skal reduseres med 66 prosent av den overskytende inntekten. Hadde vedkommende en høyere inntekt enn seks ganger grunnbeløpet, vil kompensasjonsgraden 100 prosent uføretrygd være lavere enn 66 prosent. Vedkommende vil da få en lavere reduksjon i uføretrygden. Videre vil en som hadde lav tidligere inntekt og som mottar minsteytelsen kunne ha en høyere kompensasjon, og en tilsvarende større reduksjon i uføretrygden når inntektsgrensen overstiges. Det kan framstå som et kompliserende regelverk at uføretrygden reduseres forholdsmessig mer for noen enn for andre. Dette henger sammen med hvor høy uføretrygden er i forhold til den inntekten man hadde før man ble ufør. De som taper

¹ Arbeidsavklaringspenger gis ut fra redusert arbeidsevne, mens uføretrygd gis ut fra redusert inntektsevne. Departementet gjør oppmerksom på at det derfor vil kunne oppstå være enkelte tilfeller der kravet til minst 40 prosent nedsatt inntektsevne for å få innvilget uføretrygd ikke er oppfylt, selv om vedkommende har mottatt arbeidsavklaringspenger tilsvarende en redusert arbeidsevne på 40 prosent.

² For person som mottar uførepensjon når uføretrygden innføres, tilsvare inntektsgrensen inntekt etter uførhet (restinntektsevnen) tillagt 60 000 kroner per kalenderår som en overgangsregel til og med 2018. Deretter er beløpsgrensen 40 prosent av grunnbeløpet også for disse.

mest på å bli ufør (inntekt over seks ganger grunnbeløpet regnes ikke med i grunnlaget), har samtidig mest å tjene på å komme tilbake i arbeid.

Det er viktig at det legges til rette for å kunne prøve seg i arbeid. Den løpende uføretrygden vil bli redusert som beskrevet over når man overstiger inntektsgrensen, men uføregraden skal ligge fast. Det gir trygghet for at man kan prøve seg i arbeid uten å risikere at uføregraden settes varig ned, eller at den blir så lav at retten til uføretrygd faller bort. Uføregraden skal likevel kunne revurderes dersom det skjer vesentlige endringer sammenliknet med det som lå til grunn for vedtaket om uføretrygden.

Dersom den pensjonsgivende inntekten overstiger 80 prosent av tidligere inntekt, kommer uføretrygden ikke til utbetaling. Den som likevel ønsker en fortsatt rett til uføretrygden, kan innvilges en hvilende pensjonsrett i inntil fem år. Retten kan etter søknad beholdes i ytterligere fem år.

Det gis behovsprøvd barnetillegg til uføretrygdede. Barnetillegg utgjør 40 prosent av grunnbeløpet for hvert forsørget barn. Tillegget reduseres mot den uføretrygdedes inntekter etter nærmere regler. Bor barnet/barna sammen med begge foreldrene, tas det også hensyn til den andre forelderen sin inntekt.

Uførepensjon etter dagens regler

Uførepensjon skal sikre inntekt ved varig sykdom, skade eller lyte. Uførepensjon gis til personer mellom 18 og 67 år som varig har tapt minst halvparten av evnen til å utføre inntektsgivende arbeid. Uførepensjon beregnes i det vesentlige som en alderspensjon (etter gamle opptjeningsregler). Den består av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg og blir beregnet ut fra personens tidligere inntekt (tilleggspensjon) og trygdetid/sivilstand (grunnpensjon og sært tillegg). Utbetalingen av uførepensjonen justeres etter personens uføregrad. Dersom personen har tapt hele inntektsevnen settes uføregraden til 100 prosent. Dersom personen bare har tapt en del av inntektsevnen fastsettes uføregraden slik at den svarer til den delen av inntektsevnen som er tapt. Mottakeren kan ha en arbeidsinntekt tilsvarende fastsatt inntektsnivå etter uførhet (personens restinntektsevne) tillagt inntil 1 G (etter ett år) uten at uføregraden revurderes. Det gis dessuten behovsprøvde forsørgingstillegg for barn og ektefelle.

Dersom uførepensjonisten også fyller vilkårene for rett til pensjon etter kapittel 17 (gjenlevendepensjon), fastsettes uførepensjonen etter særlige bestemmelser. Uførepensjonen utbetales på grunnlag av pensjonistens egne rettigheter (det vil si uførepensjon etter de ordinære reglene) eller på grunnlag av den avdødes grunnpensjon og en tilleggspensjon tilsvarende 55 prosent av summen av uførepensjonistens egen tilleggspensjon og avdødes tilleggspensjon, dersom dette gir et høyere beløp.

Innføring av ny uføretrygd – omregning av uførepensjon til uføretrygd

Det tas sikte på at de nye reglene skal tre i kraft fra 2015. Arbeidsdepartementet foreslo i Prop. 130 L (2010–2011) at de nye reglene for beregning av uføretrygd bare skal gjelde fullt ut for nye mottakere. Det ble foreslått at de nye reglene fullt ut skulle gjelde for

saker der vedtak fattes tidligst på den datoen loven trer i kraft [det vil si 1. januar 2015], og saker der vedtaket er fattet før dette tidspunktet, men der uføreytelsen først kommer til utbetaling når den nye loven er trådt i kraft. Departementet forslo videre at det gis overgangsregler om beregning av uføretrygd til personer som mottar uførepensjon når det nye regelverket trer i kraft. Ytelsen vil bli overført til det nye regelverket på en slik måte at uføreytelsen etter skatt blir på om lag samme nivå som tidligere. Det ble fastsatt at de nye reglene for å kombinere uføretrygd og arbeid også skal gjelde de som får uførepensjonen omregnet, men likevel slik at disse mottakerne i årene fra 2015 til og med 2018 skal få en beløpsgrense på 60 000 kroner i stedet for beløpsgrensen på 40 prosent av grunnbeløpet.

Barnetillegg

Dagens behovsprøvde barnetillegg er videreført i uføretrygden, se endringsloven §§ 12-15 og 12-16. I § 12-16 sjette ledd er det gitt forskriftshjemmel til å fastsette nærmere bestemmelser om reduksjon av barnetillegg på grunn av inntekt. Det er i dag gitt forskriftsbestemmelser om reduksjon av barnetillegget til uførepensjon. Departementet vil videreføre disse og ta dem inn i kapittel 5 i forskriften om uføretrygd. Da det ikke foreslås endringer i disse bestemmelsene utover nødvendige språklige justeringer, har departementet ikke funnet grunn til å sende dem på høring.

Det framgår av regjeringens plattform at den vil *"[g]å gjennom dagens velferdsordninger for å sikre at det lønner seg å jobbe, herunder utrede barnetillegget i uføretrygden"*. Departementet vil eventuelt komme tilbake til spørsmålet om endringer i barnetillegget i uføretrygden som følge av denne utredningen.

2 Ny uføretrygd – inntektsnivå før og etter uførhet

2.1 Innledning

Ved tilståelsen av en uføretrygd skal det fastsettes en uføregrad. Uføregraden fastsettes på grunnlag av forskjellen mellom inntekt før uførhet og inntekt etter uførhet. Graden har betydning for om vedkommende har rett til uføretrygd, jf. kravet om at inntektsevnen må være varig nedsatt med minst halvparten (ev. 40 prosent), og for hvor stor andel av uføretrygden som skal komme til utbetaling. I dette kapitlet foreslår departementet at fastsetting av inntekt før uførhet (IFU) i større grad enn i dag lovreguleres. Det foreslås også bestemmelser i forskrift om fastsetting av inntektsnivå etter uførhet (IEU) og om endringer av IFU og IEU.

Bestemmelsene om fastsetting av inntekt før uførhet er komplekse, tidkrevende for etaten å forvalte og krever stor grad av skjønnsutøvelse. For å forenkle reglene, samt å sikre likebehandling og forutberegnelighet, foreslår departementet at fastsettelsen av IFU som hovedregel settes lik gjennomsnittet av de tre beste av de fem siste årene, det vil si tilsvarende som for beregningsgrunnlaget. Inntekten skal imidlertid først oppjusteres til helårsinntekt og inntekt over 6 ganger grunnbeløpet (G) medregnes. IFU skal alternativt fastsettes ut fra vedkommendes inntektsnivå etter uførhet oppjustert til hel stilling, dersom dette gir en høyere IFU. Det foreslås videre at minstenivået på IFU ikke skal sivilstandsreguleres, men fastsettes til 3,4 G.

Departementet mener det er mest formålstjenlig at bestemmelser om fastsetting av inntekt før uførhet i sin helhet reguleres i lovs form, se forslag til nye bestemmelser i endringsloven § 12-9 første til tredje ledd.

Bestemmelse om fastsetting av IEU er gitt i endringsloven § 12-8 tredje ledd. Departementet mener det er behov for en bestemmelse med noe nærmere presisering av hvordan IEU skal fastsettes, se forslag til uføreforskriften § 2-1.

Etter endringsloven § 12-8 femte ledd første punktum regnes all pensjonsgivende inntekt som inntekt. Etter denne bestemmelsens andre punktum skal pensjonsgivende inntekt som ikke gir uttrykk for reell inntektsevne ikke medregnes for arbeidstakere ved fastsetting av uføregrad. Departementet foreslår å oppheve bestemmelsen. Forslaget innebærer at all pensjonsgivende inntekt i utgangspunktet skal tillegges vekt ved fastsetting av uføregrad. Det vises til omtale i punkt 2.4.

2.2 Fastsetting av inntektsnivå før uførhet

2.2.1 Nærmere om fastsetting av inntektsnivå før og etter uførhet og fastsetting av uføregrad

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at inntektsevnen er varig nedsatt med minst halvparten. For personer som mottar arbeidsavklaringspenger når krav om uføretrygd

settes fram, er det tilstrekkelig med 40 prosent nedsatt inntektsevne. Uføregraden fastsettes ved å sammenlikne inntektsmulighetene i ethvert arbeid som vedkommende nå kan utføre (inntekt etter uførhet – IEU) med inntektsmulighetene som vedkommende hadde før uføretidspunktet (inntekt før uførhet - IFU). Uføregraden framkommer ved å beregne hvor stor differansen mellom dem (det vil si inntektstapet) er i prosent. Dersom personen har tapt hele inntektsevnen, skal uføregraden settes til 100 prosent. Dersom personen har tapt en del av inntektsevnen, skal uføregraden svare til den delen av inntektsevnen som er tapt. Uførheden graderes i trinn på fem prosentpoeng.

I dag er det slik at uføregraden skal revurderes dersom uførepensjonisten har en årlig pensjonsgivende inntekt over en friinntekt, tillagt eventuell inntekt fastsatt ut fra restinntektsevnen. Revurderinger kan føre til at uføregraden settes ned, eventuelt i slik grad at retten til uførepensjon opphører. Ved økt arbeidsinntekt med hvilende pensjonsrett kan det ytes uførepensjon med uføregrad ned til 20 prosent.

I ny uføretrygd skal uføregraden ikke revurderes ved økt arbeidsinntekt. Derimot skal den løpende uføretrygden reduseres med en andel av den inntekten som overstiger inntektsgrensen. Inntektsgrensen tilsvarer inntekt etter uførhet tillagt 40 prosent av grunnbeløpet (alternativt 60 000 kroner som en overgangsregel ved omregnet uførepensjon), se endringsloven § 12-14 første ledd. Uføretrygden skal reduseres med den andelen vedkommendes uføretrygd (justert for trygdetid) ved 100 prosent uføregrad utgjør av IFU. Det vil si at uføretrygden skal reduseres med en sats som tilsvarer denne kompensasjonsgraden, se endringsloven § 12-14 andre ledd. Det fastsatte inntektsnivået før uførhet legges følgelig til grunn både for fastsetting av uføregraden og for hvilken sats uføretrygden skal reduseres med ved arbeidsinntekt over inntektsgrensen.

2.2.2 Fastsatte bestemmelser om fastsetting av inntektsnivå før uførhet

Bestemmelser om fastsetting av inntektsnivå før uførhet i endringsloven

De viktigste bestemmelsene om fastsetting av inntekt før og etter uførhet er tatt inn i endringsloven § 12-8. Etter § 12-8 sjette ledd kan departementet i forskrift gi nærmere regler om fastsetting av inntekt før og etter uførhet, blant annet om stillingsandelens betydning og om at visse inntekter ikke skal medregnes. Det er forutsatt i Prop. 130 L (2010–2011) at gjeldende bestemmelser som ikke er tatt inn i loven skal videreføres i forskrift.

Inntekt før uførhet (IFU) skal fastsettes til personens normale årsinntekt i full stilling før uføretidspunktet. For selvstendig næringsdrivende legges den gjennomsnittlige inntekten for de siste tre kalenderårene før uføretidspunktet til grunn. Inntekt etter uførhet (IEU) skal fastsettes til den inntekten personen forutsettes å kunne skaffe seg ved å utnytte sin restinntektsevne. Inntektsnivået før og etter uføretidspunktet skal (opp)justeres i samsvar med senere regulering av grunnbeløpet. Uføregraden fastsettes

ved å sammenlikne de to inntektsnivåene. Det vises til endringsloven § 12-8 første, tredje og fjerde ledd.

Dersom inntektsevnen er redusert over tid på grunn av sykdom, skal det tas hensyn til dette, jf endringsloven § 12-7 fjerde ledd siste punktum. Denne bestemmelsen er en videreføring av bestemmelsen i § 3 andre ledd i forskrift 25. mars 1997 nr. 266 om fastsetting og endring av uføregrad i forhold til pensjonsgivende inntekt. For selvstendig næringsdrivende er det tilsvarende bestemt i folketrygdloven § 12-7 tredje ledd andre og tredje punktum at dersom sykdommen har redusert inntektsevnen gradvis over flere år, skal det tas utgangspunkt i gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt for de tre siste kalenderårene før sykdommen oppstod³. Dersom gjennomsnittsinntekten ikke er representativ, kan inntektsnivået fastsettes ut fra det gjennomsnittlige inntektsnivået for tilsvarende virksomhet. Bestemmelsen er aktuell når vedkommende blir ufør kort tid etter oppstart av næringsvirksomheten, slik at det ikke er tre alminnelige driftsår forut for uføreåret.

Etter endringsloven § 12-8 femte ledd første punktum kan det gjøres unntak for inntekt som skriver seg fra en avsluttet aktivitet. Dette er en videreføring av bestemmelsen i § 1 i forskriften om fastsetting og endring av uføregrad i forhold til pensjonsgivende inntekt som sier at opparbeidet inntekt som er etterslep fra helt avsluttet aktivitet skal holdes utenfor ved fastsetting av uføregrad. Med opparbeidet inntekt som er etterslep fra helt avsluttet aktivitet menes inntekt som er opptjent mens vedkommende var i inntektsgivende aktivitet, men som av praktiske grunner først kommer til utbetaling eller beskatning på et senere tidspunkt når aktiviteten er avsluttet. Utbetaling av feriepenger året etter at arbeidsforholdet ble avsluttet anses som etterslep, og skal ikke regnes med ved fastsettelse av uføregraden. Bonus eller lignende som fastsettes ut fra virksomhetens overskudd og som utbetales det påfølgende kalenderåret anses også som etterslepsinntekt. Det samme gjelder inntekt av produksjonsmidler i forbindelse med opphør av en virksomhet. Et annet eksempel på slike tilfeller kan være uførepensjoner som tidligere har skrevet bøker/pensumlitteratur (royalty på bøker) som for eksempel høyskoler begynner å benytte som pensumlitteratur etter at uførepensjonen har blitt innvilget. Andre eksempler på etterslepsinntekter kan være fra malerier som "plutselig" øker i verdi/begynner å selge, eller fra deltakelse i film/serier som blir sendt på nytt. Av de tilfeller Arbeids- og velferdsdirektoratet kjenner til, dreier ikke dette seg om store summer for den enkelte. Etterlønn omfattes ikke av unntaksreglen.

Det framgår videre av endringsloven § 12-8 andre ledd at det skal settes et minste inntektsnivå før uførhet for personer som lever sammen med ektefelle eller samboer på 3,3 G og for enslige 3,5 G. For personer som fyller vilkåret for rett til minsteytelse som ung ufør skal minste inntektsnivå ikke settes lavere enn 4,5 ganger grunnbeløpet.

³ Forutsatt at inntektsevnen ikke er redusert i så stor grad at det foreligger rett til uførepensjon.

Bestemmelser om fastsetting av IFU som er gitt i forskrift

Det er forutsatt i Prop. 130 L (2010–2011) at gjeldende forskriftsbestemmelser om IFU/IEU som nå ikke er tatt inn i loven, skal videreføres i ny forskrift om uføretrygd. Dette gjelder følgende bestemmelser:

- Erstatning for inntektstap ved erstatningsoppgjør etter skadeserstatningsloven § 3-1, yrkesskadeforsikringsloven § 13 eller pasientskadeloven § 4 første ledd skal unntas fra beregningen av uføregrad, selv om erstatningen er ansett som pensjonsgivende inntekt, se § 1 i forskrift 25. mars 1997 nr. 266 om fastsetting og endring av uføregrad i forhold til pensjonsgivende inntekt. Begrunnelsen for unntaket er at erstatning for inntektstap ved erstatningsoppgjør etter skadeserstatningsloven mv. skal bare utmåles i den grad tapet ikke dekkes av folketrygdens ytelser. Ved utmålingen av erstatning gjøres det fradrag for bruttopensjon utbetalt fra folketrygden i samsvar med skadeserstatningsloven § 3-1 tredje ledd. Det ville derfor virke urimelig om uførepensjon skulle reduseres eller falle bort på grunn av en erstatning som var utmålt under forutsetning av at skadelidte mottok ytelsen uten reduksjon.
- Stillingsandelen etter uførhet kan legges til grunn ved fastsetting av uføregraden for arbeidstaker dersom det etter en samlet vurdering framstår som mest rimelig, se § 2 i forskrift om fastsetting og endring av uføregrad i forhold til pensjonsgivende inntekt. Dette gjelder bare i rene ansettelsesforhold med klart angitt arbeidstid og normallønn for stillingen.inntekt før uførhet fastsettes da i samsvar med inntektsnivået i den nye stillingen. Som eksempel kan nevnes sykepleieren som har fortsatt redusert arbeidsevne og bare kan jobbe deltid på grunn av sykdom, men som etter omskolering får en administrativ stilling som er bedre betalt. Stillingsandelen etter uførhet skal legges til grunn.
- Kun ekstraintekter fra overtidsarbeid som har vært stabil over tid før uførheten inntrådte kan medregnes i fastsettingen av inntekt før uførhet etter § 3 første ledd i forskriften om fastsetting og endring av uføregrad i forhold til pensjonsgivende inntekt.

2.2.3 Departementets forslag til hovedregel for fastsettelse av inntektsnivå før uførhet

Inntekt før uførhet skal gi uttrykk for normalinntekten i helårsstilling som frisk. Når IFU i dag skal fastsettes, må det i varierende grad brukes skjønn. Grunnlaget for fastsetting av IFU vil i utgangspunktet være pensjonsgivende inntekt i uføreåret eller i året før uføreåret. Sykepengegrunnlaget legges også ofte til grunn dersom dette anses representativt for personens normalinntekt. For den som har jobbet heltid, og som har hatt jevn inntektsutvikling i sin yrkesaktive karriere, vil i stor grad alle disse tre alternative grunnlagene gi et relativt godt og korrekt grunnlag for antatt normalinntekt som frisk. Dersom vedkommendes pensjonsgivende inntekt skriver seg fra redusert stilling, skal denne inntekten først oppjusteres til hva den ville ha tilsvart ved full stilling

før IFU fastsettes. Personens inntekter kan også ha vært varierende over tid av ulike årsaker, og IFU må da fastsettes skjønnsmessig.

En annen kompliserende faktor er at IFU i dag fastsettes med bakgrunn i ulike utgangspunkt for arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende. For personer med kombinerte inntekter som selvstendig næringsdrivende og arbeidstaker må IFU fastsettes hver for seg, og deretter vektes sammen for å få en samlet IFU.

For å sikre en ensartet praksis og forutberegnelighet mener departementet at ny uføretrygd i størst mulig grad skal ha en felles hovedregel for fastsetting av IFU som omhandler de fleste tilfellene. Mindre skjønnspregede regler vil innebære at noen kan få en høyere fastsatt IFU, mens andre får en lavere fastsatt IFU enn ved gjeldende regler. IFU har betydning ved fastsettelsen av uføregraden og for den satsen uføretrygden skal reduseres med ved arbeidsinntekt som overstiger inntektsgrensen. Minsket bruk av skjønnvurderinger sikrer imidlertid likebehandling og vil kunne forenkle saksbehandlingen. En klar hovedregel vil også øke muligheten for automatiserte løsninger. Når det innføres en hovedregel, vil det imidlertid også være behov for unntak. Unntakene bør likevel være få.

Etter departementets vurdering vil et gjennomsnitt av pensjonsgivende inntekt i noen år før man ble ufør gi et rimelig bilde av hva som må anses som personens normale inntektsnivå. Ved fastsetting av beregningsgrunnlaget for uføretrygden brukes gjennomsnittet av de tre beste av de siste fem årene, se endringsloven § 12-11 første ledd. Når det er bestemt at dette er inntektene som skal være utslagsgivende for selve beregningen av uføretrygden, vil det etter departementets vurdering være forenklende å ta som utgangspunkt at de samme inntektsårene kan anvendes ved fastsettelse av IFU. I tillegg kan uheldige og tilfeldige utslag på denne måten unngås i enda større grad enn ved å bruke for eksempel de tre siste årene, som det i dag gjøres for selvstendig næringsdrivende. Det skal imidlertid ikke settes noen øvre begrensning på hvor høy inntekt som kan legges til grunn ved fastsettelsen av IFU – dette i motsetning til beregningsgrunnlaget, der det bare medregnes inntekt opp til 6 G per kalenderår.

Det vil likevel være behov for å kunne gjøre noen justeringer av inntekten sammenliknet med inntekten som ligger til grunn for beregningsgrunnlaget. Noen medlemmer har for eksempel ikke vært i full stilling de siste årene før uførhet. For disse foreslås det å oppjustere den faktiske inntekten til den inntekten vedkommende ville ha hatt i full stilling.

Grupper som ikke har hatt inntekt i alle årene bør være sikret et minstenivå på IFU. Se nærmere om dette i punkt 2.2.5 der departementet foreslår at minstenivået settes til 3,4 G uavhengig av sivilstand (4,5 G for unge uføre) og at minstenivået skal gjelder for inntekten for hvert av de fem kalenderårene som legges til grunn for fastsettelsen av IFU.

Personer som ikke har pensjonsgivende inntekt før i uføreåret eller som har hatt en vesentlig økning av inntekten nær opp til uføretidspunktet, vil ikke få medregnet inntekten/inntektsøkningen i IFU. Hvis disse innvilges 100 prosent uføretrygd, vil

imidlertid ikke IFU ha betydning for uføregraden og de vil uansett bli tilstått minsteytelsen. Disse anses derfor tilstrekkelig sikret ved forslaget til hovedregelen om fastsetting av IFU. Hvis inntektsevnen bedrer seg, vil imidlertid den fastsatte IFU ha betydning for avkorting av uføretrygden. En IFU fastsatt på grunnlag av den høyere inntekten rett før uføretidspunktet, ville gitt en lavere kompensasjonsgrad i forhold til grunnlaget og dermed en gunstigere avkorting hvis den uføretrygdete senere kommer i inntektsgivende arbeid. Vedkommende kan imidlertid få innvilget en ny lavere uføregrad i overensstemmelse med inntektsevnen og vil dermed kunne få en gunstigere avkorting. Hvis disse personene har en restinntektsevne på virknings-tidspunktet, vil imidlertid fastsatt IFU ha betydning for uføregraden. Det er derfor behov for unntaksbestemmelse fra hovedreglen, se punkt 2.2.4.

Etter departementets syn er vil en hovedregel der IFU settes til gjennomsnittet av inntekten de tre beste av de fem siste årene før uføreåret gjøre at det ikke er behov for særregler for enkelte mer spesielle tilfeller. I dag er det bare inntekt fra overtidsarbeid som har vært stabil over tid som skal medregnes i fastsetting av IFU. En hovedregel som tar utgangspunkt i gjennomsnittet av en lengre inntektsperiode ved fastsetting av IFU innebærer at inntekt fra mer *tilfeldig overtidsarbeid* blir utjevnet over flere år. Etter departementets syn er det ikke behov for å videreføre dagens særregel om at inntekt som stammer fra mer tilfeldig overtidsarbeid skal holdes utenfor, se omtale under 2.2.2.

Etter endringsloven § 12-7 fjerde ledd tredje punktum kan det i vurdering av hvor mye inntektsevnen er nedsatt tas hensyn til om sykdom, skade eller lyte har *redusert inntektsevnen gradvis over flere år*. Det skal da tas utgangspunkt i inntektsevnen før sykdommen, skaden eller lytet oppstod. Det følger av folketrygdloven § 12-7 tredje ledd at for selvstendig næringsdrivende kan inntektsnivået fastsettes ut fra det gjennom-snittlige inntektsnivået for tilsvarende virksomhet dersom gjennomsnittlig pensjons-givende inntekt for de tre siste kalenderårene før sykdommen oppstod ikke er representativ (aktuell når vedkommende blir ufør kort tid etter oppstart av nærings-virksomhet). Dette er en administrativ krevende bestemmelse. Etter departementets vurdering vil forslaget til ny hovedregel om å ta hensyn til inntekt fem år før uføretidspunktet, samt minstenivå på IFU, gi tilstrekkelig vern for personer som har hatt en inntektsnedgang over en periode på grunn av redusert helsetilstand. Bestemmelsen i endringsloven § 12-7 fjerde ledd tredje punktum foreslås derfor sløyfet.

I dag holdes *erstatninger for inntektstap* som er pensjongsgivende inntekt utenfor IFU. Med bakgrunn i den foreslåtte hovedregelen vil ikke utslagene av å ta med disse inntektene være så avgjørende. Det er neppe aktuelt at man får slike erstatninger mer enn i ett år og dette vil da jevnes ut over de tre aktuelle årene som er med i fastsettelsen av IFU. I tillegg er det slik at erstatningsbeløp vanligvis utbetales etter at man er innvilget uføretrygd. Med bakgrunn i at utjevningen som skjer ved å ta i bruk ny hovedregel, synes det ikke nødvendig og hensiktsmessig å unnta denne formen for pensjongsgivende inntekt ved fastsettelsen av IFU. Departementet mener dermed at hovedregelen i tilstrekkelig grad fanger opp disse tilfellene. For aktuelle *ettersleps-*

inntekter som kommer til utbetaling før uføretidspunktet, foreslås det at også disse inngår i fastsettelsen av IFU.

Departementet foreslår at inntektsnivå før uførhet som hovedregel fastsettes ut fra gjennomsnittet av de tre beste av de fem siste kalenderårene før uføretidspunktet. På samme måte som ved fastsettingen av beregningsgrunnlaget for uføretrygden, foreslår departementet at det skal sees bort fra år da vedkommende har fått pensjonsopptjening på grunnlag av omsorgsarbeid etter folketrygdloven § 3-16 og § 20-8 dersom dette er til fordel for vedkommende. Året før og etter slike år anses da å følge umiddelbart etter hverandre. Se forslag til endringsloven § 12-9 første ledd og andre ledd.

2.2.4 Departementets forslag til unntaksregel for fastsettelse av inntektsnivå før uførhet

Etter avklaring av arbeidsevnen vil enkelte kunne klare å jobbe gradert. Inntekten deres kan imidlertid være forholdsmessig høyere enn tidligere. Dagens regelverk gir mulighet for bruk av stillingsandel ved fastsettelse av IFU hvis dette er til det beste for vedkommende. Dette er hjemlet i § 2 i nåværende forskrift om fastsetting og endring av uføregrad i forhold til pensjonsgivende inntekt, se omtale under punkt 2.2.2 gjeldende bestemmelser om fastsetting av IFU i forskrift, andre strekpunkt. Bestemmelsen er aktuell for den som i sin deltidsjobb vil tjene forholdsmessig mer enn hva vedkommende gjorde før uføretidspunktet. Bruk av den foreslåtte hovedregelen vil for disse personene kunne medføre avslag på kravet om uføretrygd fordi inntekt etter uførhet (IEU) ikke tilsier en nedsatt inntektsevne med minst 50 prosent (eventuelt 40 prosent ved overgang fra arbeidsavklaringspenger). I og med at disse ikke er i stand til å arbeide mer enn henholdsvis 50 eller 60 prosent, er det etter departementets syn behov for å videreføre en unntaksregel for denne gruppen.

Unntaksregelen bør også omfatte tilfeller hvor en arbeidstaker med restarbeidsevne har hatt en vesentlig lønnsøkning i uføreåret. Det samme gjelder den tidligere studenten som etter endt studium nettopp har begynt i arbeid på uføretidspunktet. Hvis IFU i slike tilfeller ikke skulle bli fastsatt i forhold til inntekten på uføretidspunktet, men i forhold til den foreslåtte hovedregelen, ville uføregraden bli for lav i forhold til stillingsandelen.

I nåværende unntaksregel forutsettes at man bare bruker stillingsandel hvis dette er til det beste for personen. I tillegg forutsettes det at han eller hun har en klart avgrenset stillingsandel. Den gjelder derfor ikke for dem som er tilkallingsvikar eller for selvstendig næringsdrivende.

Departementet vurderer at det er nødvendig å fortsatt ha en unntaksregel og denne skal bare benyttes i de tilfellene hvor dette gagnar personen. Det er et spørsmål om unntaksregelen skal utvides til å gjelde for alle tilfeller. Brukes kun en klart avgrenset stillingsandel, vil unntaket være enklere å praktisere. Arbeidstakerne som har flere stillinger skal kunne omfattes av unntaket. Dette sikrer likebehandling av personer som jobber i en 50 prosent stilling og personer som har både en 30 prosent stilling og en 20

prosent stilling. Selvstendig næringsdrivende er ikke ansatt i en stilling og har ofte mer varierende inntekter. For disse vil det være vanskelig å dokumentere grad av arbeidsinnsats. Kravet må dermed være at disse faktisk har en nedsatt inntektsevne med 50 prosent som i dag, eller 40 prosent dersom de mottar arbeidsavklaringspenger når krav om uføretrygd settes fram. For dem som har både arbeidsinntekt og næringsinntekt vil unntaksbestemmelsen kun relateres til arbeidstakerdelen, men ikke næringsdelen.

Etter departementets syn er det ikke rimelig at et hvert arbeidsforhold skal kunne legges til grunn. Det bør være et krav at det er et stabilt arbeidsforhold, selv om det ikke stilles krav til at jobben er fast. Det er viktig at unge personer som ikke har rukket å jobbe i minst tre år før uføretidspunktet blir fanget opp av unntaksregelen. Mange kommer inn på arbeidsmarkedet gjennom midlertidige stillinger. Det bør heller ikke stilles krav om at man faktisk har vært i det aktuelle arbeidsforholdet. Den som begynner i stillingen samtidig som uføretrygd innvilges, bør også kunne omfattes. Vurderingen blir etter dette hvordan man skal kunne fastsette hva som er et stabilt arbeidsforhold og hva som ikke faller inn under dette. En person som er ansatt i en fast gradert stilling og en person som er "fast" tilkallingsvikar i gradert stilling, bør kunne behandles likt.

Departementet foreslår at for arbeidstakere som har ett eller flere arbeidsforhold, skal inntekt før uførhet fastsettes med grunnlag i arbeidstakerens stillingsandel på tidspunktet medlemmet har rett til å få utbetalt uføretrygden fra (virkningstidspunktet) omregnet til en årsinntekt i full stilling dersom det er gunstigere for vedkommende. Arbeidsforholdet må være dokumentert med arbeidsavtale som inneholder en klart angitt stillingsandel og startdato. Bestemmelsen innebærer at det er den faktiske arbeidsinntekten på virkningstidspunktet som skal legges til grunn for IFU. Inntekten oppjusteres til full stilling og nedjusteres i forhold til reguleringer av grunnbeløpet på uføretidspunktet. Bestemmelsen sikrer at den som på virkningstidspunktet får en jobb med høyere lønn enn før uføretidspunktet, men fortsatt ikke har helse til å jobbe mer enn 50 prosent, skal ha rett til en uføretrygd. Disse vil da få en høyere IFU enn inntekten før uføretidspunktet skulle tilsi, men i tråd med de inntektsmulighetene vedkommende hadde før uførheten. Uføregraden blir riktig i forhold til den stillingsandelen personen nå kan klare. En høyere IFU vil imidlertid innebære en noe gunstigere avkorting i forhold til økt arbeidsinntekt. Personer som hadde en vesentlig inntektsøkning i uføreåret, men som ikke har fått en bedre avlønnet jobb på virkningstidspunktet, er sikret at IFU blir fastsatt med utgangspunkt i siste vesentlige lønnsøkning.

Departementet foreslår at inntektsnivå før uførhet fastsettes med grunnlag i arbeidstakerens stillingsandel dersom dette gir en høyere IFU enn etter hovedregelen, se forslag til endring i endringslov § 12-9 tredje ledd. Dersom vedkommende også har næringsinntekt skal denne beregnes etter hovedreglen.

2.2.5 Minstenivå på inntektsnivå før uførhet

Etter § 12-8 andre ledd i endringsloven skal inntekt før uførhet (IFU) ikke settes lavere enn 3,3 G for gifte og samboere, 3,5 G for enslige. For personer som fyller vilkårene for rett til minsteytelse som ung ufør settes IFU til minst 4,5 G. IFU har som tidligere nevnt betydning for inntektsreduksjonen av uføretrygden, men også for retten til uføretrygd og fastsettelsen av uføregraden.

I dagens regelverk er det som hovedregel ingen nedre grense for fastsettelse av IFU. Foreligger det ikke holdepunkter for fastsettelse av IFU, skal den imidlertid ikke settes lavere enn 3 G. Departementet foreslo i Prop. 130 L (2010–2011) side 127 at inntektsnivå før uførhet ikke skal settes lavere enn 4,5 G for unge uføre og ikke lavere enn 3 G for andre. Begrunnelsen var at personer med minsteytelsen vil kunne få svært høy kompensasjonsgrad dersom man legger den faktiske inntekten før uførhet til grunn. Høye kompensasjonsgrader betyr blant annet en tilsvarende høy reduksjon i uføretrygd dersom arbeidsinntekten overstiger inntektsgrensen. For at personer med minsteytelsen skal oppmuntres til å komme tilbake i arbeid, foreslo derfor departementet å innføre et minstenivå på inntekt før uførhet.

Det framgår av Innst. 80 L (2011-2012) at Arbeids- og sosialkomiteens flertall mente at de maksimale avkortingssatsene for uføre med minsteytelse skulle reduseres ytterligere ved å øke den nedre grensen før uførhet fra 3 G til 3,3 G for gifte og samboende pensjonister og til 3,5 G for enslige. Denne økningen, samt at det ble differensiert etter sivilstand på samme måte som for minsteytelsene, ble begrunnet med at dette vil redusere de maksimale avkortingssatsene til om lag 70 prosent for begge gruppene. Ved å sette minste IFU høyere for enslige uføretrygdede enn for gifte/-samboende uføretrygdede, ville de få om lag samme kompensasjonsgrad. Kompensasjonsgraden er forholdet mellom uføretrygd ved 100 prosent, herunder minsteytelse, og inntekt før uførhet. Om lag lik kompensasjonsgrad gir da samme prosentmessig reduksjon i ytelsen på grunn av arbeidsinntekt over inntektsgrensen. Det ble presisert at endringen om et minstenivå på IFU vil kunne føre til at flere uføre som også har arbeidsinntekt, får en samlet inntekt som er høyere enn den inntekten de har hatt tidligere. Det ble imidlertid poengtert at dette måtte vurderes opp mot at uføre med minsteytelse har en relativt lav inntekt.

En fornyet gjennomgang viser imidlertid at det er utfordringer knyttet til skillet som ble innført mellom gifte/samboere og enslige. Skillet kan innebære urimelig forskjellsbehandling av to personer som ellers er sammenlignbare. Det er ikke en direkte sammenheng mellom gruppen som har minsteytelse og personer som vil få fastsatt et minstenivå på IFU. Det vil for eksempel være personer som vil få fastsatt et nivå på uføretrygd tilsvarende minstenivået, men som vil ha en IFU som er høyere enn minstenivået for IFU.

En avgjørende innvending mot å sivilstandsregulere minste IFU er etter departementets syn at det kan få store konsekvenser for den enkelte å skifte sivilstand fra enslig til gift. Skillet innbærer at personer med tidligere inntekt lavere enn minste

IFU som endrer sivilstand fra enslig til gift, samtidig vil få nedjustert minste IFU og dermed lavere uføregrad. I enkelte tilfeller kan den nye graden bli så lav at retten til uføretrygd faller bort utelukkende som følge av endringen i sivilstand. Skillet innebærer også at kravet for rett til uføretrygd vil være strengere for gifte/samboende personer enn for enslige.

Etter departementets syn er det viktigere at to personer med samme tidligere og nåværende inntekt har samme rett til uføretrygd og til samme uføregrad, enn at de skal ha lik sats for reduksjon i uføretrygden når inntektsgrensen overstiges. Departementet foreslår derfor at minste inntektsnivå skal være uavhengig av sivilstand. Det foreslås at minste inntektsnivå settes til 3,4 G for alle. For personer som fyller vilkårene for rett til minsteytelse som ung ufør skal IFU fortsatt settes til minst 4,5 G. Se forslag til endringsloven § 12-9 første ledd.

2.2.6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget vil gi klare administrative besparelser som det er vanskelig å anslå virkningen av. Forslaget om fastsetting av IFU vil kunne gi økt IFU for noen og redusert for andre. Forslaget om å sette minstenivået for IFU likt for alle uavhengig av sivilstand til 3,4 G, vil isolert sett kunne gi merutgifter knyttet til gifte uføretrygdede og mindreutgifter knyttet til enslige uføretrygdede sammenliknet med det som ble vedtatt i forbindelse med behandlingen av Prop. 130 L (2010–2011). Samlet sett er forslagene om fastsettelse av IFU på usikkert grunnlag anslått til å gi årlige merutgifter på om lag en mill. kroner knyttet til nye uføretrygdede, fordi noen vil få en noe høyere uføregrad enn de ellers ville fått. De administrative besparelsene antas å utgjøre et klart større beløp enn dette.

2.3 Fastsetting av inntektsnivå etter uførhet

Etter endringsloven § 12-8 tredje ledd skal inntekt etter uførhet fastsettes til den inntekten han eller hun forutsettes å kunne skaffe seg ved å utnytte sin restarbeidsevne. Ved vurderingen av hvor mye inntektsevnen er nedsatt, legges vekt på alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn, arbeidsmuligheter på hjemstedet eller andre steder der det er rimelig at vedkommende tar arbeid, jf. endringsloven § 12-7 fjerde ledd. I praksis vil man ta utgangspunkt i vedkommendes faktiske inntekt. Hvis vedkommende anses for å ha inntektsmuligheter som ikke benyttes, skal også disse tas med ved fastsettelsen av IEU.

Utgangspunktet er at det skal tas utgangspunkt i all pensjonsgivende inntekt når inntektsevnen vurderes. I endringsloven § 12-8 femte ledd andre punktum skal imidlertid pensjonsgivende inntekt som ikke gir uttrykk for reell inntektsevne ikke medregnes for arbeidstakere. Departementet foreslår at denne bestemmelsen opphører slik at det også for arbeidstakere skal legges vekt på all pensjonsgivende inntekt, se forslag under punkt 2.4.

Departementet mener det er behov for en utfyllende bestemmelse i uføreforskriften om fastsetting av IEU, se forslag til forskriften § 2-1.

2.3.1 Nærmere om fastsetting av inntekt etter uførhet

Den som blir innvilget 100 prosent uføretrygd og ikke har noen inntektsmuligheter framover, vil få IEU satt til kr. 0,-. Personer som har en restinntektsevne og innvilges en gradert ytelse får fastsatt IEU ut fra vedkommendes faktiske framtidige inntekten. Denne vil ofte være overensstemmende med personens inntektsmuligheter. Dette innebærer at denne inntekten kan være utgangspunkt for fastsettelse av IEU.

Lovteksten henviser til den inntekten vedkommende "forutsettes" å kunne skaffe seg. Dette medfører at det ovennevnte utgangspunktet ikke nødvendigvis vil være riktig hvis vedkommende ikke utnytter hele inntektsevnen. For at det i disse tilfellene skal kunne fastsettes korrekt uføregrad, er det viktig at det også tas hensyn til de inntektsmulighetene vedkommende velger å ikke benytte seg av. Man må derfor i tillegg til faktisk framtidig inntekt også legge til de uutnyttede inntektsmulighetene vedkommende har.

Etter gjeldende praksis skal IEU ikke fastsettes i forhold til stillingsandelen etter uførhet. Det avgjørende er personens inntektsmuligheter. For den som på grunn av sin helsetilstand ikke kan forventes å jobbe mer enn halv stilling, skal faktisk arbeidsinntekt i den halve stillingen legges til grunn hvis det ikke kan forventes at personen skaffer seg en bedre betalt jobb. Det innebærer da at en person som jobber i 50 prosent stilling kan bli tilstått 60 prosent uførepensjon. Dette er tilfellet hvis vedkommende før uførhet hadde en godt betalt jobb, men etter uførhet ikke har mulighet til å tjene så mye med samme arbeidsinnsats. Det er vedkommendes tapte inntektsevne (som ikke er det samme som arbeidsevne) som uføretrygden skal erstatte.

For selvstendig næringsdrivende settes, i likhet med for arbeidstakere, IEU tilsvarende den inntekten vedkommende forutsettes å kunne ha ved å utnytte sin restinntektsevne. Vedkommende må gi de opplysninger som anses nødvendig for å få klarlagt størrelsen av framtidig årlig inntekt.

Den som etter en periode med avklaring av arbeids- og inntektsevnen og omskolering får en deltidsjobb som er vesentlig bedre avlønnet enn i arbeidsforholdet man hadde før uførhet, får fastsatt IEU til inntekten i det nye arbeidsforholdet. Inntekten etter uførhet kan da bli så høy i forhold til tidligere inntekt at uføregraden ville kunne bli lavere enn 50 prosent. For å sikre at en person som bare kan jobbe redusert skal kunne bli berettiget til en uførepensjon, skal IFU i dag i slike tilfeller settes opp i forhold til den nye inntekten etter § 2 i forskrift om fastsetting og endring i uføregrad i forhold til pensjonsgivende inntekt. Denne bestemmelsen om stillingsandel er videreført i forslag til unntaksregler fra hovedreglen om fastsetting av IFU, omtalt i punkt 2.2.4.

Etter endringsloven § 12-8 femte ledd skal all pensjonsgivende inntekt i utgangspunktet regnes med. Det vises til forslag under punkt 2.4 om å oppheve andre punktum i denne bestemmelsen.

Departementet legger til grunn at utgangspunktet for fastsettelse av IEU er vedkommendes faktiske framtidige inntekt på tidspunktet for utbetaling av uføretrygd

(virkningstidspunktet). Det gjøres så tillegg for de inntektsmulighetene som personen velger ikke å utnytte. Dette er en videreføring av gjeldende bestemmelser.

Det vises til forslag til uføreforskriften § 2-1.

2.4 Oppheving av bestemmelsen i endringsloven § 12-8 femte ledd andre punktum

Departementet foreslår å oppheve bestemmelsen i endringsloven § 12-8 femte ledd andre punktum. Etter denne bestemmelsen skal pensjonsgivende inntekt som ikke gir uttrykk for reell inntektsevne ikke medregnes for arbeidstakere ved fastsetting av uføregrad. Forslaget innebærer at i utgangspunktet skal all pensjonsgivende inntekt tillegges vekt ved fastsetting av uføregrad.

2.4.1 Gjeldende rett er videreført i endringsloven § 12-8 femte ledd andre punktum

Etter endringsloven § 12-8 femte ledd første punktum skal all pensjonsgivende inntekt som utgangspunkt medregnes når inntektsevnen før og etter uførhet vurderes. Etter andre punktum skal inntekt som ikke er uttrykk for reell inntektsevne, likevel ikke medregnes for arbeidstakere. Bestemmelsen er en videreføring av bestemmelsen i folketrygdloven § 12-7 andre ledd tredje punktum, som sier det skal tas hensyn til all pensjonsgivende inntekt når inntektsevnen vurderes. Høyesterett la til grunn i dom av 27. april 2005 i sak nr 2005/109 at denne bestemmelsen bare gjaldt for selvstendig næringsdrivende. Etter rettens vurdering må man for arbeidstakere ta utgangspunkt i en konkret vurdering av den faktiske arbeidsevnen uavhengig av inntekten som ble utbetalt. Før denne dommen hadde etaten lagt til grunn at bestemmelsen i folketrygdloven § 12-7 andre ledd tredje punktum, som ble innført i 1991, gjaldt for både selvstendig næringsdrivende og arbeidstakere.

Høyesteretts fortolkning av bestemmelsen i folketrygdloven § 12-7 andre ledd tredje punktum er dermed videreført for ny uføretrygd. Det innebærer at dersom det kan dokumenteres at pensjonsgivende inntekt er høyere enn det arbeidsinnsatsen skulle tilsi, kan uføregraden fastsettes ut fra den reelle inntektsevnen. Det er imidlertid lagt til grunn at all pensjonsgivende inntekt over 0,4 G skal medføre reduksjon i uføretrygden etter endringsloven § 12-14. Inntekt som er opprettholdt ved velvilje fra arbeidsgiver og som derfor ikke skal medregnes når uføretrygden tilstås med en uføregrad, skal følgelig kunne gi reduksjon i den utbetalte uføretrygden.

2.4.2 Departementets vurdering og forslag

Bestemmelsen i endringsloven § 12-8 femte ledd tredje punktum skal sikre at uføregraden blir satt i forhold til hvor redusert evnen til å utgjøre inntektsgivende arbeid er, uavhengig av om eller i hvor stor grad inntekten har blitt redusert. Det er imidlertid ikke uten videre rimelig at en person som mottar lønn når han eller hun tilstås uføretrygd skal kunne få 100 prosent ytelse.

Formålet med uføretrygden er å erstatte *inntektstap* på grunn av varig sykdom. Når sykdommen ikke ennå har medført et inntektstap, er det liten grunn til å tilstå uføretrygd. Så lenge arbeidstaker fortsatt jobber hos arbeidsgiver og mottar full lønn, vil det også være vanskelig å etterprøve realiteten i at arbeidstakers inntektsevne faktisk er redusert og i hvor stor grad. En regel om at all pensjonsgivende inntekt skal legges til grunn i forhold til fastsetting av uføregrad ville dermed forenkle saksbehandlingen vesentlig. Departementet foreslår videre at eventuelle erstatninger for inntektstap og etterslepsinntekter som er pensjonsgivende inntekt som kommet til utbetaling forut for uføretidspunktet, også skal medregnes i fastsetting av IFU, se punkt 2.2.3. Når IFU nå skal fastsettes på grunnlag av gjennomsnittet av de tre beste av de fem siste årene før uførhet, vil eventuelle utslag av erstatning og etterslepsinntekter bli jevnet ut. Imidlertid skal slike inntekter ikke medregnes i inntektsnivå etter uførhet, eller føre til reduksjon av uføretrygd etter endringsloven § 12-14, se nærmere omtale under punkt 3.3.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at det skal legges vekt på all pensjonsgivende inntekt også for arbeidstaker ved fastsetting av uføregrad.

Det vises til forslag til endringsloven § 12-9 sjette ledd.

2.4.3 Administrative og økonomiske konsekvenser

Opphevingen av bestemmelsen i endringsloven § 12-8 femte ledd andre punktum vil på usikkert grunnlag kunne gi noe mindre utgifter. Forslaget innebærer en enklere saksbehandling, idet det ikke lenger åpnes for at det skal vurderes om inntekten i realiteten gir uttrykk for den faktiske arbeidsevnen, men er opprettholdt på grunn av velvilje fra arbeidsgiver.

2.5 Endring av inntektsnivå før og etter uførhet

Uføretrygden fastsettes med en uføregrad ved tilståelsen. Reglene om reduksjon i uføretrygden på grunn av arbeidsinntekt er imidlertid lagt om og de viktigste bestemmelsene tatt inn i ny lov § 12-14. Uføretrygden skal da reduseres på grunn av arbeidsinntekt uten at uføregraden revurderes.

Når uføregraden fastsettes, skal det fastsettes en inntektsgrense. Denne grensen tilsvarer inntekt etter uførhet (restinntektsevnen) tillagt 40 prosent av grunnbeløpet per kalenderår ⁴. Dersom den uføretrygdede i løpet av kalenderåret har inntekt som overstiger denne inntektsgrensen, skal uføretrygden reduseres på bakgrunn av den delen av inntekten som er høyere enn inntektsgrensen. Inntekt etter uførhet reguleres årlig i samsvar med endringene i grunnbeløpet.

⁴ For person som mottar uførepensjon når uføretrygden innføres, tilsvarer inntektsgrensen inntekt etter uførhet (restinntektsevnen) tillagt 60 000 kroner per kalenderår som en overgangsregel til og med 2018. Deretter er beløpsgrensen 40 prosent av grunnbeløpet også for disse.

Etter forskrift 30. april 1997 nr. 392 om friinntekt og inntektsgrenser for uførepensjonister § 2 skal det tidligere fastsatte inntektsnivå før uførhet i tillegg heves i følgende tilfeller:

- Når oppjustering av inntektsgrensen i samsvar med grunnbeløpet medfører en underregulering i forhold til den alminnelige inntektsutviklingen i stillingen.
- Når stillingsandelen for arbeidstakeren er i samsvar med uføregraden. Dette gjelder også når arbeidstakeren var selvstendig næringsdrivende før uførheten.

Bestemmelsen sikret at en inntektsøkning større enn økningen i grunnbeløpet og uten at vedkommende jobber flere timer, ikke skal føre til at uførepensjonen skal revurderes og uføregraden settes ned. I ny uføretrygd skal uføretrygden reduseres når inntektsgrensen overstiges uten at uføregraden revurderes og settes ned. Det er i Prop. 130 L (2010–2011) lagt til grunn at dagens forskrifter videreføres, noe som blant annet vil sikre at den uføretrygdede i enkelte tilfeller kan få oppjustert inntektsnivået etter uførhet (og parallelt IFU) for å kunne beholde hele inntektsøkningen i deltidsstillingen framfor at uføretrygden reduseres forholdsmessig.

For den som mottar gradert uføretrygd og har en restinntektsevne, vil det kunne være nødvendig og hensiktsmessig å heve tidligere fastsatte inntektsgrense. Disse har en arbeidsfør del hvor inntekten kan endres forholdsmessig mye. Det skal være mulig å kunne gjøre karriere i deltidsstillingen basert på sin ”friske” del på samme måte som personer uten uføretrygd.

Eksempel:

En person jobber som omsorgsarbeider når han blir 50 prosent ufør. Inntektsnivå før uførhet settes til 360 000 og inntektsnivå etter uførhet til 180 000 kroner. Inntektsgrensen blir da 214 000 kroner ($180\,000 + 34\,098$). Beregningsgrunnlaget er 360 000, og årlig uføretrygd tilsvare 118 800 kroner. Etter to år får han nye arbeidsoppgaver som avdelingsleder i 50 prosent stilling. Ny lønn tilsvare 230 000 kroner. Han overstiger nå inntektsgrensen med 16 000 kroner, og uføretrygden skal etter hovedregelen reduseres med 10 560 kroner. Årlig uføretrygd utgjør nå 108 240 kroner.

Dersom inntektsnivå før og etter uførhet i stedet justeres ut fra stillingsandelen, vil IFU bli oppjustert til 460 000 og IEU til 230 000 kroner. Uføretrygden vil fortsatt tilsvare 118 800 kroner.

Det kan her argumenteres for at vedkommende fortsatt har mistet 50 prosent av inntektsevnen, da vedkommende også før uførheten hadde mulighet til å jobbe som avdelingsleder, men da i full stilling.

I de tilfellene hvor personen i tillegg til en forholdsmessig høy inntektsøkning også øker arbeidsinnsatsen sin, er det ikke på samme måten grunn til å endre IFU/IEU. Vedkommende har her vist at inntektsevnen trolig er bedret. Det er da ikke urimelig at uføretrygden reduseres.

Personer med hel uføretrygd har et inntektsnivå etter uførhet som i de fleste tilfeller fastsattes til 0 kroner. Disse kan likevel senere ha inntekt uten av uføregraden skal revurderes. Departementet mener at denne gruppen ikke skal omfattes av denne bestemmelsen. Dette betyr at dersom inntekten overstiger 40 prosent av grunnbeløpet, vil den overskytende inntekten medføre reduksjon i uføretrygden. Det er imidlertid mulig for den uføretrygdde å be om å få redusert uføregraden for å få fastsatt inntektsnivået etter uførheten på nytt ut fra den inntekten vedkommende nå har.

Departementet foreslår på den bakgrunn en regel for endring av inntektsgrensen for de tilfellene hvor en person mottar gradert uføretrygd og har en utnyttelse av inntektsevnen som er innenfor samme stillingsandel som tidligere. For den som enten har 100 prosent uføregrad eller som har gradert ytelse og utnytter en større del av inntektsevnen enn tidligere, vil man ikke kunne få inntektsgrensen hevet.

Etter departementets syn skal ikke enhver inntektsøkning kunne medføre en ny fastsettelse av IFU/IEU. Både IFU og IEU reguleres årlig i tråd med grunnbeløpet, som igjen reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten. Dette gjør at det ikke er behov for å gjøre endringer i IFU/IEU for uføretrygdde som har en lønnsutvikling i sin deltidsstilling over tid lik eller lavere enn lønnsveksten i samfunnet. Ved å ta hensyn til gjennomsnittlige grunnbeløpsendringer de siste årene, har departementet kommet fram til at inntektsøkningen bør være på minst 10 prosent for å kunne få fastsatt ny IFU/IEU. Dette skal gjelde trinnvise og varige økninger på et hvilket som helst tidspunkt i kalenderåret.

Det legges til grunn at den uføretrygdde selv må melde ifra om inntektsøkningen og kunne dokumentere at økningen gjelder lønn i samme deltidsstilling.

Forslaget er i stor grad en videreføring av gjeldende rett og antas å ikke ha merutgifter utover det som lå til grunn for Prop. 130 L (2010–2011). Kravet om at økningen må være minst 10 prosent vil gjøre bestemmelsen noe enklere å praktisere enn i dag.

Departementet viser til forslag til uføreforskriften § 2-2.

3 Reduksjon i uføretrygd på grunn av inntekt

3.1 Innledning

I punktene 3.2 og 3.3 omtales hvilke pensjonsgivende inntekter som ikke skal medregnes når uføretrygden skal reduseres etter endringsloven § 12-14.

Det er viktig at systemet for reduksjon av månedlige utbetalinger av uføretrygd både er tilpasset uføre med sporadisk arbeidsinntekt og uføre som har en forholdsvis stabil tilknytning til arbeidslivet. I punkt 3.4 foreslår departementet å gi nærmere regler for hvordan reduksjonen i uføretrygden på grunn av arbeidsinntekt skal gjennomføres.

I punkt 3.5 gis det forslag til nærmere bestemmelser om hvordan hvilende rett skal gjennomføres.

3.2 Hvilke inntekter som ikke medregnes (etterslep og erstatning)

Reglene om reduksjon i uføretrygden på grunn av arbeidsinntekt er i hovedsak regulert i endringsloven § 12-14. Utgangspunktet er at det skal legges vekt på all pensjonsgivende inntekt. Det er enkelte unntak fra dette prinsippet i gjeldende regler. Det vises til forskrift 25. mars 1997 nr. 266 om fastsetting og endring av uføregrad i forhold til pensjonsgivende inntekt § 1 første ledd. Det gjelder følgende pensjonsgivende inntekter:

- Erstatning for inntektstap ved erstatningsoppgjør etter skadeserstatningsloven § 3-1, yrkesskadeforsikringsloven § 13 eller pasientskadeloven § 4 første ledd skal ikke føre til reduksjon i uføretrygden.
- Opparbeidet inntekt som er etterslep av helt avsluttet aktivitet skal ikke føre til reduksjon i uføretrygden.

Departementet foreslår å videreføre disse bestemmelsene, det vil si at disse inntektene ikke skal redusere uføretrygden selv om erstatningen anses som pensjonsgivende inntekt ⁵.

Slike inntekter utbetales som regel over en kortere periode. Det er derfor ikke hensiktsmessig å heve inntektsgrensen i forhold til disse inntektene. For at etaten skal kunne holde disse inntektene utenfor den løpende reduksjonen i ytelsen på grunn av arbeidsinntekt, må vedkommende melde i fra om slike inntekter på forhånd. Hvis

⁵ Erstatning for *tapt inntekt* trer i stedet for inntekt som ville ha vært skattepliktig og regnes som skattepliktig inntekt. Erstatning for *tap i framtidig inntekt* utmålt som engangsbeløp ved varig skade er generelt fritatt for inntektsbeskatning. Engangsbeløp ved skade som ikke er varig, blir normalt ansett som pensjonsgivende inntekt. Erstatning for tap i framtidig erverv utmålt som løpende terminerstatning anses normalt som skattepliktig. Dette gjelder uansett om skaden er varig eller ikke-varig.

etaten ikke får slik melding vil det ofte kunne forekomme at etaten avkorter ytelsen først. Dette kan da rettes opp i etteroppgjøret.

Den uføretrygdede må selv melde i fra om og dokumentere slike inntekter.

Det vises til forslag til forskriften § 3-2.

3.3 Unntak fra inntekt i varig tilrettelagt arbeid (VTA)

Det er besluttet at personer som mottar uføretrygd og er heltidsbeskjeftiget i varig tilrettelagt arbeid (VTA), og mottar en liten bonuslønn i tillegg til uføretrygden, ikke skal få sin uføretrygd redusert. Det vises til Prop. 130 L (2010-2011) side 130. Det er forutsatt at nærmere regler om dette skal tas inn i forskrift med hjemmel i endringsloven § 12-14 sjette ledd. Dette er en videreføring av bestemmelsen i § 3 i forskrift om friinntekt og inntektsgrenser for uførepensjonister. Denne lyder: ”Bestemmelsen om ett års ventetid i folketrygdloven § 12-12 annet ledd gjelder ikke for en uførepensjonist som deltar på varig tilrettelagt arbeid...” Disse kan dermed ha inntekt inntil 1 G ved siden av hel uførepensjon allerede fra innvilgelsen.

Det er ikke slik at bonuslønnen i alle tilfeller tilsvarer ett grunnbeløp. Attføringsbedriftene utbetaler normalt timelønn basert på hvor mange timer medarbeiderne arbeider. Timelønnen er helt symbolsk, og selv en som arbeider full tid vil ikke nødvendigvis ha en inntekt som er ett grunnbeløp.

Det kan tenkes at noen av deltakerne på VTA har en samlet arbeidsinntekt på ett grunnbeløp ved siden av uføretrygden, der deler av inntekten stammer fra annet arbeid. I prinsippet bør denne delen holdes utenfor, blant annet fordi dette kan omfatte personer som i større grad bør støttes til å være i aktivitet og inntektsgivende arbeid. Det er imidlertid ikke praktisk mulig for Arbeids- og velferdsetaten å kunne skille ut bonuslønnen fra eventuell annen inntekt. Departementet foreslår derfor at det gis en bestemmelse i forskriften som sier at det for mottaker av en uføretrygd som er i varig tilrettelagt arbeid (VTA) skal fastsettes en inntektsgrense, jf. endringsloven § 12-14, som svarer til inntekt etter uførhet tillagt 100 prosent av grunnbeløpet per kalenderår. Dette behøver da ikke bare være inntekt i VTA bedrift. Dette er tilsvarende som i gjeldende regler, og det har følgelig ingen budsjettmessige konsekvenser. Det antas dessuten at omfanget er svært lavt.

Det vises til forslag til forskriften § 3-1.

3.4 Nærmere om hvordan reduksjonen i den månedlige utbetalingen av uføretrygden på grunn av arbeidsinntekt skal gjennomføres

En person som mottar uføretrygd gjennom et helt kalenderår skal få utbetalt en uføretrygd i løpet av kalenderåret som er tilpasset nivået på arbeidsinntekten han tjener i løpet av kalenderåret. Uføretrygden utbetales månedlig, og det vil være en stor fordel

om reduksjonen av månedlige utbetalinger er av en slik størrelse at årlig reduksjon blir slik at samlet årlig utbetalt uføretrygd er tilpasset årlig arbeidsinntekt.

Mottakere av uføretrygd med arbeidsinntekt har ulik tilknytning til arbeidslivet. Mange er 100 prosent uføre og har bare sporadisk og varierende arbeidsinntekt som er vanskelig å forutsi, men det vil også være en del som har opprettholdt en viss tilknytning til arbeidslivet eller som klarer å komme seg delvis tilbake. Det er videre en ambisjon om at flere skal få innvilget gradert uføretrygd.

Det er viktig at systemet for reduksjon av månedlige utbetalinger av uføretrygd både er tilpasset uføre med sporadisk arbeidsinntekt og uføre som har en forholdsvis stabil tilknytning til arbeidslivet. Departementet mener derfor det er nødvendig å gi nærmere regler i forskrift for hvordan reduksjonen i uføretrygden på grunn av arbeidsinntekt skal gjennomføres.

I forslag til forskriften § 3-3 er det gitt nærmere regler om tidspunktet for når uføretrygden skal reduseres på grunn av en endring i inntekt. Uføretrygden skal reduseres fra første krone etter at inntektsgrensen overskredet, se endringsloven § 12-14 andre ledd.

Det er en fordel både for den enkelte uføretrygdde og for Arbeids- og velferdsetaten å ha så jevne utbetalinger som mulig. De fleste vet hva de kommer til å tjene gjennom året. For å få en jevn reduksjon, skal vedkommende derfor selv registrere forventet årsinntekt på selvbetjeningsløsningen på nav.no eller ved henvendelse til Arbeids- og velferdsetaten. Dette er regulert i forskriften § 3-3 andre ledd.

Det er ikke alltid at den uføretrygdde vet hva inntekten blir eller har meldt fra om inntektsendringer. Etter forslag til forskriften § 3-3 tredje ledd skal uføretrygden følgelig reduseres måneden etter den måned inntekten ble utbetalt. Reduksjonen gjøres på grunnlag av vedkommendes egne oppdaterte opplysninger om forventet arbeidsinntekt i kalenderåret og inntektsopplysninger fra arbeidsgiver fra EDAG. Hvis den uføretrygdde ikke gir nye opplysninger om sin forventete årsinntekt, antas det at den utbetalte arbeidsinntekten i måneden før uføretrygden blir utbetalt fortsetter i inneværende år. Denne inntekten legges da til grunn for reduksjon av uføretrygden måneden etter. Dersom vedkommende har hatt arbeidsinntekt i kalenderåret som ikke har kommet til fradrag i trygden, skal denne inntekten medregnes. Det kan for eksempel være tilfellet hvis den uføretrygdde har ustabil inntekt og denne inntekten ikke tidligere har oversteget inntektsgrensen. Det skal også tas hensyn til forventet inntekt resten av kalenderåret når uføretrygden reduseres.

Hvis den uføretrygdde ikke oppgir noen inntekt, og Arbeids- og velferdsetaten på sin side får overført inntekter fra EDAG (eller andre kanaler), foreslås det at Arbeids- og velferdsetaten etterspør oppdaterte opplysninger fra personen. Det varsles samtidig at hvis det ikke kommer svar, vil Arbeids- og velferdsetaten anta at inntekten hittil i år vil fortsette også ut inneværende år, og automatisk avkorte tilsvarende. Den uføretrygdde skal etter § 12-14 fjerde ledd opplyse om forventet pensjonsgivende inntekt og om

endringer i inntekten. Dersom dette ikke er gjort, vil det ikke i seg selv få noen betydning for retten til uføretrygden, utover at uføretrygden blir justert i etteroppgjøret.

Det er ikke alltid vedkommende har rett til uføretrygd hele kalenderåret. Etter fjerde ledd skal det sees bort fra måneder i kalenderåret hvor vedkommende ikke var innvilget uføretrygd eller uføretrygden har opphørt som følge av overgang til alderspensjon ved fylte 67 år. Beløpsgrensen skal reduseres forholdsmessig etter hvor mange måneder i kalenderåret vedkommende har hatt rett til uføretrygd. Med beløpsgrensen menes det beløpet (40 prosent av G eller 60 000 kroner) som tillegges inntektsnivået etter uførhet ved fastsetting av inntektsgrensen etter endringsloven § 12-14 første ledd. Andre tilfeller hvor retten til uføretrygd opphører skal ikke medføre periodisering av beløpsgrensen.

Det vises til forslag til forskriften § 3-3.

3.5 Hvilende rett

Etter endringsloven § 12-14 tredje ledd utbetales ikke uføretrygd når den pensjonsgivende inntekt utgjør mer enn 80 % av inntekt før uførhet. Den uføretrygdde kan da beholde retten til uføretrygden med opprinnelig uføregrad (hvilende rett) i inntil fem år ved å melde i fra til Arbeids- og velferdsetaten. Retten til ytelsen kan etter søknad beholdes i ytterligere fem år. Det vises til endringsloven § 12-9 tredje ledd. Det er ingen formelle krav ut over at den uføretrygdde må melde i fra om økningen i arbeidsinntekten for å få en hvilende rett. Det foreligger heller ingen kriterier for hvordan Arbeids- og velferdsetaten skal vurdere en "søknad" om forlengelse med ytterligere fem år. Departementet mener det er nødvendig å gi nærmere bestemmelser i forskriften om hvordan lovens bestemmelser om hvilende rett skal gjennomføres i praksis. Det vises til forslag til § 3-4 i forskriften.

For å kunne forvalte disse reglene på en effektiv måte, må Arbeids- og velferdsetaten legge til grunn at rene inntektsopplysninger som gjør at uføretrygden ikke kommer til utbetaling i løpet av et helt år, utgjør både "søknad" og "aksept" knyttet til hvilende stønadsrett.

Departementet foreslår at perioder med hvilende rett fastsettes når etteroppgjøret foretas, og skal gjelde hele kalenderåret etteroppgjøret foretas for, dersom personen ikke har mottatt uføretrygd i noen av månedene. Uføretrygdde som har utbetaling av uføretrygd gjennom (deler av) året, vil ikke starte periode med hvilende stønadsrett. Lovens krav om at den uføretrygdde skal "melder fra", anses oppfylt gjennom at etaten mottar likningsopplysninger fra Skattedirektoratet til bruk i etteroppgjøret.

Når den første perioden på fem år nærmer seg slutten, det vil si ved etteroppgjøret av år nummer fire, skal etaten spørre om den uføretrygdde ønsker en ny femårsperiode. Hvis vedkommende ønsker en ny periode, legges det uten videre til grunn. Dersom den uføretrygdde ikke svarer, faller rett til uføretrygd bort.

Når den andre femårsperioden nærmer seg slutten, det vil se ved etteroppgjøret av år nummer ni, skal etaten varsle den uføretrygdene om at retten til uføretrygd vil falle bort fra utløpet av år ti, gitt at vedkommende fortsatt har inntekter som medfører bortfall av uføretrygd i hele år ti.

Har den uføretrygdene inntekt som innebærer at utbetalt uføretrygd ikke faller bort for alle måneder i et kalenderår, stanses tellingen av antall år med hvilende stønadsrett. En ny periode med hvilende stønadsrett (nye 5+5 år) starter ikke opp igjen før et helt nytt etteroppgjør viser at det ikke er utbetalt uføretrygd for hele det foregående året. Samme rutine påbegynnes i så fall.

Det vises til forslag til forskriften § 3-4.

4 Etteroppgjøret

4.1 Innledning

Etter endringsloven § 12-14 fjerde ledd andre punktum skal Arbeids- og velferdsetaten foreta et etteroppgjør for hvert kalenderår dersom mottakeren har fått for mye eller for lite utbetalt. Etteroppgjøret foretas når skatteligningen er ferdig. I etteroppgjøret skal all inntekt måles mot all uføretrygd som er utbetalt i kalenderåret, og det beregnes riktig utbetaling av uføretrygd dette året. Etter bestemmelsens første ledd skal det tas hensyn til all inntekt som overstiger inntektsgrensen, det vil si det som overstiger fastsatt inntekt etter uførhet tillagt 40 prosent av grunnbeløpet (beløpsgrensen) eller tillagt 60 000 kroner (fram til og med 2018 ved omregnet uførepensjon). Kontrollperioden er da 1. januar til 31. desember.

Etter bestemmelsens sjette ledd kan nærmere bestemmelser om etteroppgjør gis i forskrift. I Prop. 130 L (2010–2011) sies det at etteroppgjøret som i dagens AFP-ettersoppgjør, skal foretas uten hensyn til skyld. Ut over dette er det ikke gitt noen nærmere anvisning på hvordan etteroppgjøret skal gjennomføres.

Departementet legger opp til at etteroppgjøret innebærer en ren avregning av om det er utbetalt for mye eller for lite uføretrygd uten at det er aktuelt å vurdere skyld hos stønadsmottakeren. Det foreslås at det i endringsloven § 12-14 sjette ledd gis hjemmel for tilbakekreving uten skyld, og at vedtak om tilbakekreving utgjør tvangsgrunnlag for utlegg. Kravet kan avregnes i framtidige ytelser eller inndrives etter reglene i bidragsinnkrevingsloven av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Nærmere regler om gjennomføring av etteroppgjør i uføretrygden foreslås gitt i uføreforskriften §§ 4-1 og 4-2.

4.2 Nærmere om etteroppgjøret

I ny uføretrygd legges det opp til automatiserte løsninger som legger til rette for at den enkelte på en enkel måte skal kunne melde fra om endringer i arbeidsinntekt. Utvikling av EDAG vil legge til rette for at utbetalt uføretrygd enkelt skal kunne justeres ved endring i arbeidsinntekten. Målsettingen er at det i de fleste tilfellene blir utbetalt riktig uføretrygd, slik det vil være lite eller ingenting å kreve tilbake eller etterbetale.

Uansett hvor mange som det viser seg i etteroppgjøret har fått feilutbetalt ytelse, vil det være en stor saksmengde som Arbeids- og velferdsetaten skal kontrollere. Analyser av dagens uførepensjonsmottakere av en oppskalert populasjon til 340 000 som vil ligge over konverteringsgrensen på 60 000 kroner for fribeløp, og tilsvarende over 40 prosent av grunnbeløpet (som gjelder for alle fra om med 1.1.2019) viser at det er omlag 122 000 uførepensjonister som har inntekt over konvertert fribeløp på 60 000 kroner, og 136 000 uførepensjonister som har inntekt over framtidig fribeløp på 40 prosent av grunnbeløpet. Antallet som vil velge å benytte sin restarbeidsevne vil i tillegg kunne øke som følge av at inntekten som er under beløpsgrensen aldri skal føre til reduksjon i ytelsen.

Dette i motsetning til dagens regler hvor uførepensjonisten kan risikere å gå ned i samlet inntekt hvis arbeidsinntekten overstiger friinntekten, fordi uføregraden revurderes på bakgrunn av hele arbeidsinntekten, også den som var under friinntekten. Saksmengden tilsier at avregningen av om det er utbetalt for mye eller for lite uføretrygd må gjøres mest mulig automatisert. Henvisningen til AFP-etteroppgjørssystemet innebærer også at det er snakk om en ren avregning uten at det er aktuelt å vurdere skyld hos stønadsmottakeren. Det legges på denne bakgrunn til grunn at det ikke skal tas stilling til om det er noe å bebreide stønadsmottakeren.

4.3 Gjeldende bestemmelser i folketrygdloven kapittel 22 om avregning/tilbakekreving av feilutbetalt ytelse

Etter folketrygdloven § 22-16 kan ytelse som er utbetalt med for høyt beløp fordi mottakerens inntekt er høyere enn forutsatt ved fastsettingen av ytelsen, avregnes ved trekk i framtidige ytelser. Dette er en objektiv avregningshjemmel, men etter praksis gjøres det en konkret vurdering av om mottakeren har unnlatt å overholde plikten til å melde i fra om inntekt/inntektsøkning. Bestemmelsen passer derfor ikke helt i forhold til en målsetting om at etteroppgjøret skal gjennomføres som en ren avregning uten vurdering av om det er noe å bebreide stønadsmottakeren. En automatisert saksbehandlingsprosess vil ikke kunne gjennomføres på en effektiv måte dersom det stilles krav til individuelle vurderinger av alle saker som skal behandles. Derfor er dagens praktisering av avregningsordningen i § 22-16 ikke tilstrekkelig effektiv for det årlige etteroppgjøret av uføretrygd.

Bestemmelsen i folketrygdloven § 22-15 gir hjemmel til å kreve tilbake feilaktig utbetaling i tilfeller hvor mottakeren forsto eller burde ha forstått at utbetalingen skyldtes en feil. Tilbakekreving av feilutbetalt beløp som er mottatt i god tro er begrenset til berikelsen etter bestemmelsens femte ledd. Tilbakekreving etter paragrafen kan unnlates hvis det feilutbetalte beløpet utgjør mindre enn fire rettsgebyr (3440 kroner).

4.4 Forslag til nærmere bestemmelser om etteroppgjøret

4.4.1 Tvangsgrunnlag i endringsloven § 12-14 fjerde ledd

Som omtalt under 4.3 krever bestemmelsen i folketrygdloven § 22-16 om tilbakebetaling at det er noe å bebreide stønadsmottakeren. Likeledes krever vedtak om tilbakekreving etter folketrygdloven § 22-15 ulike grader av skyld og individuelle vurderinger. Det er lite aktuelt å fatte slike vedtak i det store flertallet av etteroppgjørssaker.

For å lette innkrevingen for Arbeids- og velferdsetaten mener departementet at det i endringsloven § 12-14 fjerde ledd bør gis hjemmel for å tilbakekreve for mye utbetalt uføretrygd uten hensyn til skyld. Det foreslås at vedtak om tilbakekreving i etteroppgjørssaker gir tvangsgrunnlag for utlegg og at innkreving kan skje etter

bidragsinnkretingsloven av Arbeids- og velferdsetaten. Dette er en aktuell bestemmelse å benytte for personer som for eksempel på grunn av høy arbeidsinntekt mottar en liten eller ingen uføretrygd. For mye utbetalt uføretrygd kan da inndrives ved trekk i lønn etter dekningsloven § 2-7 første ledd.

For personer som mottar en løpende uføretrygd kan kravet avregnes i framtidige ytelser etter trekk til forskuddsskatt og før eventuelle utleggstrekk. Det legges opp til at det ikke skal foretas noen form for individuell vurdering. Departementet foreslår derfor at etteroppgjøret skal reguleres fullt ut i uføreforskriften §§ 4-1 og 4-2.

Departementet viser til forslaget til endringsloven § 12-14 fjerde ledd.

4.4.2 Nærmere bestemmelser om etteroppgjøret gis i forskrift

Det foreslås at bestemmelser om hvordan etteroppgjøret skal gjennomføres skal reguleres i uføreforskriften §§ 4-1 og 4-2. Bestemmelsene slår fast at etteroppgjøret innebærer en ren avregning uten hensyn til hva som er årsaken til korrigeringen. For mye utbetalt uføretrygd kan kreves tilbakebetalt ved avregning i ytelser som den uføretrygdde mottar fra folketrygden med videre etter mønster av den trekk- og avregningsordningen som i dag er hjemlet i folketrygdloven § 22-16. For lite utbetalt uføretrygd skal etterbetales som et engangsoppgjør.

Etter § 22-16 tredje ledd kan trekk foretas i ytelser som nevnt i bestemmelsens andre ledd. I likhet med denne bestemmelsen, foreslås det at for mye utbetalt uføretrygd kan avregnes i framtidig uføretrygd, etterlattepensjon og overgangsstønad etter kapitlene 15, 16 og 17, ektefelle tillegg og barn tillegg, alderspensjon og i krigspensjon og pensjon etter yrkesskadetrygdloven. Det foreslås at det i tillegg skal være anledning til å avregne for utbetalt uføretrygd mot AFP i forbindelse med etteroppgjør for en person som har gått over til offentlig AFP som administreres av Arbeids- og velferdsetaten. Det kan foretas avregning også etter overgang fra en av disse ytelsene til en annen.

Avregningens størrelse

Avregningen bør avgrenses slik at vedkommende har et rimelig beløp igjen til livsopphold. Etter lov om fordringshavers dekningsrett (dekningsloven) § 2-7 første ledd kan en kreditor ta utlegg ”i den utstrekning lønnen overstiger det som med rimelighet trengs til underhold av skyldneren og skyldnerens husstand”. Dette vil også gjelde tilsvarende når mye utbetalt uføretrygd dekkes gjennom avregning.

Etter folketrygdloven § 22-16 tredje ledd kan avregning normalt skje med opptil 10 prosent av samlet månedlig ytelse, men det kan også settes til et høyere beløp.

For å unngå en for inngripende avregning foreslår departementet at avregning normalt skal skje med opptil 10 prosent av samlet brutto månedlig ytelse. For uføretrygd forstås her brutto uføretrygd før eventuell inntektsavkorting etter endringsloven § 12-14. Barn tillegg før inntektsavkorting etter endringsloven § 12-16 inkluderes i brutto-

ytelsen. Den uføretrygdde skal tilbys å kunne betale tilbake raskere eller alt med det samme.

Toleransebeløp

Uføretrygden skal løpende reduseres basert på opplysninger om arbeidsinntekt fra medlemmet selv eller fra EDAG. Selv med en løpende reduksjon basert på mest mulig korrekte opplysninger, vil det likevel i de fleste tilfeller være et visst avvik mellom forventet inntekt og faktisk inntekt fastsatt gjennom ligningen. Dette skyldes både at det er vanskelig å forutse den framtidige inntekten helt nøyaktig, og at løpende avkorting av den månedlige uføretrygden skjer på bakgrunn av på opplysninger fra EDAG om inntekten for den foregående måneden, mens etteroppgjør skjer innenfor et kalenderår.

Det er derfor grunn til å vurdere å innføre et toleransebeløp, som innebærer at små avvik ikke skal føre til etterbetaling eller tilbakekreving. Det er et mål med ny uføretrygd at man i større grad velger å benytte sin arbeidsevne. For å minske saksmengden ønsker Arbeids- og velferdsdirektoratet at det skal aksepteres avvik som er mindre enn en viss størrelse (toleransebeløp) før det er aktuelt å tilbakekreve et feilutbetalt beløp. Ved etterbetaling av for lite utbetalt uføretrygd er det mindre grunn til å ha et toleransebeløp.

Arbeids- og velferdsdirektoratet viser til at vedtak om tilbakebetaling og særlig tilbakekreving generer mye arbeid for etaten. Det er gjort nærmere rede for de administrative kostnadene ved tilbakekrevingssaker i Prop. 118 L (2011–2012).

I ny uføretrygd er det fastsatt en beløpsgrense på 40 prosent av grunnbeløpet som innebærer at man ser bort fra arbeidsinntekt opp til denne grensen. Det er imidlertid ikke åpnet opp for å innføre et toleransebeløp i selve etteroppgjøret. Departementet vurderer at det i utgangspunktet ikke er rimelig at den som har fått for mye utbetalt uføretrygd skal komme bedre ut enn den som har sørget for riktige opplysninger om sin inntekt til etaten og som derfor har fått utbetalt korrekt uføretrygd. Et toleransebeløp vil følgelig føre til forskjellsbehandling og kan medføre uønskete tilpasninger. Den store saksmengden tilsier likevel at etteroppgjør bør kunne unnlates når feilutbetalingen gjelder mindre beløp, slik at antall etteroppgjørssaker reduseres. Departementet viser til at også de som har gitt så korrekte inntektsopplysninger som mulig, vil kunne oppleve små avvik i et etteroppgjør. Kostnadene ved å inndrive feilutbetalte beløp gjør at det ikke er regningssvarende å tilbakekreve mindre beløp. Forslaget om å akseptere et mindre toleransebeløp før det er aktuelt å inndrive for mye utbetalt stønad vil derfor ikke medføre meromkostninger.

Departementet foreslår at etteroppgjøret kan unnlates hvis for mye utbetalt uføretrygd er mindre enn ett rettsgebyr (860 kroner).

Departementet legger til grunn at det bare i liten utstrekning er anledning til å unnlate å tilbakebetale en ytelse stønadsmottaker har krav på. Etterbetalinger av små kronebeløp bør imidlertid begrenses til det som oppfattes som meningsfullt. Gebyrer på

utenlandsutbetalinger gjør at stønadsmottakeren ikke får noen glede av beløp mindre enn om lag kr 200. I utenlandssaker, som det stadig blir flere av, trekker Arbeids- og velferdsetaten fra kostnadene til bankgebyr på 11 kroner for betalinger i Europa og 22 kroner for betalinger utenfor Europa. Mottakers bank trekker i tillegg et gebyr som kan utgjøre opp til 200 kroner. Størrelsen på et minstebeløp ved etterbetaling knyttet til de årlige etteroppgjør bør ta hensyn til dette. Departementet foreslår at en nedre grense for etterbetalinger settes til 25 prosent av rettsgebyret, det vil si 215 kroner.

Bestemmelser om at det ikke skal foretas et etteroppgjør ved mindre feilutbetalte beløp foreslås tatt inn i forskriften § 4-1 tredje ledd.

Dødsfall/dødsbo

Det er om lag 5 000 mottakere av uføreytelse som dør per år. Det legges til grunn at det også blant denne gruppen vil være noen som har fått for lite eller for mye utbetalt uføretrygd.

I disse sakene er det ingen løpende ytelse eller inntekt å kunne avregne i. Dersom etteroppgjøret kommer en viss tid etter dødsfallet og dødsboet er oppgjort på tiden for etteroppgjøret, er det upraktisk å sette fram krav om tilbakebetaling. Arbeids- og velferdsetaten må da henvende seg til de etterlatte, noe som i praksis sjelden gjøres i dag. Prosessen er svært krevende og ikke regningssvarende for folketrygden. Departementet mener derfor at tilbakekreving overfor dødsboet skal unnlates. Imidlertid skal etterbetaling gjennomføres for de sakene der for lite utbetalt uføretrygd er større enn toleransebeløpet. I de tilfeller hvor avregning er iverksatt før dødsfall, men kravet ikke er nedbetalt, vil kravet bli meldt til boet.

I tilfeller hvor dødsfallet skjedde i samme år som etteroppgjøret gjelder for, kan det være vanskelig, men også virke urimelig, å gjennomføre ordinært etteroppgjør for avdøde. Blant annet kan det oppstå en del problemstillinger knyttet til periodisering av beløpsgrensen fordi avdøde ikke hadde ytelse hele kalenderåret, som ikke nødvendigvis sammenfaller med når på året den avdøde tilfeldigvis hadde inntekt. Det betyr at en uføretrygd som for eksempel hadde meldt inn helt korrekt forventet inntekt, enten kan få et stort krav eller en stor etterbetaling dersom denne inntekten kom/var forventet å komme før/etter vedkommende døde (dersom dødsfallet var uventet). Departementet foreslår at det ikke skal gjennomføres etteroppgjør dersom den uføretrygdede døde i samme år som etteroppgjøret gjelder for. Dette gjelde både for tilbakekreving og etterbetaling. Departementet viser til forskriften § 4-1 femte ledd.

Etteroppgjør der uføretrygden har falt bort etter endringsloven § 12-14 tredje ledd

Det utbetales ikke uføretrygd når den pensjongivende inntekten utgjør mer enn 80 prosent av inntekt før uførhet, jf. folketrygdloven § 12-14 tredje ledd. Det vil dermed være en del tilfeller der den uføretrygdede ikke har hatt utbetalt uføretrygd i alle månedene i det kalenderåret etteroppgjøret gjelder for.

Dersom vedkommende da på tidspunktet for etteroppgjøret fortsatt omfattes av 80-prosentregelen og samtidig har fått for mye utbetalt uføretrygd i oppgjørsåret som normalt ville føre til avregning og krav om tilbakebetaling, skal saken behandles manuelt. Denne avregningen vil også kunne bety at den løpende reduksjonen i uføretrygden fram til den falt helt bort da viser seg å ha vært for lav når hele kalenderåret ses under ett. Det vil kunne oppleves urimelig at personer som fortløpende har gitt korrekte opplysninger om inntekt og som har fått uføretrygden løpende redusert ut fra dette fram til de gikk fullt ut i jobb, må tilbakebetale deler av den uføretrygden som har kommet til utbetaling. Dersom det er et enkeltstående tilfelle, kan Arbeids- og velferdsetaten vurdere dette som et arbeidsforsøk og dermed unnlate å kreve tilbake det negative beløpet.

Dersom dette derimot gjentar seg år etter år, vil det bære preg av sesongarbeid og ikke arbeidsforsøk, og da bør beløpet avregnes/tilbakebetales etter hovedregelen. Departementet foreslår at det tas inn en bestemmelse i forskriften som sier at det i etteroppgjøret sees bort i fra at den uføretrygdede ikke har hatt arbeidsinntekt eller har hatt inntekt under inntektsgrensen i de første månedene av kalenderåret. Arbeids- og velferdsetaten kan i slike tilfeller velge ikke å kreve tilbake beløpet.

Departementet viser til forskriften § 4-1 fjerde ledd

Betalt skatt av tilbakekrevingsbeløpet

Det gjelder generelt ved tilbakebetaling av feilutbetalt stønad at vedtak om tilbakekreving av feilutbetalt ytelse alltid lyder på brutto tilbakekrevingsbeløp. Det skal ikke gjøres fradrag i tilbakekrevingsbeløpet for forskuddsskatten som tidligere har vært trukket. Bruttoytelsen er det samlede beløpet som Arbeids- og velferdsetaten har betalt til stønadsmottakeren og Skatteetaten. Stønadsmottakeren må selv sende søknad til ligningskontoret for å få tilbakebetalt skatt. Etteroppgjøret skal ikke utsettes på grunn av klage på ligningen. Det skal likevel foretas revisjon av etteroppgjøret dersom likningen endres, dersom pensjonsgivende inntekt i likningen endres. Endringen må da gjelde andre forhold enn at Arbeids- og velferdsetaten har krevet for mye tilbake, for eksempel forhold som feilinnberettet inntekt fra arbeidsgiver og andre feil som fører til ny fastsettelse av pensjonsgivende inntekt.

Unntak for melding om vedtak om etteroppgjøret

Det legges opp til at etteroppgjøret skal varsles den uføretrygdete med beregning og angivelse av beløp, informasjon om klageadgang, og at vedtaket vil bli fattet uten videre hvis ikke vedkommende har innsigelser. Det skal følgelig ikke gis melding om vedtak om etteroppgjøret i de tilfellene stønadsmottakeren ikke har innvendinger til det varselet som er sendt ut. Hvis den uføretrygdete har merknader, vil det bli sendt nytt brev med endelig vedtak.

Det foreslås at det i forskriften § 4-1 sjette ledd gis bestemmelse om at vedtak om etteroppgjør kan unnlates når vedkommende ikke melder i fra om endrede forhold eller

har andre innsigelser til varslet om etteroppgjøret. Det foreslås at det gis hjemmel til en slik forskriftsbestemmelse i folketrygdloven § 21-10 tredje ledd.

4.4.3 Foreldelse

Arbeids- og velferdsetaten får et krav mot en stønadsmottaker i tilfeller hvor etteroppgjøret avdekker at det er utbetalt for mye uføretrygd i det året det kontrolleres for. Etatens krav mot stønadsmottaker kan tapes ved foreldelse etter foreldelsesloven. Etter foreldelsesloven § 2 er den alminnelige foreldelsesfristen tre år. Foreldelsesfristen regnes fra den dag da fordringshaveren tidligst har rett til å kreve å få oppfyllelse, jf. foreldelsesloven § 3. Staten har behov for en fiksert dato for foreldelsesfristens utgangspunkt i sakene om etteroppgjør.

Folketrygdloven § 22-14 har særlige bestemmelser om foreldelse som eventuelt går foran foreldelseslovens bestemmelser. Denne bestemmelsen gjelder foreldelse av stønadsmottakerens krav mot etaten. Etableringen av et årlig etteroppgjør som en del av den nye ordningen med avkorting av ny uføretrygd mot arbeidsinntekt, er ny. Departementet ser et behov for å klargjøre utgangspunktet for foreldelse i forhold til etatens vedtak om tilbakekreving eller tilbakebetaling av for lite eller for mye uføretrygd. Etter departementets vurdering bør en slik bestemmelse tas inn i folketrygdloven § 22-14. Utgangspunktet for fristen gjelder både i forhold til den uføretrygdets krav mot etaten og etatens krav mot stønadsmottakeren.

Folketrygdloven § 22-14 andre ledd bestemmer at "Foreldelsesfristen for rett til ytelser etter folketrygdloven regnes fra tidspunktet da det endelige vedtaket ble fattet.". Bestemmelsen forstås slik at "endelig" innebærer at det heller ikke påløper foreldelse mens saken er til klage- eller ankebehandling. Foreldelsesloven har ikke en tilsvarende regel om fristavbrudd ved klage på et forvaltningsvedtak. Den som ikke får medhold i klage-/ankebehandlingen kan bringe saken inn for domstolene. Dette vil avbryte foreldelsesfristen etter foreldelsesloven § 15.

Etteroppgjøret innebærer en korrigering av tidligere utbetalt uføretrygd når alle opplysninger om arbeidsinntekt og utbetalt trygd i kontrollåret foreligger. Først når etteroppgjøret er gjennomført foreligger det endelige vedtaket om riktig uføretrygd i kontrollåret. Dette tilsier at datoen vedtaket om etteroppgjør er fattet skal være utgangspunktet for foreldelse. Vedtaket om etteroppgjøret kan påklages og ankes inn for Trygderetten. Endelig vedtak foreligger da først etter en eventuell klage og anke til Trygderetten.

Departementet viser til forslaget til folketrygdloven § 22-14 andre ledd nytt andre og tredje punktum.

Departementet foreslår videre at trekk med hjemmel i forskriften § 4-2, jf. endringsloven § 12-14 nytt sjette ledd (forskriftshjemmel) bryter foreldelsen. Det vises til forslaget til folketrygdloven § 22-14 femte ledd første punktum.

4.4.4 Spørsmål om renter ved etterbetaling/tilbakekreving

Folketrygden har regler i § 22-17 og § 22-17a om rentetillegg ved etterbetaling og tilbakekreving av feilutbetalinger. Dette gjelder tilfeller hvor det enten er noe å bebreide etaten eller stønadsmottakeren.

Etter folketrygdloven § 22-17 skal det ytes renter når Arbeids- og velferdsetaten av eget tiltak *etterbetaler* ytelser som er gitt med for lavt beløp. Dette gjelder saker hvor det er utbetalt for lite ytelse på grunn av en feil fra Arbeids- og velferdsetatens side. Dagens praksis er at det ikke skal ytes renter etter § 22-17 når etteroppgjøret i forhold til AFP fører til etterbetaling. Dette er en ordinær saksbehandling og ikke et forhold som går inn under § 22-17.

Renter kan kreves etter § 22-17a ved *tilbakekreving* etter de ordinære reglene for innkreving etter § 22-15 første og andre ledd på grunnlag av forsett eller grov uaktsonhet hos den som kravet retter seg mot. Det foreslås ingen endringer på dette punkt.

Departementet legger til grunn at det ikke skal regnes renter ved ordinære etteroppgjør som er en ren avregning uten at det vurderes om det er noe å bebreide vedkommende. Ordinær avregning ved trekk skjer dermed uten rentepåslag.

5 Spørsmål om særreglene for uføretrygd til hjemmearbeidende ektefelle skal oppheves

5.1 Innledning

Uførepensjon kan tilstås når inntektsevnen er varig nedsatt med minst 50 prosent på grunn av sykdom, skade eller lyte. I ny uføretrygd er dette kravet videreført. For personer som mottar arbeidsavklaringspenger når kravet om uføretrygd settes fram, er det likevel tilstrekkelig at inntektsevnen er varig nedsatt med minst 40 prosent. I tillegg er det etter dagens regler gitt særregler i folketrygdloven § 12-8 som gir hjemmearbeidende ektefelle rett til uførepensjon når evnen til å utføre arbeid i hjemmet (arbeidsevnen) er varig nedsatt med minst 50 prosent. Særordningen er videreført i ny uføretrygd og bestemmelsen i endringsloven § 12-10 svarer i hovedsak til någjeldende bestemmelse.

De særskilte reglene for uføreytelse til hjemmearbeidende ektefeller er lite brukt og vanskelig å praktisere. Departementet uttalte i Prop. 130 L (2010–2011) at en tok sikte på å vurdere om det fortsatt er behov for disse særreglene. I dette kapitlet har departementet redegjort nærmere for dette spørsmålet.

5.2 De særlige bestemmelsene om uførepensjon/uføretrygd til hjemmearbeidende ektefelle

Hovedregelen for rett til uførepensjon er i dag at inntektsevnen er varig nedsatt med minst 50 prosent på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. Ved fastsetting av uføregraden sammenlikner man inntektsmulighetene i ethvert arbeid som vedkommende kan utføre med inntektsmulighetene som vedkommende hadde før sykdommen/uførheten oppsto. For hjemmearbeidende ektefelle er det imidlertid ikke krav til reduksjon i inntektsevnen, men krav om at evnen til å utføre arbeid i hjemmet er varig nedsatt med minst 50 prosent. Ved vurderingen av hvor høy uføregraden er, skal evnen til å utføre arbeid i hjemmet som vedkommende nå har, sammenliknes med den tilsvarende evnen vedkommende hadde før sykdommen, skaden eller lytet oppsto. Dette vil i de fleste tilfeller være en strengere vurdering enn etter hovedregelen, der uføregraden vurderes i forhold til arbeidslivets krav.

Med hjemmearbeidende ektefelle menes personer som lever i ekteskap (eller partnerskap/samboerskap som nevnt i folketrygdloven § 1-5), som ikke har vært i arbeid (heller ikke deltid), og hvor den andre ektefellen skaffer familien inntekt. I følgende tilfeller skal den hjemmearbeidende ektefellen likevel vurderes etter hovedreglen om tapt inntektsevne, det vil si vurderes som yrkesaktiv:

- Når det er sannsynlig at vedkommende ville ha begynt i inntektsgivende arbeid hvis uforheten ikke hadde oppstått.
- Når ektefellens inntekt er lavere enn to ganger grunnbeløpet.

- Når sykdom er årsaken til at man tidligere ikke har vært i arbeid.
- Når man er hjemmевærende på grunn av omsorg for barn.

Hjemmearbeidende ektefeller som senere mister ektefellen eller skiller seg, vil få uføregraden fastsatt på nytt. Når de ikke lenger blir forsørget av ektefellen, regnes de alltid som potensielle yrkesaktive. Ofte vil uføregraden fastsatt ut fra inntektsevnen i arbeidslivet framfor arbeidsevnen i hjemmet bli høyere.

Nærmere om uførevurderingen

Hjemmearbeidende skal ikke vurderes ut fra inntektsmulighetene de har i det ordinære arbeidslivet, men ut fra hva de klarer å utføre av husarbeid. Dette er arbeid som i all hovedsak kan utføres når som helst. Selv om noe av dette arbeidet også er tungt og krevende, vil det ikke på samme måten være krav til tilstedeværelse, tidsfrister og måloppnåelse som er en del arbeidslivet. Dette kan igjen medføre at to personer med samme type lidelse og samme begrensninger vil få forskjellig resultat på sin uføresøknad.

For yrkesaktive stilles krav til inntektsmulighetene i ethvert arbeid vedkommende nå kan utføre både på hjemstedet og andre steder der det er rimelig at vedkommende tar arbeid. For de hjemmearbeidende stilles det ikke på samme måte krav om at vedkommende flytter til en lettstelt bolig. Per i dag er det derfor også avgjørende for uføregraden hva slags bolig man har. Er det en liten og lettstelt bolig, legges til grunn at man kan gjøre mer av hjemmearbeidet, enn hvis huset er stort og kronglete. Boliger med vegg til veggtepper og/eller graden av gamle/slitte gulv vil kunne tillegges vekt når arbeidsevnen vurderes og dermed om en person får innvilget uføreytelse eller får avslag. Dermed vil altså hjemmearbeidende ektefeller bosatt i lettstelte boliger i stor grad falle utenfor uføreordningen, eller få lavere uføregrad enn de som har en større bolig. Bestemmelsen er videre vanskelig å praktisere ved endringer i forhold som kan medføre en ny vurdering av saken, for eksempel ved flytting til ny bolig (som kan være lettere eller tyngre å stille) eller ved oppussing/modernisering av boligen.

Saker som behandles etter særreglene for hjemmearbeidende krever svært stor grad av skjønn.

Antall mottakere

Per i dag er det 661 personer som mottar uførepensjon etter nåværende særregler. Dette tilsvarer om lag 0,22 prosent av alle uførepensjonistene. Bestemmelsen blir sjelden anvendt når yngre mennesker søker om uførepensjon i dag, og antallet søkere som blir vurdert som hjemmearbeidende er redusert i løpet av de siste tiårene. I 2006 fikk 51 personer innvilget uførepensjon etter bestemmelsen for hjemmearbeidende, hvorav 42 personer var over 50 år. Samme år ble 92 personer som var hjemmearbeidende ektefeller da de ble uføre, vurdert etter hovedreglene, da det ble vurdert at de ville ha vært i inntektsgivende arbeid dersom uførheten ikke hadde oppstått. Over halvparten av disse var under 50 år.

I perioden 1. januar 2009 og fram til i dag er det 140 personer som er innvilget uførepensjon som hjemmearbeidende. Dette tilsvarer 30 tilfeller per år, og utgjør om lag 0,17 prosent av tilgangen. De fleste (70 prosent) som per i dag mottar uførepensjon etter folketrygdloven § 12-8 har 100 prosent ytelse.

5.3 Departementets vurdering

Bestemmelsen om uførepensjon/uføretrygd til hjemmearbeidende ektefelle innebærer vanskelige skjønnsvurderinger og kan i praksis føre til forskjellsbehandling. Bestemmelsen kan oppfattes som diskriminerende overfor gifte/samboende kvinner som er hjemmearbeidende fordi det i utgangspunktet legges til grunn at disse er forsørget og derfor ikke skal ha noen kompensasjon for tapt inntektsevne. Enslige kvinner (og menn) som av ulike grunner ikke er yrkesaktive på uføretidspunktet blir alltid vurdert opp mot arbeidslivets krav.

Bestemmelsen om uførepensjon til hjemmearbeidende er kjønnsnøytralt utformet, men i praksis er det stort sett kvinner som omfattes av denne ordningen. Menn blir sjelden vurdert som hjemmearbeidende. I uførereformen har man søkt å fristille seg fra vurderinger ut fra sivilstand. Dette fordi man ønsker at personer skal kunne få utbetaling av ytelse basert på sin egen opptjening uavhengig av sivilstand. Regelen for hjemmearbeidende innebærer imidlertid nettopp en avhengighet til kvinnens sivilstand. Den gjelder kun for gifte hjemmearbeidende, og det legges til grunn en antakelse om at hun forsørges av sin mann. En gift kvinne og en enslig kvinne vil dermed bli vurdert forskjellig tilsynelatende uten andre utgangspunkt enn nettopp ekteskapet eller samboerskapet.

En videreføring av bestemmelsen er isolert sett et hinder for full likestilling i folketrygden, ettersom det i praksis er kvinner som omfattes av bestemmelsen. Disse kvinnene vil ha vanskeligere for både å få innvilget uføretrygd og å få en høy uføregrad. Dette tilsier at bestemmelsen om uførepensjon til hjemmearbeidende ikke bør videreføres, noe som også vil være i tråd med utviklingen der de fleste kvinner er yrkesaktive på heltid eller deltid. En opphevelse av særregelen vil dessuten være en klar forenkling av regelverket, både for brukerne og for Arbeids- og velferdsetaten.

Det er få personer som omfattes av bestemmelsen. En oppheving av særreglene vil imidlertid medføre at noen personer som i dag ikke fyller vilkårene til uførepensjon, vil kunne få rett til uføretrygd hvis uførheten i stedet skal vurderes opp mot ordinært arbeidsliv. Videre vil opphevingen kunne medføre at hjemmearbeidende ektefeller får rett til en høyere uføregrad enn etter dagens regler. Forsørget ektefelle med liten eller ingen arbeidserfaring, som det er overveiende sannsynlig ikke vil kunne skaffe seg inntektsgivende arbeid, vil med en noe nedsatt helsetilstand kunne bli vurdert som ufør. Dette i motsetning til gjeldende regler, der hjemmeværende i noen tilfeller kan få avslag dersom de eksempelvis bor i en lettstelt bolig. Departementet antar at det dreier seg om relativt få tilfeller.

Departementet har ikke tatt endelig standpunkt til om særreglene om uførepensjon/uføretrygd til hjemmearbeidende ektefeller bør beholdes eller oppheves. En oppheving av særreglene vil innebære at alle som setter fram krav om uføretrygd blir vurdert opp mot inntektsevnen i ordinært arbeidsliv etter hovedreglene. Departementet ber om høringsinstansenes syn på dette spørsmålet.

Reglene for uføretrygd til hjemmearbeidende ektefeller framgår av endringsloven § 12-10. Kravet til at det er arbeidsevnen som skal være nedsatt, gjelder kun for hjemmearbeidende ektefeller. Begrepet arbeidsevne er, sammen med begrepet inntektsevne, regulert flere av bestemmelsene om uføretrygd. En eventuell oppheving av særreglene for hjemmearbeidende vil innebære at endringsloven § 12-10 oppheves, samt at "arbeidsevne" skal tas ut av øvrige bestemmelser om uføretrygd. For at utkastet til alle endringene i lovbestemmelsene om ny uføretrygd skal være oversiktelige, er lovforslaget i høringsnotatet uten disse særreglene. Departementet understreker at dette er av presentasjonsmessige grunner. Forslaget til lovendring vil bli justert dersom det i etterkant av høringen besluttet at særreglene ikke skal oppheves.

Dersom det blir besluttet at særreglene skal oppheves, foreslår departementet at personer som har fått uførepensjon etter folketrygdloven § 12-8 beholder den uføregraden de har fått fastsatt ved konverteringen til uføretrygd. Dersom de senere setter fram krav om økt uføregrad, vil de imidlertid få kravet vurdert etter de nye reglene, det vil si som yrkesaktiv. Denne endringen vil ikke bli gjennomført, dersom det særreglene ikke skal oppheves.

Departementet ber særskilt om høringsinstansenes syn på hvorvidt særreglene bør oppheves eller ikke.

5.4 Økonomiske og administrative konsekvenser dersom særregelen oppheves

De siste årene har i snitt 30 personer årlig fått en uførepensjon etter særregelen. En eventuell opphevelse særreglene i endringsloven § 12-10 kan medføre at noen flere vil få innvilget uføretrygd eller en høyere uføregrad. Det antas imidlertid at det dreier seg om få tilfeller, slik at en eventuell endring ikke vil medføre økonomiske merutgifter av betydning.

Opphevingen av særreglene vil gjøre saksbehandlingen vesentlig enklere og innebærer administrative forenklinger.

6 Yrkesskade

Den som blir rammet av en yrkesskade eller likestilt sykdom som omfattes av folketrygdloven kapittel 13, har blant annet rett til å få uførepensjonen beregnet etter særlige regler. Bestemmelsene framgår dels av folketrygdloven § 3-30 og § 12-18. De særlige reglene er omtalt nærmere i punkt 8.4.

Særreglene ved yrkesskade er videreført for ny uføretrygd med tekniske tilpasninger, jf. Prop. 130 L (2010–2011) og lov om endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre) § 12-17. Det framgår av endringsloven § 12-17 fjerde ledd at departementet kan gi forskrifter om beregning av uføretrygd når uførheten skyldes yrkesskade.

Det er gitt to forskrifter med hjemmel i folketrygdloven § 3-30 om beregning av uførepensjon ved yrkesskade: forskrift 11. mars 1997 nr. 208 om beregning av uførepensjon og godskriving av pensjonspoeng ved yrkesskade og forskrift 11. mars 1997 nr. 209 om beregning av tilleggspensjon ved yrkesskade. Sistnevnte forskrift gir særlige regler for personer født før 1940 og anvendelsen av pensjonsprosentene 42 og 45 og fastsetting av poengtall basert på antatt årlig inntekt. Da ny uføretrygd ikke har noen tilleggspensjon, gis det ikke tilsvarende bestemmelser i forskriften for uføretrygd ved yrkesskade. Førstnevnte forskrift gir bestemmelser om hvordan uførepensjon skal beregnes når uførheten bare delvis skyldes yrkesskade, hvordan uførepensjonen skal beregnes når inntektsevnen blir ytterligere redusert og godskriving av pensjonspoeng for hvert år uførepensjon med yrkesskade mottas.

Departementet legger til grunn av disse forskriftsbestemmelsene videreføres, men tilpasses den nye uføretrygden.

Når en person har rett til uføretrygd og uførheten bare delvis skyldes en yrkesskade, skal den delen som skyldes yrkesskade og den delen som skyldes andre forhold, beregnes hver for seg. Det beregnes først to separate uføretrygder uten hensyn til uføregrad etter bestemmelsene i hhv. endringsloven § 12-11, jf. § 12-13 første til fjerde ledd, og endringsloven § 12-17, jf. § 12-13 første til tredje ledd. Deretter fastsettes grunnlaget etter § 12-11 til en forholdsmessig andel ut fra den delen av uførheten som ikke skyldes yrkesskaden og grunnlaget etter § 12-17 til en forholdsmessig andel tilsvarende den særskilte uføregraden som skyldes yrkesskaden. Summen av disse delytelsene utgjør personens uføretrygd.

Se forslag til uføreforskrift § 6-1.

Dersom en uføretrygdet senere får inntektsevnen ytterligere nedsatt på grunn av en yrkesskade, skal den antatt årlige arbeidsinntekten, jf. endringsloven § 12-17, oppjusteres til den inntekten vedkommende ville ha hatt dersom han eller hun på forhånd ikke hadde vært delvis ufør. Inntekten på skadetidspunktet oppjusteres ved at den divideres med graden av gjenværende inntektsevne før skaden. Dersom vedkommende opprinnelig fikk 60 prosent uføretrygd og på skadetidspunktet har en

inntekt på 250 000 kroner, skal inntekten oppjusteres til 625 000 kroner (250 000/40 prosent).

Det kan være tilfeller der den opprinnelige uførheten skyldes en yrkesskade, og inntektsevnen blir ytterligere nedsatt på grunn av en yrkesskade. Da skal det nye grunnlaget enten baseres på den opprinnelig antatte årlige arbeidsinntekten (justert med senere endringer i grunnbeløpet) eller basert på inntekten på det nye skadetidspunktet oppjustert ved å dividere med graden av gjenværende inntektsevne før (den nye) skaden.

Se forslag til uføreforskrift § 6-2.

Endringsloven § 12-11 andre ledd gir bestemmelser om grunnlaget for beregning av uføretrygd for år da en person har mottatt uføretrygd. Dette er aktuelt når vedkommende får en ytterligere reduksjon i inntektsevnen og det skal vurderes om det vil være til gunst for den uføretrygdde å få fastsatt et nytt uføretidspunkt. For år da en person har mottatt uføretrygd, skal pensjonsgivende inntekt, og en inntekt som svarer til beregningsgrunnlaget for uføretrygden justert for uføregrad, inngå i grunnlaget. Tilsvarende skal gjelde når uføretrygden helt eller delvis skyldes yrkesskade.

Se forslag til uføreforskrift § 6-3.

7 Beregning av uføretrygd etter EØS-forordningene

Innledning

EØS-forordning om trygd 883/ 2004 med tilhørende gjennomføringsforordning (og tidligere forordning 1408/71) tar sikte på å koordinere anvendelsen av de enkelte avtalelandenes trygdlovgivning for personer som er eller har vært omfattet av ordningene i flere land. EØS-avtalen på trygdeområdet tar imidlertid ikke sikte på å harmonisere de nasjonale trygdesystemene til noen fastlagt norm.

Uføretrygd er på samme måte som uførepensjon en type uføreytelse som sakl fastsettes etter pensjonsbestemmelsene i forordningene. EØS-forordningene om trygd skal sikre personer som har hatt opptjening i flere land en delytelse fra hvert av landene basert på opptjeningen i det enkelte land (pro-rata-ytelser), slik at de samlet sett ikke kommer dårligere ut enn om de kun hadde vært medlem i ett land. Videre innebærer forordningene at der retten til en ytelse er avhengig av forutgående medlemskap/-trygdetid, skal medlemskap/trygdetid tilbakelagt i annet EØS-land likestilles. Det samme gjelder krav til medlemskap/bosted for å kunne motta en ytelse. Disse reglene skal sikre at personer ikke mister rett til ytelser både fra nåværende bostedsland (på grunn av krav om forutgående medlemskap) og fra tidligere bostedsland (på grunn av krav om fortsatt medlemskap).

Personer som er omfattet av EØS-forordningen om trygd, det vil her si personer som har opptjening i annet EØS-land i tillegg til i Norge basert på arbeid og/eller botid, skal få fastsatt et beregningsgrunnlag for uføretrygden i tråd med bestemmelsene i forordningen.

Pro-ratisering/trygdetidsbrøk

Dersom vedkommende ikke fyller vilkårene i endringsloven § 12-2, men gjennom sammenlegging med perioder med medlemskap i annet EØS-land, foreslår departementet at grunnlaget for uføretrygden skal justeres med en EØS-brøk:

$(\text{Grunnlag}) \times \text{teoretisk brøk } (X/40) \times \text{faktisk brøk (trygdetid i Norge/samlet trygdetid i Norge og EØS)}$

Teller i den *teoretiske brøken* fastsettes ved å beregne en trygdetid etter endringsloven § 12-12 der medlemstid i annet EØS-land regnes med som trygdetid på samme måte som norsk trygdetid (likestiller all EØS-tid). Dette gjelder både for trygdetiden forut for uføretidspunktet, jf. § 12-12 andre ledd, og ved fastsettingen av den framtidige tiden etter § 12-2 tredje ledd. For personer som for eksempel bare har vært i Sverige og Norge, vil teoretisk brøk være 40/40. I den *faktiske brøken* vil telleren tilsvare antall måneder vedkommende har norsk trygdetid fra og med den dagen vedkommende fylte 16 år til og med kalendermåneden forutfor uføretidspunktet (som er en bestemt kalendermåned), mens nevneren tilsvare summen av antall måneder vedkommende har norsk trygdetid og svensk medlemstid/trygdetid i den nevnte perioden.

Forslaget er i tråd med hvordan grunnpensjonen, som på samme måte som uføretrygden justeres etter trygdetid, i dag blir pro-ratisert.

Dersom vedkommende fyller vilkårene om forutgående medlemskap i endringsloven § 12-2, skal ytelsen fastsettes etter folketrygdlovens bestemmelser eller pro rata etter EØS-forordningen dersom dette gir en høyere ytelse.

Forslag til fastsetting av grunnlaget for uføretrygd etter EØS-forordningen om trygd

Dersom vedkommende har pensjonsgivende inntekt i Norge i alle de fem siste årene før uføretidspunktet, foreslår departementet at grunnlaget fastsettes på samme måte som etter endringsloven § 12-11.

Dersom vedkommende verken har pensjonsgivende inntekt i Norge eller arbeidsinntekt i annet EØS-land i de fem siste årene før uføretidspunktet, foreslår departementet at grunnlaget fastsettes til 0 kroner. Vedkommende vil ha rett til minsteytelsen justert med den aktuelle trygdetids- eller pro-ratabrøken.

Hvis vedkommende har arbeidsinntekt i EØS-land i de fem siste årene før uføretidspunktet, men ingen pensjonsgivende inntekt i Norge i disse årene, har personen rett til å få fastsatt en uføretrygd fra Norge basert på inntekt for fem år.

Departementet foreslår at grunnlaget i slike tilfeller blir fastsatt ved at en "ramme" på fem år fylles med norsk inntekt ved å ta utgangspunkt i det siste året med inntekt i Norge. Så fylles denne rammen inn med pensjonsgivende inntekt fra dette siste året, samt de fire foregående årene. Dersom siste året med inntekt i Norge for eksempel er 2000, legges inntekten i Norge for årene 1996-2000 til grunn, det vil si inn i "rammen". Disse årene danner da utgangspunktet for å finne gjennomsnittet av de tre beste av de fem siste årene.

Dersom det mangler pensjonsgivende inntekt i ett eller flere disse årene (i eksemplet over årene 1996-2000), må det fastsettes en inntekt for de årene der dette mangler. Departementet foreslår at dette gjøres ved å ta gjennomsnittet i de årene med pensjonsgivende inntekt, og så legge dette nivået til grunn for årene uten inntekt. Dersom inntekt i 1996 er 3 G, i 1997 4 G og i 2000 3,7 G, og ingen inntekt i 1998 eller 1999, så legges det til grunn en inntekt for 1998 og 1999 på 3,57 G ($(3+4+3,7)/3$). Beregningsgrunnlaget vil da bli 3,76 G ($(4+3,7+3,57)/3$).

Desom vedkommende har arbeidsinntekt i EØS-land i noen av de fem siste årene før uføretidspunktet, men ikke i alle (og heller ikke i Norge), skal rammen med fem år fylles med norsk inntekt for like mange år som vedkommende har inntekt i annet EØS-land de siste fem årene forut for uføretidspunktet. I dette tilfellet har vedkommende ikke hatt inntekt i alle de fem årene, verken i Norge eller annet EØS-land. Dersom vedkommende har tre år med inntekt i Sverige i de fem siste årene (uten inntekt noe sted de to andre årene), fylles rammen ved å hente fram inntekten i Norge i årene 1998-2000. For de to siste årene i rammen settes inntekten til 0 kroner. Dersom det skulle mangle noen år med faktisk inntekt i Norge i forhold til det antall år i

rammen som skal godskrives med inntekt, fastsettes "rammeinntekten" ved å ta gjennomsnittet av den inntekten som foreligger på samme måte som beskrevet i avsnittet over.

Det kan være tilfeller der vedkommende har inntekt både i Norge og arbeidsinntekt i EØS-land i de fem siste årene før uføretidspunktet. Departementet foreslår at det gis faktisk norsk inntekt for det aktuelle året, eller gjennomsnittet av norske inntekter innenfor femårsrammen dersom det gir bedre resultat.

Departementet foreslår at framgangsmåten som beskrevet over, fastsettes i en egen forskrift om beregning av folketrygdytelser etter EØS-forordningen.

8 Lovtekniske justeringer

8.1 Grunnlaget for beregning av uføretrygd for år der vedkommende har mottatt uføretrygd

Uføegraden kan økes dersom inntektsevnen blir ytterligere nedsatt og det settes fram krav om uføretrygd. Det skal da fastsettes et nytt uføretidspunkt dersom dette er til fordel for den uføretrygdde. Endringsloven § 12-11 andre ledd gir bestemmelser om hvordan grunnlaget for uføretrygd skal fastsettes for år da en person har mottatt uføretrygd: "For år da en person har mottatt uføretrygd, skal pensjonsgivende inntekt, og en inntekt som svarer til beregningsgrunnlaget for uføretrygden, justert for fastsatt uføegrad, inngå i grunnlaget." Ordlyden tilsier at både den pensjonsgivende inntekten og inntekten som svarer til beregningsgrunnlaget skal justeres for fastsatt uføegrad. Det er imidlertid bare en inntekt som svarer til beregningsgrunnlaget for uføretrygden som skal justeres for fastsatt uføegrad. Departementet foreslår å fjerne kommaet foran "justert for fastsatt uføegrad", slik at dette kommer klart fram.

Det vises til forslag til endringsloven § 12-11 andre ledd første punktum.

8.2 Beløpsgrensen for personer som har mottatt uførepensjon

Det framgår av endringsloven § 12-14 første ledd at inntektsgrensen skal svare til inntekt etter uførhet tillagt 40 prosent av grunnbeløpet. Dette er lavere enn dagens friinntekt på inntil 100 prosent av grunnbeløpet. For å ivareta hensynet til at en del av dagens uførepensjonister har innrettet seg etter dagens friinntekt, skal disse fram til og med 2018 i stedet for 0,4 G ha en beløpsgrense på 60 000 kroner. Formuleringen av § 12-14 første ledd andre punktum tyder imidlertid på at disse 60 000 kroner skal komme i tillegg til beløpsgrensen på 0,4 G, noe som ikke er korrekt. Departementet foreslår å presisere at dersom uføretrygden er en omregnet uførepensjon, skal inntektsgrensen svare til inntekt etter uførhet tillagt 60 000 kroner.

Det vises til forslag til endringsloven § 12-14 første ledd andre punktum.

8.3 Vilkår for særskilt minstenivå for unge uføre

Personer som blir uføre før fylte 26 år på grunn av en alvorlig og varig sykdom, skade eller lyte som er klart dokumentert, har i dag rett til å få medregnet framtidige pensjonspoeng med minst 3,50 for hvert år, jf. folketrygdloven § 3-21. Dette sikrer denne gruppen en tilleggspensjon av en viss størrelse, uavhengig av om de før uføretidspunktet hadde tjent opp rett til tilleggspensjon. For at unge funksjonshemmede skal få gode muligheter til å forsøke seg i arbeidslivet uten risiko for å miste retten som "ung ufør" kan man få "ung ufør" selv om man har vært mer enn 50 prosent

yrkesaktiv etter fylte 26 år, så framtidig det er klart dokumentert at det særlige kravet til sykdommen var oppfylt før fylte 26 år og kravet settes fram før fylte 36 år.

Dagens nivå på uførepensjon til unge uføre er videreført gjennom et særskilt minstenivå for unge uføre på 2,66 og 2,91 ganger grunnbeløpet for hhv. gifte/samboende og enslige. Ordlyden i endringsloven § 12-13 tredje ledd tilsier imidlertid at kravet om "ung ufør" i alle tilfeller skal være fremmet før fylte 36 år. Dette innebærer en innskjerping av inngangsvilkårene for rett til ung ufør fordelen i forhold til dagens regler for unge uføre i folketrygdloven § 3-21, noe som ikke har vært tilsiktet.

Departementet foreslår å endre endringsloven § 12-13 tredje ledd, slik at dagens vilkår for rett til "ung ufør" videreføres uendret. Det vises til forslag til lovforslaget.

8.4 Yrkesskade

Særreglene ved yrkesskade er videreført for ny uføretrygd med tekniske tilpasninger, jf. Prop. 130 L (2010–2011) og endringsloven § 12-17. Flere bestemmelser er nå tatt inn i loven, men det er fortsatt behov for å videreføre noen bestemmelser i forskrift. Etter endringsloven § 12-17 femte ledd kan departementet gi forskrifter om beregning av uføretrygd når uførheten skyldes yrkesskade. Nærmere bestemmelser om yrkesskade foreslås tatt inn i uføreforskriften kapittel 6, se omtale i punkt 6.

Den som blir rammet av en yrkesskade eller likestilt sykdom som omfattes av folketrygdloven kapittel 13, har blant annet rett til å få uførepensjonen beregnet etter særlige regler. Det er gitt særregler for rett til uførepensjon i folketrygdloven § 12-18 som lempet på de ordinære kravene til opptjening, medlemskap (bosatt i Norge) og uføregrad. Bestemmelsen innebærer at kravet om minst tre års forutgående medlemskap etter § 12-2, kravet om fortsatt medlemskap etter § 12-3 og kravet om minst tre poengår for rett til tilleggspensjon i § 3-8 ikke gjelder. Videre gjøres det unntak fra kravet om at inntektsevnen må være varig nedsatt med minst 50 prosent ved at det ved yrkesskade kan ytes grunn- og tilleggspensjon ved uføregrader ned til 30 prosent. Folketrygdloven § 3-30 gir særlige regler for beregningen av uførepensjon ved yrkesskade som kan gi en høyere ytelse enn beregnet etter de ordinære reglene. Det er her bestemt at grunnpensjonen ikke reduseres selv om vedkommende har mindre enn 40 års trygdetid og at tilleggspensjonen ikke reduseres selv om vedkommende har færre enn 40 poengår. Det er videre bestemt at antatt årlig arbeidsinntekt på skadetidspunktet omregnet til pensjonspoeng skal legges til grunn ved beregningen dersom sluttpoengtallet fastsatt etter de ordinære reglene er lavere.

Ved en inkurie ble andre og tredje ledd i forslaget til § 12-17 i Prop. 130 L (2010–2011) slått sammen til ett ledd da lovforslaget ble vedtatt av Stortinget. Departementet foreslår å splitte opp igjen dette leddet til to ledd.

Departementet ser at § 12-17 bør omstruktureres, slik at reglene rundt antatt årlig arbeidsinntekt (nå regulert i endringsloven § 12-17 andre ledd tredje punktum siste del og tredje ledd) framgår av ett ledd. Se forslag til § 12-17 tredje ledd. Bestemmelsen om

at uføretrygden og barnetillegget ikke skal reduseres på grunn av manglende trygdetid, bør framgå av et eget ledd. Se forslag til § 12-17 fjerde ledd.

Som det framgår av § 12-17 skal antatt årlig arbeidsinntekt legges til grunn for beregningen av uføretrygden dersom beregningsgrunnlaget etter § 12-11 er lavere. Endringsloven § 12-11 gir regler om grunnlaget for uføretrygden. Dette gjelder også at pensjonsgivende inntekt over seks ganger grunnbeløpet ikke skal regnes med (§ 12-11 femte ledd), at den pensjonsgivende inntekten i det enkelte kalenderåret skal reguleres i samsvar med endringer i grunnbeløpet fram til det tidspunktet uføretrygden gir virkning fra (§ 12-11 sjette ledd) og at grunnlaget reguleres i samsvar med senere endringer i grunnbeløpet (§ 12-11 sjuende ledd). Bestemmelsene i § 12-11 femte til sjuende ledd skal gjelde tilsvarende for fastsetting av grunnlaget ved yrkesskade etter § 12-17. Departementet foreslår at dette reguleres i § 12-17. Se forslag til § 12-17 tredje ledd fjerde til sjette punktum.

8.5 Uføretidspunkt

Dagens regler om fastsetting av uføretidspunkt og uføregrad er i hovedsak videreført i ny uføretrygd. Bestemmelser om uføretidspunkt er imidlertid ikke lenger regulert i en egen paragraf. Hovedbestemmelsene om fastsetting av uføretidspunktet er gitt i endringsloven § 12-7. Etter bestemmelsens tredje ledd er uføretidspunktet definert til det tidspunktet da inntektsevnen ble varig nedsatt med minst halvparten. I bestemmelsens andre ledd er det gitt en ny bestemmelse som gir personer som mottar arbeidsavklaringspenger når krav om uføretrygd settes fram, rett til uførepensjon når inntektsevnen er varig nedsatt med 40 prosent. Uføretidspunktet vil ofte være sykmeldingstidspunktet dersom vedkommende da ble sykmeldt på grunn av den medisinske lidelsen som medførte varig nedsatt inntektsevne.

I endringsloven § 12-9 er det gitt nærmere bestemmelser om fastsetting og endring av uføregrad. Når uføregraden økes fordi inntektsevnen blir ytterligere nedsatt, kan det etter bestemmelsens fjerde ledd andre punktum fastsettes et nytt uføretidspunkt dersom dette er til fordel for vedkommende.

Uføretidspunktet er avgjørende for mange og svært ulike forhold, og det er derfor viktig at det fastsettes korrekt. Uføretidspunktet styrer blant annet om man oppfyller medlemsvilkåret og om man kan innvilges "ung ufør"-fordeler. Videre er uføretidspunktet utgangspunkt for beregning av stønaden. Departementet mener det gir bedre oversikt og er mer hensiktsmessig at bestemmelsene om uføretidspunktet reguleres i én paragraf, på samme måte som i dag. Det foreslås at bestemmelse om "uføretidspunkt" ved yrkesskade fortsatt bare skal reguleres i § 12-17 blant annet fordi utgangspunktet her er et skadetidspunkt og ikke et uføretidspunkt.

Det vises til forslag til endringsloven § 12-8.

9 Overgangsregler for personer som mottar uførepensjon ved innføringen av uføretrygd

9.1 Innledning

I punkt 1.2 er det gjort rede for hovedtrekkene ved regelverket for dagens uførepensjon og for den nye uføretrygden. Uføretrygd skal også sikre inntekt ved varig sykdom, skade eller lyte. De nye reglene er på en rekke punkter forskjellige fra dagens regler for uførepensjon. De viktigste endringene er:

- **Nytt beregningsprinsipp.** Uføretrygd beregnes som en prosentandel (66 prosent) av inntekten i en relativt kort periode rett før uføretidspunktet (de tre beste av de fem siste årene).
- **Forenklet beregning.** Sivilstand skal bare påvirke minsteytelsen i uføretrygden. Sivilstand kan påvirke flere av komponentene i dagens uførepensjon.
- **Endret beskatning.** Uføretrygd skattlegges på samme måte som lønn. Dagens uførepensjon beskattes som pensjon.
- **Nye regler for reduksjon av uføreytelser mot arbeidsinntekt.** Uføretrygden blir forholdsmessig redusert for hver krone personen tjener utover forventet inntekt etter uførhet tillagt 40 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Dersom uføretrygden er en omregnet uførepensjon, skal inntekt etter uførhet tillegges 60 000 kroner som en overgangsregel til og med 2018. I dagens uførepensjon blir uføregraden revurdert når mottakerens arbeidsinntekt overstiger forventet inntektsnivå etter uførhet (personens restinntektsevne) tillagt inntil 1 G (etter ett år). Ved denne revurderingen tar man hensyn til all inntekt, også den som er under 1 G. Revurderingen kan medføre at uføregraden settes ned, eller at retten til uførepensjon faller bort (dersom uføregraden blir lavere enn 50 prosent).
- **Ikke ektefelle tillegg.** Det gis et behovsprøvd ektefelle tillegg til mottakere av dagens uførepensjon.

Det går fram av Prop. 130 L (2010–2011) Endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre) at departementet tar sikte på at endringene skal tre i kraft i 2015. I kapitlet her kommenteres et utkast til overgangsforskrift om omregning av uførepensjon til uføretrygd. Utkastet til overgangsforskrift er tatt inn i kapittel 16.

9.2 Nærmere om hvem som skal få overført uførepensjon til uføretrygd

Departementet mener at det nye regelverket for uføretrygd er mer hensiktsmessig enn dagens regelverk for uførepensjon. Dette taler for at også dagens uførepensjonister fullt ut burde bli omfattet av det nye regelverket. Det må på den annen side tas hensyn til at mottakerne ikke skal få for store endringer i sin økonomi etter omleggingen og at de må få en viss tid til omstilling til nye regler. Departementet foreslo derfor i Prop. 130 L (2010–2011) at de nye reglene for beregning av uføretrygd bare skal gjelde fullt ut for

nye mottakere. For å unngå å ha to parallelle regelverk for uføreytelsen, foreslo departementet videre at det skulle gis overgangsregler som sikrer at uføreytelsen etter skatt blir på om lag samme nivå som personens uførepensjon. Stortinget sluttet seg til dette, jf. Innst. 80 L (2011–2012) og Lovvedtak 30 (2011–2012).

Ved overgangen til nytt regelverk vil om lag 300 000 personer motta uførepensjon. For Arbeids- og velferdsetaten er det viktig at perioden der de parallelt skal behandle saker etter to regelverk ikke blir for lang. Hensynet til at den enkelte har innrettet seg etter gjeldende regelverk veier ikke like tungt når en søker om en ytelse kort tid før eller kort tid etter at et nytt regelverk har trådt i kraft. Det sentrale er at det er klart, både for den enkelte og for Arbeids- og velferdsetaten, hvilke saker som utelukkende skal behandles etter det nye regelverket og hvilke saker som skal behandles etter overgangsforskriften. Departementet foreslo i Prop. 130 L (2010–2011) at det nye regelverket skulle gis virkning for:

- a) saker der vedtak fattes tidligst fra den dato loven trer i kraft, og
- b) saker der vedtak fattes før lovens ikrafttredelse, men der uføreytelsen først kommer til utbetaling for tidsrom etter ikrafttredelsen.

Stortinget sluttet seg til dette.

Tidspunktet for når et vedtak om uføreytelse fattes, kan avhenge av når Arbeids- og velferdsetaten mottar tilstrekkelig dokumentasjon fra personen eller personens lege, og av den generelle saksbehandlingstiden i etaten. Fra den enkeltes ståsted kan det derfor framstå som litt tilfeldig om vedtaket om uførepensjon blir fattet før eller etter årsskiftet 2014/2015. Departementet er derfor kommet til at skjæringspunktet likevel, i tråd med det som er vanlig ved omlegginger av folketrygdytelse, bør være tidspunktet da personen har rett til å få uføreytelsen fra (virkningstidspunktet). I noen tilfeller kan det gå svært lang tid mellom tidspunktet for kravet og endelig avgjørelse om rett til en uføreytelse, for eksempel dersom saken har vært påklaget og behandlet videre av Trygderetten og de alminnelige domstolene. Også i disse tilfellene vil personen få innvilget en uførepensjon dersom virkningstidspunktet er før 1. januar 2015. Det betyr at Arbeids- og velferdsetaten i flere år framover vil måtte omregne uførepensjon til uføretrygd. Departementet legger foreløpig til grunn at det ikke skal settes tidsbegrensning i årene etter 2015 for hvor lenge etaten fortsatt må kunne beregne en uførepensjon etter dagens regler.

Det foreslås at det nye regelverket dermed skal gjelde fullt ut for personer som får rett til uføreytelsen med virkningstidspunkt tidligst fra 1. januar 2015. Personer som får rett til uføreytelsen med virkningstidspunkt før 1. januar 2015, vil få innvilget uførepensjon fra virkningstidspunktet og ut desember 2014 og, som alle andre som mottar uførepensjon, med virkning fra 1. januar 2015 bli overført til uføretrygd med de særreglene som følger av overgangsreglene. Departementet vil i lovproposisjon foreslå å endre ikrafttredelsesbestemmelsene.

Departementet foreslår at saker der en person har rett til uførepensjon fra folketrygden med virkning før 1. januar 2015 skal anses som overgangssaker og at det skal gå fram

av forskriften at folketrygdloven kapittel 12 gjelder for mottakere i overgangssaker med mindre noe annet er fastsatt i forskrift. Departementet foreslår at det samme skal gjelde for uførepensjon til gjenlevende ektefelle beregnet med avdødes rettigheter gitt med virkning før 31. desember 2014 og ektefelletillegg med virkning før 31. desember 2014. Departementet foreslår også at det skal gå fram av forskriften at den trygdetiden som er fastsatt i uførepensjonssaken per 31. desember 2014 skal benyttes i overgangssaker, det vil si at en ikke benytter de nye bestemmelsene i § 12-12 ved fastsetting av trygdetid.

Personer som har en uføretrygd omregnet fra dagens uførepensjon skal til og med 2018 som en overgangsregel få fastsatt en inntektsgrense som skal svare til inntekt etter uførhet tillagt 60 000 kroner, se også avsnitt 8.2.

Se utkastet til overgangsforskrift §§ 1, 2, 7 og 8.

9.3 Fastsetting av grunnlaget for beregning av uføretrygd i overgangssaker

Departementet foreslo i Prop. 130 L (2010–2011) at mottakere av uførepensjon skulle overføres til nytt regelverk på en slik måte at uføretrygden etter skatt blir på om lag samme nivå som personens uførepensjon. Departementet foreslo videre at verdien av noen elementer i dagens uførepensjon (gjenlevendefordeler og forsørgingstillegg for ektefelle) videreføres som separate tillegg til uføretrygden. Se punkt 9.7 og 9.8.

Nye mottakere av uføretrygd vil få fastsatt et grunnlag for beregning av uføretrygd (jf. endringsloven § 12-11). Grunnlaget vil bli brukt til å utmåle størrelsen på uføretrygden og bestemmer hvor mye uføretrygden skal endres ved endringer i uføregrad eller trygdetid. Det vil også bli brukt som sammenligningsgrunnlag når det skal avgjøres om det ved ytterligere reduksjon av inntektsevnen er gunstigere for den enkelte å få fastsatt et nytt uføretidspunkt. Også i overgangssaker vil uføregrad og trygdetid kunne endres. Det vil også kunne være behov for et sammenligningsgrunnlag for å avgjøre om det skal fastsettes et nytt uføretidspunkt. Arbeids- og velferdsetaten vil derfor ha behov for å ha et beregningsgrunnlag i overgangssaker. Departementet foreslo derfor i Prop. 130 L (2010–2011) at det skal fastsettes et grunnlag for beregning av uføretrygd for alle som blir overført fra uførepensjon til uføretrygd. Beregningsgrunnlaget kan imidlertid ikke fastsettes etter de ordinære reglene, men på en slik måte at mottakerne vil få en inntekt etter skatt som er på om lag samme nivå som det de hadde som mottakere av uførepensjon. Stortinget sluttet seg til dette.

Prinsippet for fastsetting av beregningsgrunnlag i overgangssaker er at 66 prosent av beregningsgrunnlaget skal gi en årlig uføretrygd som, gitt ingen andre inntekter enn folketrygdens uføreytelse og ingen fradrag utover standard fradrag, ville gitt en årlig inntekt etter skatt i inneværende år som svarer til den årlige inntekt etter skatt personen har hatt som mottaker av uførepensjon. Månedlig inntekt etter skatt er imidlertid ikke nødvendigvis lik, som følge av at reglene om forskuddstrekk av skatt er forskjellige for pensjonsinntekter og lønnsinntekter. Ved omregningen må det tas

hensyn til at utbetalinger i årets første fire måneder fram til oppjusteringen av grunnbeløpet med virkning fra 1. mai er lavere enn for de resterende åtte måneder.

Ettersom skattereglene på ikrafttredelsestidspunktet vil ha betydning for hvordan omleggingen av skattleggingen av uføreytelsen vil slå ut, foreslo departementet at reglene om fastsetting av nytt beregningsgrunnlag og andre overgangsregler skulle fastsettes i forskrift. Stortinget sluttet seg til dette.

Uføegraden kan endres også i overgangssaker. For å sikre at to personer som på konverteringstidspunktet har ulik uføegrad, men ellers har lik uførepensjonsopptjening, skal få samme ytelse dersom de senere får lik uføegrad, foreslår departementet at utgangspunktet for konverteringen skal være uførepensjonen på konverteringstidspunktet, omregnet til en årlig størrelse uten reduksjon for uføegrad, det vil si som om uføegraden var 100 prosent. To personer med ulik uføegrad, men ellers lik pensjonsopptjening vil da få fastsatt et likt beregningsgrunnlag.

Departementet foreslo i Prop. 130 L (2010–2011) at det var personens grunn- og tilleggspensjon på konverteringstidspunktet som skulle være utgangspunktet for fastsettelsen av grunnlaget for beregning av uføretrygd i overgangssaker. Stortinget sluttet seg til dette. Departementet foreslår at det tas utgangspunkt i personens grunn- og tilleggspensjon per 31. desember 2014 og at disse omregnes til en årsinntekt. Det skal altså ikke tas hensyn til eventuelle endringer i personens grunn- og tilleggspensjon i løpet av 2014.

Personer som mottar særtillegg vil i all hovedsak bli ivaretatt gjennom de nye minsteytelsene, og fordeler som er utledet av avdød ektefelles opptjening eller trygdetid (gjenlevendefordelene) og ektefelletillegget foreslås videreført som særskilte tillegg. Departementet foreslår derfor at det skal presiseres at det i utgangspunktet er den delen av personens uførepensjon som ikke er basert på særtillegg eller avdød ektefelles rettigheter som skal inngå i grunnlaget for beregning av uføretrygd.

Det er gjort en del endringer i folketrygden etter at den første folketrygdloven trådte i kraft i 1967. Innstramninger i regelverket blir bare gjort gjeldende for nye tilfeller. For personer som får beregnet uførepensjonen beregnet etter gunstigere regler enn det som følger av gjeldende lov, skal det tas utgangspunkt i grunn- og tilleggspensjon beregnet etter de gunstigere reglene.

Uførepensjonister som er gifte eller samboere har som hovedregel rett på en grunnpensjon på 0,85 G. Enkelte gifte og samboende har imidlertid rett på en grunnpensjon på 1 G:

- samboerpar hvor begge før 1. januar 1994 var innvilget uførepensjon som enslige
- gifte uførepensjonister som før 1998 mottok grunnpensjon på 1 G
- uførepensjonister som er gift samboer eller partner, men hvor ektefellen har inntekt under 2 G.

Dette innebærer at disse gruppene er sikret en minstepensjon som er høyere enn for øvrige gifte og samboende. De nye minsteytelsene vil ikke sikre at verdien av disse

fordelene blir videreført. Departementet foreslår derfor at gifte og samboende som har krav på grunnpensjon tilsvarende 1 G blir ivaretatt ved at særtillegget anses som tilleggspensjon.

Det går fram av Prop. 130 L (2010–2011) at siktemålet er at endringen etter skatt for den enkelte skal bli så liten som mulig. Alle som mottar full uførepensjon og som ikke har andre inntekter eller fradrag utover standardfradrag, skulle dermed få konvertert uførepensjonen til de nye beregningsreglene på en slik måte at den enkelte får en ytelse etter skatt som er om lag lik den inntekt etter skatt de hadde som mottagere av dagens uførepensjon. Andre, inkludert de som har gradert uførepensjon, skal få tilnærmet samme uføreytelse etter skatt som tidligere. Stortinget sluttet seg til dette.

Fastsetting av beregningsgrunnlaget i overgangssaker må gjøres med bakgrunn i forskjellene i reglene for beskatning av uførepensjon og arbeidsinntekt i 2014. Det vil si at det kompenseres for bortfall av skattebegrensningsregelen, bortfall av særfradrag for uførhet, økt trygdeavgift og endrede regler for minstefradraget i alminnelig inntekt. Uføregraden må være minst $\frac{2}{3}$ for at man skal ha rett på skattebegrensning eller et helt særfradrag for uførhet. Siden alle skal konverteres på bakgrunn av uførepensjon med en uføregrad på 100 prosent, innebærer dette at mottakere som har en uføregrad over $\frac{2}{3}$, men lavere enn 100, isolert sett vil tape litt på omleggingen, mens de med uføregrad under $\frac{2}{3}$ isolert sett vil vinne litt på den. Personer som har en lavere uføregrad enn 100 prosent vil normalt ha arbeidsinntekt ved siden av uførepensjonen, og dette vil bidra til å utjevne disse forskjellene.

Departementet foreslår at det i hver overgangsak, med utgangspunkt i personens grunn- og tilleggspensjon per desember 2014 omregnet til en årlig størrelse uten reduksjon for uføregrad, skal fastsettes et beløp, utregnet etter forskjellen i beskatning av uførepensjon og arbeidsinntekt i 2014. Forskjellen i beskatning varierer mellom ulike inntektsnivåer. Den konkrete regneregelen for fastsettelsen av et slikt beløp vil derfor avhenge av nivået på uførepensjonen.

Formelen for justering av beregningsgrunnlaget skal fastsettes på grunnlag av vedtatte skatteregler for 2014. Fastsetting av beregningsgrunnlaget avhenger blant annet av hvor mye grunn- og tilleggspensjonen økes som følge av nytt grunnbeløp med virkning fra 1. mai 2014. I forslag til forskriften § 3 fjerde ledd er den konkrete regneregelen basert på et anslag på nytt grunnbeløp fra 1. mai 2014 på 88 106 kr. Formelen må justeres når nytt grunnbeløp per 1. mai 2014 er fastsatt.

I dagens skattebegrensningsregel for uførepensjon er satsene for skattefri nettoinntekt avhengig av sivilstand. For skatteåret 2014 er skattefri nettoinntekt for 131 400 kroner for enslige, og 120 800 kroner for gifte. For uførepensjoner mellom 165 000 kroner og 307 000 kroner, har derfor enslige en inntekt etter skatt som er opp til 5 800 kroner høyere enn gifte, gitt ingen andre inntekter eller fradrag. Skattereglene for lønnsinntekt er imidlertid ikke avhengig av sivilstand. Dersom gifte og enslige skulle konverteres etter samme regler ville enkelte gifte uførepensjonister blitt kompensert for en skatteøkning som er høyere enn det de reelt vil bli utsatt for. Dette er ikke rimelig og

departementet foreslår at gifte og enslige skal konverteres etter hver sine regler slik at begge grupper kommer likt ut etter skatt, gitt ingen andre inntekter eller fradrag. Departementet foreslår derfor i forslag til forskriften § 3 fjerde ledd at reglene for fastsetting av beregningsgrunnlag skal avhenge av om den uføre har rett på minste årlige ytelse med ordinær eller høy sats (se endringsloven § 12-13 andre ledd).

Beløpet som framgår av forskriften § 3 fjerde ledd er et beregningsgrunnlag korrigert for trygdetid. Beregningsgrunnlaget skal imidlertid fastsettes uavhengig av trygdetid. Departementet foreslår derfor at grunnlaget for beregning av uføretrygd i overgangssaker skal fastsettes ved at dette beløpet divideres med personens egen trygdetid og multipliseres med 40 (full trygdetid).

Departementet foreslår at det skal gå fram av forskriften hvordan grunnlaget for beregning av uføretrygd i overgangssaker skal fastsettes. Departementet foreslår videre at grunnlaget, som grunnlaget etter folketrygdloven § 12-11, skal reguleres opp i samsvar med senere endringer i grunnbeløpet. Departementet foreslår videre at grunnlaget ikke skal justeres ved endringer i mottakerens sivilstand eller i ektefelles inntekt etter 1. januar 2015, jf. Prop. 130 L (2010–2011) punkt 9.3.6.

Se utkastet til overgangsforskrift § 3.

Se også omtalen av særegler for fastsetting av grunnlag for beregning av uføretrygd i overgangssaker i punkt 9.4, 9.5 og 9.6.

9.4 Grunnlaget når uførepensjon er eksportert, eller er beregnet etter EØS-forordningene eller annen trygdeavtale

I Prop. 130 L (2010–2011) foreslo departementet at dagens regler for eksport av uførepensjon for personer som har mindre enn 20 års botid skulle tilpasses til ny uføretrygd ved at bare år der personen har hatt pensjonsgivende inntekt over grunnbeløpet skal regnes som trygdetid. Departementet foreslo videre at det i forskrift skulle gis egne regler om hvordan bestemmelsene i ny § 12-13 skal tilpasses dagens uførepensjonister og la til grunn at de nye reglene ikke skulle innbære endringer av betydning i utbetalt ytelse for personer som allerede bor i utlandet og har fått sin uførepensjon omregnet i henhold til dagens regler. Stortinget sluttet seg til dette.

Personer som ved overgangen til nytt regelverk bor i utlandet har allerede fått uførepensjonen sin omregnet etter de gjeldende eksportreglene. Disse skal ikke få en ny eksportberegning etter de nye reglene, men konverteres med den ytelsen de faktisk mottar. Det er derfor behov for særregler for fastsetting av grunnlaget for beregning av uføretrygd for disse mottakerne. Departementet foreslår at dette ivaretas ved at grunnlaget for beregning av uføretrygd i overgangssaker der mottakeren ikke er medlem av trygden og har mindre enn 20 års botid fastsettes etter de samme reglene som for andre mottakere, men slik at faktisk trygdetid erstattes med det antall poengår personens tilleggspensjon er beregnet etter multiplisert med 40.

Departementet foreslår videre at det i overgangssaker der mottakeren har rett til uførepensjon beregnet etter EØS-forordningene 883/2004 eller 1408/71, skal fastsettes et grunnlag for beregning av uføretrygd etter de samme reglene som for andre mottakere, men at justeringen for trygdetid skal skje ved at beløpet som framkommer etter § 3 fjerde ledd først deles med personens trygdetid for teoretiske beløp ganget med 40 og deretter deles på personens faktiske norsk trygdetid og ganges med personens samlede faktiske trygdetid i EØS-land.⁶ Departementet foreslår at denne særregelen også skal anvendes så langt den passer for øvrige trygdeavtaler Norge har med andre land som gir rett til pensjon gjennom sammenlegging av trygdeperioder.

Se utkastet til overgangsforskrift § 4.

9.5 Grunnlaget der mottakeren har uførepensjon med yrkesskadefordeler

9.5.1 Gjeldende rett

I folketrygdloven § 12-18 er det gitt særregler som lempet på kravene for å få uførepensjon for personer som er arbeidsuføre på grunn av en yrkesskade. Bestemmelsen innebærer at det ved yrkesskader ikke stilles krav om minst tre års forutgående medlemskap etter § 12-2, krav om fortsatt medlemskap etter § 12-3 og krav om minst tre poengår for rett til tilleggspensjon etter § 3-8. Videre gjøres det unntak fra kravet i § 12-7 om at inntektsevnen må være varig nedsatt med minst 50 prosent ved at det ved yrkesskade kan ytes grunn- og tilleggspensjon ved uføregrader ned til 30 prosent.

Folketrygdloven § 3-30 gir særlige regler for beregningen av uførepensjon ved yrkesskade som kan gi en høyere ytelse enn etter de ordinære reglene. Etter disse reglene skal grunnpensjonen ikke reduseres selv om vedkommende har mindre enn 40 års trygdetid og tilleggspensjonen skal ikke reduseres selv om vedkommende har færre enn 40 poengår. Antatt årlig arbeidsinntekt på skadetidspunktet omregnet til pensjonspoeng skal legges til grunn ved beregningen dersom sluttpoengtallet fastsatt etter de ordinære reglene er lavere.

⁶ Med teoretisk beløp menes den ytelsen som vedkommende ville hatt krav på dersom hele den tilbakelagte trygdetid og/eller botid etter lovgivningene i medlemsstatene som arbeidstakeren eller den selvstendig næringsdrivende har vært omfattet av, hadde vært tilbakelagt i den berørte medlemsstat og etter lovgivningen den anvender på tidspunktet da ytelsen fastsettes. Dersom ytelsesbeløpet etter denne lovgivning er uavhengig av de tilbakelagte tidsrom, skal dette beløp anses som det teoretiske beløpet.

9.5.2 Grunnlaget der mottakeren har uførepensjon med yrkesskadefordeler

Uførepensjoner som helt eller delvis er beregnet etter særreglene for yrkesskadde må konverteres, slik at også disse mottakerne får om lag samme ytelse etter skatt som de mottok før omleggingen.

Dersom hele uførheten skyldes yrkesskade, foreslår departementet at grunnlaget for beregning av uføretrygd fastsettes etter de samme reglene som for andre overgangssaker, men at egen trygdetid skal settes til 40 år.

Dersom bare en del av uførheten skyldes yrkesskade, foreslår departementet at grunnlaget for beregning av uføretrygd fastsettes etter de samme reglene som for andre overgangssaker men at den samlede uførepensjonen skal legges til grunn ved valg av beløp etter § 3 fjerde ledd. Departementet mener at dette vil lik kompensasjonen for omleggingen av skattereglene som i andre overgangssaker. Departementet foreslår videre at det i slike saker skal fastsettes to grunnlag for beregning av uføretrygd:

- et grunnlag for beregning av den delen av uføretrygden som skyldes andre forhold enn yrkesskaden etter de ordinære reglene i § 3 og
- et grunnlag for beregning av den delen av uføretrygden som skyldes yrkesskaden etter de ordinære reglene i § 3 men der egen trygdetid (jf. § 3 femte ledd) settes til 40 år.

Departementet mener at dette vil sikre at mottakere som helt eller delvis har fått uførepensjonen beregnet etter særreglene for yrkesskade, gitt ingen andre inntekter enn folketrygdens uføreytelse og ingen fradrag utover standard fradrag, etter omleggingen vil få om lag samme ytelse etter skatt.

Se utkastet til overgangsforskrift § 5.

9.6 Grunnlaget der mottaker har en uførepensjon som er redusert fordi mottakeren oppholder seg på en institusjon

9.6.1 Gjeldende rett

Uførepensjonen reduseres når mottakeren har rett til fri forpleining under langtidsopphold i helseinstitusjon og lignende under statlig eller fylkeskommunalt ansvar, se folketrygdloven §§ 3-27 til 3-29. Mottakeren får beholde ti prosent av tilleggspensjonen og en prosentsats av grunnbeløpet.

9.6.2 Grunnlag for beregning av uføretrygd og utmåling av uføretrygd i overgangssaker der mottaker er innvilget uførepensjon som per 31. desember 2014 er redusert fordi mottakeren er på institusjon

Mottakere som per 31. desember 2014 får utbetalt en uførepensjon som er redusert på grunn av institusjonsopphold vil etter hovedreglene få et grunnlag som gir riktig nivå på uføretrygden så lenge de fortsatt er i institusjon. Arbeids- og velferdsetaten vil imidlertid også ha behov for å ha et beregningsgrunnlag som gir en riktig ytelse når personen forlater institusjonen. Departementet foreslår derfor at det ved fastsettelsen av grunnlaget for beregning av uføretrygd tas utgangspunkt i mottakerens grunn- og tilleggspensjon per 31. desember 2014 uten reduksjon som følge av institusjonsopphold.

Se utkastet til overgangsforskrift § 6.

9.6.3 Utmåling av uføretrygd i overgangssaker der mottaker er innvilget uførepensjon som per 31. desember 2014 er redusert fordi mottakeren er institusjon

Departementet tar, som det framgår av kapittel 11 i høringsnotatet, sikte på å lovfeste nye regler for reduksjon av uføretrygd som følge av visse institusjonsopphold. Departementet foreslår at uføretrygden også i overgangssaker skal reduseres etter de nye reglene. Dersom mottakeren fortsatt er i en institusjon 1. januar 2015, foreslår departementet likevel at mottakeren skal ha rett til å beholde en andel av uføretrygden som minst svarer til den andelen som personens reduserte uførepensjon utgjorde av personens uførepensjon uten reduksjon. Dette vil sikre at også mottakere som fortsetter et institusjonsopphold, gitt ingen andre inntekter enn folketrygdens uføreytelse og ingen fradrag utover standard fradrag, vil få om lag den samme ytelsen etter skatt som før overgangen til nytt regelverk.

Se utkastet til overgangsforskrift § 6.

9.7 Tillegg til uføretrygd til person som mottar uførepensjon til gjenlevende ektefelle (gjenlevendetillegg)

9.7.1 Gjeldende rett

Pensjon til gjenlevende ektefelle er regulert i folketrygdloven kapittel 17. Pensjonen skal sikre inntekt når forsørgeren dør og den gjenlevende helt eller delvis ikke er i stand til å forsørge seg selv. Den består av grunnpensjon, tilleggspensjon og ev. særtillegg og blir beregnet ut fra den avdødes trygdetid (grunnpensjon og særtillegg) og tidligere inntekt (tilleggspensjon). Tilleggspensjonen utgjør 55 prosent av den tilleggspensjonen avdøde hadde eller ville ha fått. Pensjonen reduseres med 40 prosent av inntekt over 0,5 G som den gjenlevende har eller kan forventes å få. Dersom den gjenlevende er under 55 år, fastsettes det en forventet arbeidsinntekt på minst 2 G. Det gjelder likevel ikke dersom det er rimelig grunn for lavere inntekt, for eksempel fordi

den gjenlevende har små barn og trenger tid til å komme i jobb. Retten til gjenlevendefordelene faller bort når den gjenlevende gifter seg igjen, inngår partnerskap eller blir samboer med en person som vedkommende har felles barn med eller tidligere har vært gift med. Bortfallet må ses i sammenheng med at det i disse tilfellene vil kunne foreligge rett til gjenlevendepensjon etter den nye ektefellen/samboeren dersom denne dør. Å bli samboer uten å få felles barn eller å tidligere ha vært gift, vil ikke gi rett til gjenlevendepensjon, og ytelsen vil da løpe videre. Grunnpensjonen skal imidlertid så snart en har vært samboer i 12 av de siste 18 månedene omregnes fra 100 til 85 prosent, jf. folketrygdloven § 3-2.

En person som både fyller vilkårene for uførepensjon (folketrygdloven kapittel 12) og gjenlevendepensjon (folketrygdloven kapittel 17), kan ikke få begge ytelsene, men skal heller ikke velge en av ytelsene. Dette gjelder uavhengig om vedkommende ble ufør etter å ha fått gjenlevendepensjon (da omregnes gjenlevendepensjon til uførepensjon med gjenlevendefordeler), mister ektefellen mens han eller hun mottar uførepensjon (da beregnes uførepensjonen på nytt med gjenlevendefordeler) eller om det skjer samtidig (beregner uførepensjon med gjenlevendefordeler).

Lovteknisk framgår det av § 17-11 at en gjenlevendes rett til ytelser etter kapittel 17 faller bort når vedkommende får rett til uførepensjon. Det er gitt egne bestemmelser i § 12-15 for hvordan uførepensjon til en gjenlevende ektefelle skal beregnes. Ytelsen omtales gjerne som uførepensjon med "gjenlevendefordeler". Det er i hovedsak tilsvarende som for personer som har fyller vilkårene for både gjenlevendepensjon og alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19.

Disse reglene innebærer at personens uførepensjon fastsettes etter det av de følgende alternativene som gir det gunstigste resultatet for mottakeren:

1. Grunnpensjonen og tilleggspensjonen fastsettes fullt ut etter mottakerens egen opptjening (det vil si uten "gjenlevendefordeler").
2. Grunnpensjonen basert på avdødes trygdetid og det ytes 55 prosent av egen og 55 prosent av avdødes tilleggspensjon.

Dersom pensjonisten har egen arbeidsinntekt, må man før beløpene sammenliknes ta hensyn til reduksjon i utbetalingen på grunn av pensjonistens arbeidsinntekt. Særtillegget baseres i alle tilfeller på samme trygdetid som grunnpensjonen og reduseres mot utbetalt tilleggspensjon.

Den delen av pensjonen som er basert på avdødes rettigheter, reduseres med 40 prosent av arbeidsinntekt over 0,5 G som den gjenlevende har eller kan forventes å få, det vil si med 40 øre for hver krone personen tjener jf. folketrygdloven § 17-8. Som arbeidsinntekt regnes personinntekt fra arbeid eller næringsvirksomhet som er pensjonsgivende og andre nærmere angitte ytelser fra Arbeids- og velferdsetaten som likestilles med arbeidsinntekt. Resten av uførepensjonen reduseres etter regelverket for uførepensjon.

Pensjonistens forventede arbeidsinntekt får dermed både betydning for størrelsen på gjenlevendefordelen og også for om han eller hun får en kombinert ytelse og for

reduksjon av den delen av uførepensjonen som ev. er basert på den avdøde ektefellens rettigheter.

9.7.2 Tillegg til uføretrygd til personer som mottar uførepensjon beregnet med gjenlevendefordeler (gjenlevendetillegg)

Om lag 10 000 personer har de siste årene hatt rett til å få uførepensjonen beregnet med gjenlevendefordeler. 3,1 prosent av uførepensjonistene fikk dermed høyere pensjon på grunn av gjenlevendefordeler i 2012. I 2012 gjaldt dette 8350 kvinner og 1220 menn. Den gjennomsnittlige fordelten for kvinner var i 2012 67 300 kroner, mens det tilsvarende tallet for menn var 17 200 kroner. Disse tallene gjelder for dem som faktisk dro nytte av fordelene. Gjenlevendefordelene bidro til å øke utgiftene til uførepensjon med 581 mill. kroner i 2012.

Departementet foreslo i Prop. 130 L (2010–2011) at det ikke skulle gis gjenlevendefordeler som en del av uføretrygden. Departementet foreslo videre at gjenlevendefordelene i overgangssaker skulle videreføres som et eget tillegg til uføretrygden. Stortinget sluttet seg til dette.

Departementet foreslår at det skal gis et tillegg til uføretrygden til personer som per 31. desember 2014 mottar uførepensjon til gjenlevende ektefelle beregnet på avdødes rettigheter. Departementet foreslår at det i slike saker, i tillegg til det grunnlaget for beregning av uføretrygd som skal fastsettes i alle overgangssaker, fastsettes et grunnlag på bakgrunn av personens grunn- og tilleggspensjon ved 100 prosent uføregrad og *eventuell økning* i uførepensjon, etter reduksjon for arbeidsinntekt, som følge av at man har rett til å få medregnet avdødes rettigheter i uførepensjonen etter folketrygdloven § 12-15. Departementet foreslår videre at grunnlaget for et fullt gjenlevendetillegg skal utgjøre differansen mellom de to grunnlagene, dividert på garantert uføregrad. Gjenlevendetillegg før reduksjon for arbeidsinntekt utgjør da 66 prosent av dette grunnlaget, justert for garantert uføregrad.

Det er i dag noen svært få personer som fyller vilkårene får rett til uførepensjon og gjenlevendepensjon og som har fått uførepensjonen med gjenlevendefordeler fastsatt med en uføregrad på 0 prosent som følge av arbeidsforsøk. Denne gruppen har i dag rett til å få tilbake hele ytelsen (herunder gjenlevendefordelen) på grunnlag av den opprinnelige uføregraden (hvilende rett). Departementet foreslår at Arbeids- og velferdsetaten tar kontakt med disse få personene for å høre om de ønsker å få en uføretrygd uten gjenlevendetillegg eller en gjenlevendepensjon. Dersom de velger gjenlevendepensjonen, vil de ikke samtidig ha rett til å motta uføretrygd. Dersom disse på et senere tidspunkt har behov for eller ønsker uføretrygd – da med et gjenlevendetillegg som foreslått her i kapittel 12 – må de framsette nytt krav. De vil da få ny uføretrygd med samme uføretidspunkt som tidligere fastsatt. Virkningstidspunktet vil bli fastsatt etter vanlige regler etter folketrygdloven § 22-13, jf. § 22-12. Denne gruppen vil da få et beregningsgrunnlag uføretrygden fastsatt etter de nye reglene (gjennomsnittet av de tre beste av de fem siste årene) og ikke et fiktivt grunnlag basert

på den gamle uførepensjon. Departementet legger til grunn at valget mellom ytelse (det vil si uten å sette fram nytt krav) skal bare kunne gjøres en gang.

Dersom den gjenlevende helt eller delvis har fått sin uførepensjon beregnet med yrkesskadefordeler, foreslår departementet at denne videreføres ved at egen trygdetid ved beregningen av gjenlevendetillegget erstattes med 40 år.

Dersom den gjenlevende ikke er medlem av folketrygden og har mindre enn 20 års botid, og dersom den gjenlevende ikke har rett til å få uførepensjon beregnet etter EØS-forordning 883/2004 eller 1408/71 eller etter en annen trygdeavtale som gir rett til pensjon gjennom sammenlegging av trygdeperioder, foreslår departementet at grunnlaget som skal fastsettes i tillegg til det grunnlaget som skal fastsettes i alle overgangssaker skal divideres med en trygdetid som svarer til antallet poengår egen tilleggspensjon er beregnet etter og multipliseres med 40. Tillegget skal utgjøre 66 prosent av differansen mellom grunnlagene multiplisert med en trygdetid som svarer til antallet poengår egen tilleggspensjon er beregnet etter og divideres med 40.

Dersom den gjenlevende har rett til uførepensjon beregnet etter EØS- forordningene 883/2004 eller 1408/71 per 31. desember 2014, foreslår departementet at grunnlaget som skal fastsettes i tillegg til det grunnlaget som skal fastsettes i alle overgangssaker, skal divideres med personens trygdetid for teoretisk beløp og multipliseres med 40 og deretter divideres med personens faktiske norske trygdetid multiplisert med personens samlede faktiske trygdetid i EØS-land. Tillegget skal utgjøre 66 prosent av differansen mellom grunnlagene multiplisert med personens trygdetid for teoretisk beløp, dividert med 40 og personens faktiske norske trygdetid dividert med personens samlede faktiske trygdetid i EØS-land.

Departementet foreslår at særreglene for gjenlevende som har fått uførepensjonen beregnet etter EØS-forordningene så langt de passer også skal anvendes for personer som per 31. desember 2014 har rett til å få uførepensjonen beregnet etter andre trygdeavtaler Norge har med andre land som gir rett til pensjon ved sammenlegging av trygdeperioder.

Departementet foreslår også at det slås fast i forskriften at gjenlevendetillegget ikke skal medregnes i vurderingen av om personen har krav på å få en minsteytelse etter folketrygdloven § 12-13.

Departementet mener at tillegget, også i overgangssaker, skal reduseres når mottakeren har arbeidsinntekt. Inntekt utover forventet inntekt tillagt 60 000 kroner skal etter folketrygdloven § 12-14 føre til at den egenopptjente uføretrygden skal reduseres med forholdet mellom 100 prosent uføregrad og personens inntekt før uførhet. Departementet mener at reduksjon av gjenlevendetillegget på grunn av arbeidsinntekt bør forenkles ved at gjenlevendetillegget reduseres etter samme prinsipp som hovedytelsen. Departementet foreslår at gjenlevendetillegget, dersom mottakeren har inntekt som vil gi reduksjon av uføretrygden, reduseres ved at gjenlevendetillegget multipliseres med forholdet mellom redusert uføretrygd og uføretrygd uten inntektsreduksjon.

Departementet foreslår videre at tillegget skal reguleres i samsvar med senere endringer i grunnbeløpet. Departementet foreslår at tillegget, som dagens gjenlevendefordeler, skal falle bort dersom mottakeren gifter seg igjen.

Se utkastet til overgangsforskrift § 7.

9.8 Tillegg som kompensasjon for bortfall av ektefelletillegg

9.8.1 Gjeldende rett

Uførepensjonister som forsørger ektefelle kan i dag ha krav på et ektefelletillegg (jf. folketrygdloven § 3-24). Fullt tillegg utgjør 50 prosent av grunnpensjonen (42 623 kroner dersom uførepensjonisten har full trygdetid) og er behovsprøvd mot uførepensjonistens og ektefelles/samboers inntekt.

Vedtak om ektefelletillegg gis for en begrenset periode. For mottakere av uførepensjon som forsørger ektefelle under 60 år, er varigheten på vedtaket om ektefelletillegg normalt et til to år. I disse tilfellene fungerer ektefelletillegget primært som en tilleggsytelse i en overgangsperiode fram til ektefellen skaffer seg egen inntekt. Dersom den forsørgede ektefellen er over 60 år, gis ektefelletillegget normalt for en lengre periode, ofte fram til ektefellen fyller 67 år, det vil si maksimalt sju år.

Giftede uførepensjonister som mottar ektefelletillegg, har en skattefri nettoinntekt som tilsvarer det dobbelte av den skattefrie nettoinntekten for øvrige giftede, det vil si 241 600 kroner. Mottak av ektefelletillegget utløser altså særlig gunstige skatteregler på hele uførepensjonen. Regelen innebærer at uførepensjonister som forsørger ektefelle uten egen inntekt, og som ikke har formue, ingen andre fradrag eller andre inntekter utover ektefelletillegget, med en uførepensjon opp til 312 000 kroner vil få en samlet inntekt inkludert ektefelletillegget på 335 000 kroner som er helt skattefri.

9.8.2 Tillegg som kompensasjon for bortfall av ektefelletillegg

Ved utgangen av 2012 mottok om lag 2000 uførepensjonister ektefelletillegg, noe som tilsvarer om lag 0,7 prosent av alle uførepensjonister. I 2012 ble det utbetalt 80 mill. kroner i ektefelletillegg. Andelen som mottar ektefelletillegg har gått relativt mye ned de siste årene. Dersom nedgangen fortsetter i samme tempo, vil det ved inngangen til 2015 bare være om lag 1 700 uførepensjonister som mottar ektefelletillegg.

I Prop. 130 L (2010–2011) ble det foreslått at det ikke skulle ytes ektefelletillegg til uføretrygd. Det ble også foreslått at personer som ved overgangen til nytt regelverk mottar ektefelletillegg, skulle få beholde dette ut den perioden de har fått vedtak om, men maksimalt i ti år etter at det nye regelverket er trådt i kraft. Departementet la også opp til at ektefelletillegget, som i dag, skal falle bort dersom ektefellen blir selvforsørget eller dør, og dersom ekteparet skilles. Stortinget sluttet seg til dette.

Departementet slo videre fast at mottakerne av ektefelletillegg ved overgangen til nytt regelverk skulle sikres om lag samme ytelse etter skatt som i dag. Det ble holdt åpent

om dette skulle gjøres ved å øke tillegget slik at det kompenserer for økt skatt eller om tillegget skal være skattefritt. Departementet understreket også at fastsettingen av fribeløpet for behovsprøvingen av ektefelletillegget må ses i sammenheng med reglene for ektefelletillegget og skattereglene. Departementet mente videre at reglene for ektefelletillegg i ny uføretrygd måtte gi rom for at personer som forsørger ektefelle og som er minstepensjonister fortsatt skal få fullt ektefelletillegg.

Mottak av ektefelletillegg utløser som nevnt særlig gunstige skatteregler. Departementet mener ikke det er rimelig om selve uførepensjonen konverteres på bakgrunn av disse skattereglene, siden retten til ektefelletillegget senere vil kunne falle bort. Departementet har valgt å legge avgjørende vekt på å finne en administrativt enkel løsning for de relativt få sakene. Departementet foreslår i stedet at ektefelletillegget oppjusteres slik at det kompenserer for bortfallet av de særlige gunstige skattereglene. Departementet foreslår videre at det skal holdes nominelt fast, det vil si at det ikke justeres som følge av senere endringer i folketrygdens grunnbeløp og at det ikke skal endres som følge av senere endringer i mottakerens inntekt.

Departementet foreslår at det også for ektefelletillegget skal være avgjørende om personen har rett til å få tillegget med virkning før 1. januar 2015. Se også omtalen i punkt 3. Departementet foreslår dessuten at tillegget til uføretrygd, som dagens ektefelletillegg, skal falle bort dersom ekteparet skilles og dersom den forsørgede ektefellen dør.

Se utkastet til overgangsforskrift § 8.

9.9 Uføretrygd til minstepensjonister som forsørger en ektefelle som har fylt 60 år

9.9.1 Gjeldende rett

Minstepensjonen til uførepensjonister består av grunnpensjon og særtillegg. Ytelsene blir gradert etter sivilstand, og det er flere ulike satser. I tillegg til sivilstand, avhenger dagens satser for minstepensjon også av ektefellens eventuelle inntekt, nivået på ektefellens tilleggspensjon og type ytelse dersom ektefellen er pensjonist, samt ektefellens alder dersom ektefellen har lav inntekt og dermed anses som forsørget. Minstepensjonen for enslige er 2 G mens minstepensjonen for gifte kan være 1,59 G, mellom 1,59 og 1,85 G, 1,85 G, 2 G eller 3 G. Folketrygdens grunnbeløp er per 1. mai 2013 85 245 kroner. Sivilstandsdifferensieringen er dessuten ulik for grunnpensjonen og for særtillegget. Visse typer samboende er likestilt med gifte når det gjelder grunnpensjonen, men ikke når det gjelder særtillegget.

9.9.2 Uføretrygd til minstepensjonister som forsørger en ektefelle som har fylt 60 år

Stortinget vedtok i desember 2011 at minsteytelsen til uføre skulle økes for å kompensere for økt skatt. Stortinget sluttet seg også til departementets forslag om å forenkle sivilstandsdifferensieringen av minsteytelsen.

Minste årlige uføretrygd skal etter folketrygdloven § 12-13 andre ledd være 2,28 G for personer som lever sammen med en ektefelle eller en samboer i et samboerforhold som har vart i minst 12 av de siste 18 månedene og 2,48 G for andre. Uførepensjonister som forsørger ektefelle under 60 år og som i dag har en uførepensjon på 2 G vil få kompensasjon for økt skatt ved at de får den nye minsteytelsen. Det er dermed ikke behov for overgangsregler for denne gruppen. Det samme gjelder for uførepensjonister som forsørger ektefelle som er fylt 60 år og der ektefellen har en inntekt mellom 1 og 2 G.

Uførepensjonister som forsørger ektefelle som har fylt 60 år har i dag en minstepensjon på 3 G dersom ektefellens inntekt ikke overstiger 1G. I Prop. 130 L (2010–2011) ble det foreslått at disse mottakerne skulle få beholde den høyere minsteytelsen ut den perioden de har fått vedtak om ektefelletillegg for og deretter gå over på ordinær minsteytelse etter folketrygdloven § 12-13 første ledd. Stortinget sluttet seg til dette.

Departementet foreslår derfor, under forutsetning av at skattereglene forblir uendret, at uføretrygden til uførepensjonister med minstepensjon som per 31. desember 2014 har rett til å få utbetalt ektefelletillegg for ektefelle som har fylt 60 år minimum skal utgjøre 3,76 G justert for uføregrad.

Ifølge tall per september 2012 vil det ved overgangen til nytt regelverk være 29 mottakere i denne kategorien. Arbeids- og velferdsdirektoratet forventer ingen økning av betydning fram til 2015. Overgangsperioden vil maksimalt strekke seg fram til mottakerens ektefelle selv blir alderspensjonist, det vil si i inntil sju år etter overgangen til uføretrygd. Departementet foreslår derfor at tillegget av administrative hensyn gis ut den perioden mottakeren har fått vedtak om ektefelletillegg for. Det innebærer at mottakeren beholder tillegget uavhengig av om han eller hun fortsatt forsørger ektefellen.

Se utkastet til overgangsforskrift § 9.

10 Særlige bestemmelser for personer som har fått uførepensjonen omregnet til uføretrygd

Overgangsforskriften gir regler om konvertering av den uførepensjonen vedkommende mottar 31. desember 2014. Når uførepensjonen er omregnet til uføretrygd etter disse bestemmelsene, gjelder for øvrig bestemmelsene i endringsloven kapittel 12. Det er imidlertid behov for å gi særlig bestemmelser som skal gjelde ved enkelte endringer som oppstår i tid *etter* at uførepensjoner er omregnet til uføretrygd. Etter departementets syn bør overgangsforskriften kun regulere den omregningen som skjer med virkning fra 1. januar 2015. Det foreslås derfor at særregler for allerede omregnede uførepensjoner reguleres i uføreforskriften.

10.1 Beregning av grunnlaget for uføretrygd for år vedkommende har mottatt uførepensjon

For hvert år en mottar uføretrygd, skal pensjonsgivende inntekt, og en inntekt som svarer til beregningsgrunnlaget for uføretrygden justert for fastsatt uføregrad, inngå i grunnlaget, jf. endringsloven § 12-11 første ledd. Samlet inntekt kan likevel ikke overstige det som er høyest av beregningsgrunnlaget og den pensjonsgivende inntekten. Dette er en forenklet videreføring av bestemmelsene om godskriving av antatte framtidige pensjonspoeng i dagens uførepensjon, se Prop. 130 L (2010–2011) punkt 7.3.2.

I en overgangsperiode etter at ny uføretrygd har trådt i kraft, vil de årene som skal inngå i beregningsgrunnlaget kunne omfatte år der personen har mottatt dagens uførepensjon. Dette vil kunne være aktuelt i saker der et nytt uføretidspunkt settes før år 2020.

Det er i endringsloven § 12-11 andre ledd tredje punktum gitt forskriftshjemmel for å gi bestemmelser om hvilken inntekt som skal legges til grunn for år da en person har mottatt uførepensjon. Departementet foreslår at grunnlaget i utgangspunktet fastsettes ved på samme måte som for år en har mottatt uføretrygd, men med ett unntak. Beregningsgrunnlaget for uføretrygden i omregningssaker tar ikke utgangspunkt i tidligere inntekt, men fastsettes "fiktivt" for å finne et grunnlag som vil gi samme ytelse etter skatt. En kan derfor ikke ta utgangspunkt i beregningsgrunnlaget for uføretrygden som i endringsloven § 12-11 første ledd.

Departementet foreslår at det i stedet tas utgangspunkt i en inntekt som svarer til den pensjonsgivende inntekten som etter folketrygdloven § 3-13 ville ha gitt et opptjent pensjonspoeng lik det framtidige pensjonspoenget som var fastsatt i den tidligere tilleggspensjonen justert for fastsatt uføregrad, i tillegg til den pensjonsgivende inntekten. Når det gjelder uførhet som helt eller delvis skyldes yrkesskade, skal det tas utgangspunkt i den antatte årlige arbeidsinntekten på skadetidspunktet justert for fastsatt uføregrad og justert i samsvar med endringer i grunnbeløpet. Det vises til forslaget til uføreforskriften § 8-3.

10.2 Ytterligere reduksjon av inntektsevnen

Dersom inntektsevnen blir ytterligere redusert, skal det fastsettes nytt uføretidspunkt dersom det er til gunst. Ved vurderingen av om det er til fordel for mottakeren å få fastsatt nytt uføretidspunkt, skal en sammenlikne en uføretrygd basert på beregningsgrunnlaget som ble fastsatt etter overgangsforskriften oppjustert til ny uføregrad med uføretrygd fastsatt fullt ut etter folketrygdloven kapittel 12. Et ev. gjenlevendetillegg fastsatt etter overgangsforskriften skal holdes utenom ved sammenligningen, og løper uansett uendret.

Det vises til forslag til uføreforskriften § 8-2.

10.3 Beregning av uføretrygd ved endringer i medlemskap

Innledning – gjeldende rett

For rett til uførepensjon er det et krav om at vedkommende fortsatt er medlem i trygden, jf. folketrygdloven § 12-3. Det er imidlertid omfattende unntak fra kravet til fortsatt medlemskap.

Dersom man har minst 20 års samlet botid, har man likevel rett til uførepensjonen selv om man ikke er medlem. Har man færre enn 20 års botid, gis det likevel alltid tilleggspensjon og en forholdsmessig grunnpensjon (etter en trygdetid som svarer til det antall poengår tilleggspensjonen er beregnet etter). Dersom man igjen blir medlem, vil man igjen ha rett til en uførepensjon etter hovedreglene, det vil i praksis si en grunnpensjon og ev. særtillegg fastsatt etter vedkommendes ”ordinære” trygdetid.

Uførepensjon som er gitt etter unntaksbestemmelsene i folketrygdloven § 12-2 tredje ledd (ble ufør før fylte 26 år eller uten medlemskap under fem år) og § 12-2 fjerde ledd (medlem på uføretidspunktet og opptjening tilsvarende 50 prosent av full minstepensjon) kan bare beholdes så lenge man er medlem av trygden. Dersom medlemskapet opphører, vil retten til uførepensjonen opphøre, med mindre det også foreligger en rett gjennom en trygdeavtale. Det er videre et krav om medlemskap for rett til tilleggspensjon etter særreglene for unge uføre (§§ 3-21 og 3-22). Opphører medlemskapet, beregnes uførepensjonen på nytt uten disse særreglene. Hvorvidt vedkommende da har rett til en uførepensjon, vil bero på om han eller hun har minst 20 års botid eller minst tre år med pensjonspoeng basert på inntekt forut for uføretidspunktet.

Retten til uførepensjon etter unntaksbestemmelsene i § 12-2 tredje og fjerde ledd og tilleggspensjon som ung ufør vil oppstå igjen så snart vedkommende blir medlem.

Ny uføretrygd

Bestemmelsene i folketrygdloven § 12-3 er i hovedsak videreført i endringsloven § 12-3, men med noen tilpasninger. Dagens bestemmelse om at det gis en tilleggspensjon sammen med en forholdsmessig grunnpensjon dersom man har færre enn 20 års botid,

er nå videreført slik at det da ytes en uføretrygd på grunnlag av beregningsgrunnlaget, men likevel slik at år før uføretidspunktet der vedkommende ikke har hatt pensjonsgivende inntekt over grunnbeløpet, ikke regnes med som trygdetid. Mens tilleggspensjonen i dag beholdes uendret og det kun er grunnpensjonen (og ev. særtillegget) som reduseres, vil hele uføretrygden bli redusert etter denne bestemmelsen. Personer med færre enn 20 års botid vil fra 2015 dermed få en større reduksjon ved opphør i medlemskapet enn før 2015. Ved tilbakeflytting til Norge vil økningen være tilsvarende større. Etter departementets syn vil det ikke være rimelig at personer som har fått grunnpensjonen redusert (men ikke tilleggspensjonen) og som er bosatt ute når uførepensjonen omregnes til uføretrygd, ved tilbakeflytting til Norge skal få en forholdsmessig oppjustering av *hele* uføretrygden. Det ville i så fall innbære at de får en høyere uføretrygd enn om de hadde vært bosatt i Norge på omregningstidspunktet. Departementet foreslår derfor at personer som etter 2015 blir medlem av trygden, skal få fastsatt en uføretrygd som tilsvarer den uføretrygden vedkommende ville ha fått dersom han eller hun hadde vært medlem av trygden på omregningstidspunktet. Departementet foreslår videre at tilsvarende skal gjelde dersom vedkommende på grunn av flytting (igjen) blir omfattet av EØS-forordningen eller andre trygdeavtaler.

Det vises til forslaget til uføreforskriften § 8-4.

De som oppfyller vilkårene i folketrygdloven § 3-21 for såkalt unge uføre får i dag medregnet framtidige pensjonspoeng med minst 3,50 for hvert år. Personer som har all pensjonsopptjening etter 1991, slik at tilleggspensjonen i sin helhet er beregnet med pensjonsprosent 42, er i dag sikret en minstepensjon tilsvarende 2,32 ganger grunnbeløpet dersom gift eller samboer og tilsvarende 2,47 ganger grunnbeløpet dersom vedkommende er enslig. Disse to satsene er videreført i ny uføretrygd, men oppjustert for å kompensere for skatteøkningen, slik at de fra 2015 settes til hhv. 2,66 og 2,91 ganger grunnbeløpet.

Pensjonsprosenten som benyttes i beregningen av år før 1992 er 45. Personer med ung uførefordel og som har ett eller flere opptjeningsår før 1992, har i dag dermed høyere ytelse enn henholdsvis 2,32 og 2,47 G. Tilleggspensjon etter særreglene for unge uføre vil bli omregnet til uføretrygd etter de vanlige reglene, for å sikre dem som i dag har rett til en noe høyere pensjon enn 2,32 og 2,47 ganger grunnbeløpet.

Det er et vilkår om fortsatt medlemskap for en uføreytelse etter disse særreglene. Personer som på omregningstidspunktet ikke er medlem av trygden, vil dermed ikke få medregnet "verdien" av særreglene. Dersom disse når de (igjen) blir medlem skal være sikret minstesatsene på hhv. 2,66 og 2,91 ganger grunnbeløpet, vil det kunne innbære at de får en lavere uføretrygd enn om de hadde vært bosatt i Norge på omregningstidspunktet. Departementet foreslår derfor at unge uføre som etter 2015 blir medlem av trygden, skal få fastsatt en uføretrygd som tilsvarer den uføretrygden vedkommende ville ha fått dersom han eller hun hadde vært medlem av trygden på omregningstidspunktet.

Det vises til uføreforskriften § 8-5.

11 Regler for beregning av ytelser under opphold i institusjon

11.1 Innledning

11.1.1 Bakgrunn

Personer som mottar ytelser fra folketrygden og som samtidig har rett til fri forpleining under institusjonsopphold, kan få ytelsen redusert. Folketrygdloven har flere forskjellige bestemmelser om reduksjon av ytelser ved institusjonsopphold. I kapittel 3 finner vi fellesbestemmelser for ytelser etter kapitlene 12 (uførepensjon), 16 (tidligere familiepleier), 17 (gjenlevende ektefelle) og 19 (alderspensjon). Arbeidsavklaringspenger har egne bestemmelser i kapittel 11, likeså sykepenger i kapittel 8, grunn- og hjelpestønad i kapittel 6 og barnepensjon i kapittel 18. Folketrygdens regler om reduksjon av ytelser under institusjonsopphold gjelder ikke ved opphold i kommunale sykehjem mv., som er kommunens ansvar. I disse tilfellene kan kommunene be Arbeids- og velferdsetaten gjøre trekk i trygdeytelsen med hjemmel i forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester, jf. forskrift 16. desember 2011 nr 1349).

Arbeids- og velferdsdirektoratet har meldt inn behov for forenkling og harmonisering av de ulike bestemmelsene. Uansett vil innføring av ny uføretrygd (i kraft fra 1. januar 2015) og ny alderspensjon (1. januar 2016) nødvendiggjøre etablering av nye regler om reduksjon av disse ytelsene under institusjonsopphold. Det reviderte kapittel 12 om ny uføretrygd som ble vedtatt av Stortinget høsten 2011, mangler regler om reduksjon ved institusjonsopphold. Det samme gjelder for ny alderspensjon i kapittel 20. Begge disse ytelsene vil beregnes på en annen måte enn med de tradisjonelle komponentene grunnpensjon og tilleggspensjon. Her er det således lovtomme områder i behov av regulering. Nye bestemmelser må være på plass før uføreordningen trer i kraft 1. januar 2015. Ny alderspensjon er allerede trådt i kraft, men gjelder for personer født fra og med 1954. Nye regler vil dermed ikke få virkning før i 2016, da disse personene først fyller 62 år i 2016.

For ytelser til gjenlevende ektefelle (kapittel 17), tidligere familiepleier (kapittel 16) og alderspensjon (kapittel 19) blir avkorting ved institusjonsopphold regulert av fellesbestemmelsene i kapittel 3. Disse bestemmelsene reflekterer at nevnte ytelser består av grunnpensjon og tilleggspensjon og/eller særtilllegg. Siden departementet nå foreslår å endre bestemmelsene i kapittel 3 på grunn av innføring av ny uføretrygd og ny alderspensjon, er det hensiktsmessig å gjøre endringen gjeldende for alle ytelsene. Departementets forslag til metode for å beregne avkortningen på vil gi om lag samme ytelse som i dag. I tillegg foreslår departementet å endre reduksjonsreglene for barnepensjon etter kapittel 18.

Departementet legger i denne omgang ikke opp til endringer i reduksjonsreglene knyttet til grunn- og hjelpestønad (folketrygdloven § 6-8), sykepenges (folketrygdloven § 8-53 og § 8-54) og arbeidsavklaringspenger (folketrygdloven § 11-21 og § 11-22). Departementet vil eventuelt på senere tidspunkt komme tilbake til harmonisering av disse bestemmelsene med de nye reduksjonsreglene som foreslås her.

Det er flere hensyn som gjør seg gjeldende i forenklingsarbeidet og som må avveies mot hverandre. Det enkleste vil være ikke å redusere ytelser i det hele tatt ved institusjonsopphold. Det er imidlertid etter departementets vurdering ikke rimelig at en pensjonist skal kunne motta uavkortede ytelser over lang tid, samtidig som staten betaler for kost og losji. Å utbetale fulle trygdeytelser i slike tilfeller ville innebære at man stiller vedkommende i bedre stilling enn andre. Departementet mener derfor at det er riktig å videreføre gjeldende regler om at langvarig institusjonsopphold skal medføre avkorting i ytelser. Samtidig ser departementet at reglene bør utformes slik at det tas hensyn til at personer på institusjon kan ha faste og nødvendige utgifter til bolig.

Hensynet til klare, forståelige og konsistente regler tilsier en harmonisering av reglene i de ulike kapitlene. Det vil gi god lovstruktur og bidra til likebehandling og større grad av forutberegnelighet for personer som omfattes av regelverket.

11.2 Gjeldende rett

11.2.1 Innledning

I dag reguleres avkorting ved institusjonsopphold noe ulikt avhengig av ytelse. For uførepensjon, alderspensjon, tidligere familiepleier og gjenlevende ektefelle gjelder fellesbestemmelsene §§ 3-27 til 3-29. Det er gitt egne regler for reduksjon av arbeidsavklaringspenger i §§ 11-21 og 11-22, mens barnepensjon reduseres etter reglene i §§ 18-8 til 18-10. Bestemmelsene regulerer blant annet

- hvilke typer institusjoner som kan medføre avkorting ved opphold,
- hvor lenge oppholdet må vare,
- fra hvilket tidspunkt ytelsene skal reduseres (omregningstidspunktet),
- hvor mye ytelsene skal utgjøre under institusjonsopphold,
- når det ikke skal skje reduksjon og
- konsekvenser når nytt opphold starter opp igjen.

Det er i dag 200 - 300 pensjonstilfeller der reglene har kommet til anvendelse. Dette gjelder i all hovedsak uførepensjon.

11.2.2 Opplysningsplikt

Den som mottar en ytelse fra folketrygden har en selvstendig opplysningsplikt når det gjelder endringer i forhold som kan være avgjørende for om vedkommende fortsatt har rett til ytelsen. Dette følger av folketrygdloven § 21-3 første ledd og antas også å omfatte opplysninger om institusjonsopphold. Arbeids- og velferdsetaten kan etter samme lovs

§ 21-4 femte ledd pålegge helseinstitusjoner og fengsler om å gi rutinemessige meldinger om innskriving og utskrivning av klienter, jf. også arbeids- og velferdsforvaltningsloven (lov 16. juni 2006 nr. 20) § 7.

På tross av disse hjemlene får ikke Arbeids- og velferdsetaten informasjon om trygdemottakere som oppholder seg i institusjoner i alle tilfeller. Dette ønsker departementet å se nærmere på i samråd med Arbeids- og velferdsetaten og andre berørte instanser.

11.2.3 Opphold i kommunale institusjoner m.m.

Bestemmelsene om institusjonsopphold som omtales i dette notatet gjelder ikke ved opphold i institusjoner hvor pasienter betaler vederlag for fri kost og losji, som for eksempel somatiske sykehjem, HVPU-boliger m.v. (kommunale institusjoner). Her vil pensjonisten i utgangspunktet få sin pensjon beregnet som om vedkommende ikke bodde på institusjonen, men kommunene kan kreve vederlag for opphold i kommunale institusjoner og be Arbeids- og velferdsetaten gjøre trekk i pensjonen etter bestemmelser i forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester. Dette ligger utenfor folketrygdens område.

11.2.4 Uførepensjon, alderspensjon, pensjon til tidligere familiepleier, pensjon til gjenlevende ektefelle - folketrygdloven §§ 3-27 til 3-29

Pensjonister som oppholder seg i helseinstitusjon og lignende under statlig eller fylkeskommunalt ansvar med rett til fri forpleining, får ytelsen redusert hvis oppholdet antas å skulle vare mer enn ett år inkludert innleggelsesmåneden. Dette gjelder således for psykiatriske langtidspasienter og rusmiddelmisbrukere i institusjon, personer som spesialisthelsetjenesten har ansvaret for og personer som sitter i varetekt, som soner straff eller utholder særreaksjoner. Opphold i somatiske sykehus er holdt utenfor.

Ytelsen gis uten reduksjon for innleggelsesmåneden og påfølgende måned. Deretter blir pensjonen omregnet og redusert. Tidligere innleggelsesperioder skal medregnes ved fastsettelse av omregningstidspunktet dersom innleggelsen hver gang skjer mindre enn tre måneder etter den tidligere innleggelsens opphør. Ved utskrivelse gis pensjonen igjen fra og med utskrivelsesmåneden.

Pensjonist som sitter i varetekt, soner straff eller utholder særreaksjon i en av kriminalomsorgens anstalter, vil få sin pensjon redusert på linje med opphold i helseinstitusjon. Pensjonen gis fullt igjen fra og med måneden vedkommende blir løslatt.

Pensjonister som forsørger ektefelle får redusert ytelse ved institusjonsopphold, men får et tillegg som skal svare til pensjon til gjenlevende ektefelle. Tilsvarende gjelder for pensjonister som forsørger barn, hvor tillegget er som barnepensjon etter kapittel 18. Dersom pensjonisten etter innleggelsen har faste og nødvendige utgifter til bolig og annet, kan Arbeids- og velferdsetaten bestemme at pensjonen ikke skal reduseres eller

reduseres mindre enn reduksjonsreglene tilsier. Ytelser etter disse reduksjonsreglene må til sammen likevel ikke overstige de ytelser vedkommende har rett til etter lovens vanlige bestemmelser.

Uførepensjon, pensjon til tidligere familiepleier og pensjon til gjenlevende ektefelle består i dag av en grunnpensjon og en tilleggspensjon og/eller et særtillegg. Denne gruppen får i dag utbetalt 25 prosent av grunnbeløpet pluss 10 prosent av tilleggspensjonen/-særtillegget under opphold i institusjon. Ytelsen skal minst utgjøre 45 prosent av grunnbeløpet, det vil si 38 360 kroner (G per 1. mai 2013, 85 245 kroner), men likevel ikke overstige det vedkommende ellers har rett til. Ytelsen er i utgangspunktet uavhengig av sivilstand.

En *alderspensjonist* får i dag en grunnpensjon og en tilleggspensjon og/eller et pensjonstillegg. En alderspensjonist får utbetalt 12,5 prosent av minste pensjonsnivå med høy sats pluss 10 prosent av tilleggspensjonen/pensjonstillegget under opphold i institusjon. Ytelsen skal minst utgjøre 22,5 prosent av minste pensjonsnivå med høy sats, det vil si 37 790 kroner (22,5 prosent av 167 963 kroner per 1. mai 2013), men likevel ikke overstige det vedkommende ellers har rett til. Ytelsen er i utgangspunktet uavhengig av sivilstand.

11.2.5 Barnepensjon - folketrygdloven §§ 18-8 og 18-10

Barnepensjon gis til barn som har mistet en eller begge foreldrene. Pensjonen skal sikre barnet inntekt til livsopphold. Dersom en av foreldrene er døde, skal pensjonen for det første barnet utgjøre 40 prosent av grunnbeløpet. Pensjonen for hvert av de øvrige barna utgjør 25 prosent av grunnbeløpet. Dersom begge foreldrene er døde, skal pensjonen for det første barnet utgjøre samme beløp som pensjon til gjenlevende ektefelle. Pensjonen for det neste barnet utgjør 40 prosent av grunnbeløpet og for hvert av de øvrige barna 25 prosent av grunnbeløpet. Barnepensjon for to eller flere barn summeres og gis med like stort beløp til hvert barn.

Reglene for reduksjon av barnepensjon i forbindelse med institusjonsopphold er stort sett overensstemmende med de generelle reglene for pensjoner i §§ 3-27 til 3-29. Beregningsmåten er imidlertid annerledes, og det skilles mellom barn som har mistet en eller begge foreldrene.

Redusert pensjon til barn som har mistet en av foreldrene skal utgjøre 10 prosent av grunnbeløpet. Redusert pensjon til barn som har mistet begge foreldrene skal utgjøre 25 prosent av grunnbeløpet pluss 10 prosent av tilleggspensjonen/pensjonstillegget til den av foreldrene som ville ha fått størst pensjon som gjenlevende ektefelle. Ytelsen skal likevel utgjøre minst 45 prosent av grunnbeløpet, og barnepensjonen må ikke overstige den barnepensjonen barnet har rett til etter lovens vanlige bestemmelser.

Arbeids- og velferdsetaten kan velge ikke å redusere eller redusere pensjonen mindre enn reduksjonsreglene tilsier, dersom barnet etter innleggelsen har faste eller nødvendige utgifter til bolig og annet.

Til en person som sitter i varetekt, soner straff eller utholder særreaksjon i en av kriminalomsorgens anstalter, ytes det redusert pensjon. Fra og med kalendermåneden vedkommende blir løslatt, ytes det pensjon etter de vanlige bestemmelsene.

11.2.6 Arbeidsavklaringspenger – folketrygdloven §§ 11-21 og 11-22

Arbeidsavklaringspenger er en livsoppholdsytelse som skal sikre inntekt i perioder en på grunn av sykdom eller skade har behov for bistand fra Arbeids- og velferdsetaten for å komme i arbeid.

Reglene om reduksjon av arbeidsavklaringspenger ved institusjonsopphold følger i stor grad samme regler som for sykepenger.

Til medlem som mottar arbeidsavklaringspenger og oppholder seg i institusjon med fri kost og losji, gis ytelsen uten reduksjon for innleggelsesmåneden og de tre påfølgende månedene. Deretter blir arbeidsavklaringspengene redusert med 50 prosent inntil institusjonsoppholdet avsluttes. Dersom vedkommende innen tre måneder etter utskrivelsen på nytt kommer i institusjon, gis det reduserte arbeidsavklaringspenger fra og med måneden etter at det nye oppholdet tar til. Ytelsen reduseres ikke når vedkommende forsørger ektefelle eller har krav på barnetillegg (forsørger barn). Dersom vedkommende har faste og nødvendige utgifter til bolig og annet, kan Arbeids- og velferdsetaten bestemme at arbeidsavklaringspengene ikke skal reduseres.

Det foreligger ikke rett til arbeidsavklaringspenger for personer som sitter i varetekt, utholder straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen. Arbeider en innsatt for en arbeidsgiver utenfor anstalten vil ytelsen likevel kunne gis. Tilsvarende ved gjennomføring av samfunnsstraff, betinget dom, straff utenfor fengsel eller prøve-løslatelse, så lenge vilkårene for rett til arbeidsavklaringspenger for øvrig er oppfylt.

En mottaker av arbeidsavklaringspenger vil motta full ytelse hvis vedkommende forsørger ektefelle. Med ektefelle menes også samboer som nevnt i folketrygdloven § 1-5. Tilsvarende vil en mottaker som har krav på barnetillegg, få full ytelse selv om vedkommende kommer på institusjon.

Dersom vilkårene for reduksjon er oppfylt, vil mottaker av arbeidsavklaringspenger få redusert sin ytelse med 50 prosent.

11.3 Forslag til endringer

Reglene om reduksjon av arbeidsavklaringspenger ved opphold i institusjon og straffegjennomføring er de reglene som sist er innført og administrativt enklest på dette området. Departementets forslag bygger derfor i hovedsak på disse reglene. Som tidligere nevnt følger disse reglene stort sett regelverket om sykepenger ved institusjonsopphold. Departementet foreslår imidlertid også enkelte endringer.

Departementet legger opp til at fellesbestemmelsene tas ut av kapittel 3 og at nye, harmoniserte regler om reduksjon ved opphold i institusjon tas inn i de respektive ytelseskapitlene. Det innebærer at §§ 3-27 til 3-29 oppheves. Videre oppheves § 16-7

fjerde ledd som henviser til §§ 3-27 til 3-29. Til gjengjeld etableres ny § 16-11 og ny § 16-12. Tilsvarende gjøres med henvisningen til kapittel 3 i § 17-7 femte ledd siste punktum og opprettelse av ny § 17-13 og ny § 17-14. Videre oppheves § 18-10, mens § 18-8 og § 18-9 endres. Paragraf 19-18 og § 19-19 endres. I kapitlene om ny uføretrygd og ny alderspensjon etableres nye bestemmelser, henholdsvis § 12-19 og § 12-20, og § 20-22 og § 20-23.

11.3.1 Nærmere om hvilke institusjoner

Departementet foreslår at reduksjonsreglene skal gjelde for opphold i institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar. Dette samsvarer ikke fullt ut med dagens regler, men det er i dag ingen fylkeskommunale institusjoner innenfor spesialisthelsetjenesten. Forslaget begrenser seg derfor til statlige institusjoner. For øvrig mener departementet at forslaget innebærer en språklig forbedring (kfr. ordbruken "fri forpleining under langtidsopphold i helseinstitusjon o.l. under statlig eller fylkeskommunalt ansvar" i § 3-27).

Med statlige institusjoner menes også private institusjoner hvor det offentlige betaler for oppholdet, inkludert kost og losji.

I forbindelse med straffegjennomføring foreslår departementet at reglene skal gjelde ved varetektsfengsling og ved utholdelse av straff eller særreaksjon i kriminalomsorgens anstalter. Departementet foreslår videre at reglene ikke skal gjelde når straff gjennomføres utenfor kriminalomsorgens anstalter.

Departementet viser til forslag til folketrygdloven §§ 16-11, 17-13, 18-8, 19-18 og 20-22 og endringsloven § 12-19.

11.3.2 Forskriftshjemmel

Det foreslås at departementet i de aktuelle lovbestemmelsene gis hjemmel til å regulere nærmere anvendelsen av bestemmelsene i forskrift, og herunder videreføre dagens forskriftshjemmel i § 3-27 om at departementet kan bestemme at reduksjon skal gjelde for personer innlagt i andre institusjoner, og gjøre unntak for visse institusjoner og bestemte persongrupper.

Departementet viser til forslag til folketrygdloven §§ 16-11, 17-13, 18-8, 19-18 og 20-22 og endringsloven § 12-19.

11.3.3 Omregningstidspunkt – fra når skal ytelsen reduseres?

Departementet foreslår at det skal gis full ytelse i innleggesmåneden og de tre neste månedene. Deretter skal ytelsen reduseres i henhold til den foreslåtte reduksjonsmodellen. Det innebærer at omregningstidspunktet blir fjerde måned etter innleggesmåneden. Hvis for eksempel en uføretrygdet blir innlagt 20. mars 2015, vil omregningstidspunktet bli 1. juli 2015. Dette samsvarer med reglene for arbeidsavklaringspenger og sykepenges.

Omregningstidspunktet etter dagens regler i § 3-27 er andre måned etter innleggelsesmåneden, det vil si at forslaget innebærer at mottakere vil få en lengre periode med redusert ytelse før avkorting inntreffer. På den annen side forutsetter dagens § 3-27 at institusjonsoppholdet skal antas å vare mer enn ett år for at omregning skal skje. Dette er en til dels skjønnsmessig regel som innebærer forskjellsbehandling og som departementet mener det er grunn til å endre. Endringen vil være en mindre innstramming for grupper som innlegges på institusjon i mindre enn ett år og som nå vil få avkortet ytelsen fra fjerde måned mot full ytelse tidligere.

Departementets forslag er imidlertid et betydelig forenklingsgrep som gjør det administrativt enklere for Arbeids- og velferdsetaten, samtidig som reglene harmoniseres. Ikke minst vil forslaget også bidra til likebehandling ved at omregning nå skal skje på et bestemt (likt) tidspunkt for alle mottakere uavhengig av en forutgående vurdering av hvor lenge man tror vedkommende vil være på institusjon.

Departementet viser til forslag til folketrygdloven §§ 16-11, 17-13, 18-8, 19-18 og 20-22 og endringsloven § 12-19.

11.3.4 Omregningstidspunkt ved ny innleggelse

Dersom pensjonisten innen tre måneder etter utskrivningen blir innlagt på nytt i institusjon, foreslår departementet at redusert ytelse skal gis fra og med måneden etter at det nye oppholdet tar til. Dette samsvarer med dagens regler for reduksjon av arbeidsavklaringspenger ved institusjonsopphold og reglene om reduksjon ved institusjonsopphold i kapittel 3. Forslaget forutsetter at den forrige innleggelsen medførte redusert ytelse.

Departementet viser til forslag til folketrygdloven §§ 16-11, 17-13, 18-8, 19-18 og 20-22 og endringsloven § 12-19.

11.3.5 Når ytelsen begynner å løpe igjen

Departementet foreslår at ytelsen gis fullt ut igjen etter lovens vanlige bestemmelser fra og med utskrivningsmåneden. Dette samsvarer med dagens regler i kapittel 3. For arbeidsavklaringspenger gis ytelsen fullt ut igjen fra og med dagen etter utskrivningsdagen. Denne forskjellen skyldes at arbeidsavklaringspenger gis per dag, mens pensjoner og ny uføretrygd gis per måned (jfr. folketrygdloven § 22-10).

Departementet viser til forslag til folketrygdloven §§ 16-11, 17-13, 18-8, 19-18 og 20-22 og endringsloven § 12-19.

11.3.6 Beregning

Uføretrygd

Den nye uføretrygden beregnes som 66 prosent av tidligere inntekt til forskjell fra dagens uførepensjon som består av grunnpensjon og tilleggspensjon/sært tillegg.

Departementet foreslår at redusert ytelse skal utgjøre 14 prosent av uføretrygden. Denne satsen erstatter 25 prosent av grunnbeløpet og 10 prosent av tilleggspensjonen som gjelder i dag og betyr at dagens nivå på en redusert uførepensjon videreføres. Dette er en teknisk tilpasning til at uføreytelsen ikke lenger skal beregnes som en grunn- og tilleggspensjon. I tillegg foreslår departementet å videreføre dagens minstegaranti på 45 prosent av grunnbeløpet, men at uføretrygden likevel ikke skal utgjøre mer enn vedkommende har rett til etter lovens vanlige bestemmelser. Departementet viser til at minstegarantien er begrunnet i at uføretrygden på samme måte som uførepensjonen blir forholdsmessig redusert ved mindre enn 40 års trygdetid.

Forslaget innebærer at uføre med tidligere inntekt under 5 G vil omfattes av minstegarantien, det vil si 38 360 kroner som med dagens regler. Minstegarantien er lavere enn innslagspunktet for trygdeavgiften (39 600 kroner) slik at ytelsen vil være den samme før og etter skatt. Uføre med tidligere inntekt mellom 5 og 6 G vil kunne få en høyere ytelse med 14 prosent regelen enn med minstegarantien, men for graderte uføre vil minstegarantien kunne gi en høyere ytelse. En ufør med tidligere inntekt på 6 G, vil med dette forslaget få en ytelse på om lag 47 300 kroner (før skatt) og 43 600 kroner (etter skatt), sammenliknet med 39 200 kroner (før og etter skatt) i dag.

Ny alderspensjon

Årskull som er født i 1954 eller senere får sin pensjon helt eller delvis beregnet i ny alderspensjon hvor pensjonen består av inntektpensjon/garantipensjon. Dagens alderspensjon består av grunn- og tilleggspensjon og særtillegg/pensjonstillegg. Reglene for omregning av pensjon ved opphold på institusjon må derfor tilpasses til ny alderspensjon.

Departementet foreslår at redusert ytelse skal utgjøre 14 prosent av alderspensjonen. Denne satsen erstatter 12,5 prosent av minste pensjonsnivå (høy sats) og 10 prosent av tilleggspensjonen som gjelder i dag og betyr at dagens nivå på en redusert alderspensjon videreføres. Dette er en teknisk tilpasning som følger av at alderspensjonen ikke lenger skal beregnes som en grunn- og tilleggspensjon. I tillegg foreslår departementet å videreføre dagens minstegaranti på 22,5 prosent av minste pensjonsnivå (høy sats), men at alderspensjonen likevel ikke skal utgjøre mer enn vedkommende har rett til etter lovens vanlige bestemmelser.

Forslaget innebærer at alderspensjonister med 40 opptjeningsår med 5 G i inntekt får minstegarantien, det vil si 37 790 kroner (per 1. mai 2013). Alderspensjonister med 40 opptjeningsår med inntekt mellom 5 og 7,1 G, får 14 prosent av inntektpensjonen. Alderspensjonister betaler ikke skatt for såpass lave ytelser, slik at den reduserte alderspensjonen vil være lik før og etter skatt.

Pensjon til tidligere familiepleier, gjenlevende ektefelle og barnepensjon og alderspensjon etter kapittel 19

For pensjon til gjenlevende ektefelle, tidligere familiepleier, barnepensjon og alderspensjon etter kapittel 19 vil beregningsmåten med pensjonskomponentene grunnpensjon og tilleggspensjon/sært tillegg fortsatt gjelde, selv om ny uførepensjon og ny alderspensjon nå får en annen beregningsmåte. Departementets forslag til ny avkortingsmodell ved institusjonsopphold er en nødvendig tilpasning til den nye beregningsmåten til ny uføretrygd og ny alderspensjon, men modellen er også overførbar til pensjoner beregnet med grunnpensjon og tilleggspensjon. Som nevnt innledningsvis er det hensiktsmessig å harmonisere og forenkle de ulike avkortingsreglene i størst mulig grad.

For ytelser til tidligere familiepleier, gjenlevende ektefelle og alderspensjon etter kapittel 19, foreslår departementet samme sats for redusert ytelse som foreslås for uføretrygd og ny alderspensjon. Det vil si at den reduserte ytelsen skal utgjøre 14 prosent av ytelsen dersom dette gir et høyere beløp enn minstegarantien. Minstegarantien skal utgjøre 45 prosent av grunnbeløpet, bortsett fra for alderspensjon etter kapittel 19, som under institusjonsopphold minst skal utgjøre 22,5 prosent av minste pensjonsnivå (høy sats). De foreslåtte satsene betyr at dagens nivå på den reduserte ytelse i stor grad videreføres.

Departementet viser til forslag til folketrygdloven §§ 16-11, 17-13, 18-8, 19-18 og 20-22 og endringsloven § 12-19.

11.3.7 Nærmere om straffegjennomføring

Når det gjelder straffegjennomføring foreslår departementet samme regulering som ved arbeidsavklaringspenger (jf. folketrygdloven § 11-22). For den som sitter i varetekt, soner straff eller utholder særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen foreslås at det ikke gis rett til ytelse. Etter dagens bestemmelser i § 3-29 og § 18-10 bortfaller ikke retten, men ytelsen reduseres som ved opphold i helseinstitusjoner. Departementets forslag vil derfor være en innstramming for denne gruppen.

Arbeidsavklaringspenger og sykepengen er kortidsytelser. Uføretrygd og alderspensjon mv. er langvarige livsoppholdsytelser. Det kan argumenteres for at forholdet til ytelser under straffegjennomføring stiller seg noe annerledes for langvarige ytelser enn for kortidsytelser. Vanlige arbeidstakere mister imidlertid sitt varige livsoppholdsgrunnlag, lønnen, når de utholder straffereaksjoner og må innrette økonomien etter det. Departementet kan ikke se gode nok grunner for at det skal være annerledes for varige trygdemottakere enn for vanlige lønnsinntakere. Økonomisk sosialhjelp er for øvrig samfunnets sikkerhetsnett for familier som ikke klarer å forsørge seg gjennom lønnsinntekt eller trygdeytelser. Innsatte i fengsel kan også tilstå dagpenger etter straffegjennomføringsloven § 19. Likebehandlingshensyn tilsier derfor at mottakere av livsoppholdsytelser og lønnsinntakere stilles likt i denne sammenheng.

Det kan videre diskuteres om det skal være unntak for den som sitter i varetekt. Ved varetektsfengsling er vedkommende under mistanke, men ennå ikke dømt. Som nevnt vil varetektsfengsling etter gjeldende regler utelukke rett til arbeidsavklaringspenger og sykepenger, mens det for de andre ytelsene blir reduksjon etter § 3-27 og § 3-28. I Ot. prop. nr. 5 (1991–1992) begrunnes begrensning i sykepengeretten ved varetektsfengsling ut fra at sykepengeretten "er begrenset til trygdet som « på grunn av sykdom har tapt arbeidsinntekt.» Tapet av eventuell arbeidsinntekt under fengslingen vil primært skyldes innsettelsen og ikke sykdom." Videre står det at "det avgjørende for retten til sykepenger etter folketrygdloven, er ikke hvorvidt den innsatte er skyldig eller ikke, men om vedkommende har tapt arbeidsinntekt på grunn av sykdom". Departementet viste til at det ikke forelå rett til sykepenger under ferie og permisjon, og at det da syntes lite rimelig at det skulle utbetales sykepenger under varetektsfengsling. Ved innføring av arbeidsavklaringspenger ble det tatt utgangspunkt i regelverket for sykepenger ved institusjonsopphold. Departementet ønsket så langt som mulig likt regelverk ved midlertidige ytelser (Ot.prop. nr. 4 (2008–2009) s. 44). For arbeidsavklaringspenger og sykepenger er begrensningen i rett til ytelse således ikke begrunnet ut fra straffeperspektiv, men ut fra at vedkommende ved varetekt ikke fyller de generelle vilkårene for rett til ytelsen. Vanlige lønsmottakere vil heller ikke få arbeidsinntekt i den perioden de sitter i varetekt. Departementet mener det også her er rimelig å likestille mottakere av trygdeytelser med vanlige lønsmottakere. Ved urettmessig varetekt kan et eventuelt inntektstap i varetektsperioden bli dekket gjennom erstatning i henhold straffeprosessloven § 444 mv.

Ut fra forenklings-, harmoniserings- og likebehandlingsperspektiv foreslår departementet at det ikke skal foreligge rett til ytelse under straffegjennomføring, samt varetekt.

Ytelsene skal falle bort fra og med måneden etter soningen tar til og skal utbetales igjen fra og med løslatelsesmåneden. Personer som soner kort tid (innenfor to kalendermåneder) vil dermed beholde ytelsene sine.

Etter dagens regler for arbeidsavklaringspenger gis likevel arbeidsavklaringspenger ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffegjennomføring i medhold av straffegjennomføringsloven § 16 eller betinget dom dersom vilkårene for arbeidsavklaringspenger for øvrig er oppfylt. Likeledes gjelder dette ved prøveløslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 42 flg. I slike tilfeller vil den straffedømte ikke sone straffen i kriminalomsorgens anstalter (fengsel) og således ikke få kost og losji dekket av staten, men bo hjemme mens straffen gjennomføres. Departementet foreslår at tilsvarende skal gjelde for ytelsene omfattet av dette høringsnotatet.

Departementet viser til forslag til folketrygdloven §§ 16-12, 17-14, 18-9, 19-19 og 20-23 og endringsloven § 12-20.

11.3.8 Forsørging – unntak fra reduksjon

Etter dagens regler gis det unntak fra reduksjonsreglene når trygdemottakere forsørger barn og ektefelle. I tilfeller hvor trygdemottaker har forsørgeransvar kan det være rimelig at livsoppholdsytelsen gis fullt ut når vedkommende er i institusjon. Det administrativt mest forenklende ville være at det ikke skal foretas reduksjon når stønadsmottaker forsørger ektefelle og barn, uansett om det dreier seg om opphold i helseinstitusjon eller under straffegjennomføring. Spørsmålet blir etter departementets syn om dette er hensiktsmessig, eller om det gjør seg andre hensyn gjeldende.

11.3.9 Forsørging av barn

Etter dagens regler vil mottakere av arbeidsavklaringspenger som oppholder seg på *institusjon* ikke få redusert ytelsen hvis de har krav på barnetillegg. I henhold til folketrygdloven § 11-16 vil dette være personer som forsørger barn. Etter dagens regler i kapittel 3 vil pensjonister som forsørger barn i utgangspunktet få redusert ytelse, men til gjengjeld få et tillegg som svarer til barnepensjon etter kapittel 18. Samlet pensjon, inkludert tillegg, skal likevel ikke overstige den ytelse pensjonisten har rett til utenfor institusjon. Med barn menes personer under 18 år, jf. den generelle bestemmelsen i folketrygdloven § 1-6.

Departementet mener det er rimelig at personer som forsørger barn får beholde sin livsoppholdsytelse i tiden vedkommende er på institusjon. Barn har fortsatt behov for forsørging selv om forelderen er på institusjon. En samkjøring av reglene slik at de blir likelydende for de ulike ytelsene er et godt forenklings- og harmoniseringsgrep. Departementet foreslår derfor tilsvarende ordning som dagens regler ved arbeidsavklaringspenger. Det skal ikke foretas reduksjon når mottaker forsørger barn under 18 år og samtidig oppholder seg i institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar. Dersom barnet er selvforsørget skal det ikke gis unntak fra reduksjon. Med selvforsørget menes i denne sammenheng at barnet har inntekt, inkludert kapitalinntekt, som overstiger grunnbeløpet, jf. folketrygdloven § 3-25.

I forbindelse med *straffegjennomføring* får mottakere av arbeidsavklaringspenger ikke beholde ytelsen selv om de forsørger barn. Dette henger sammen med at det ikke foreligger rett til arbeidsavklaringspenger ved straffegjennomføring, og da foreligger heller ikke rett til barnetillegg. Når det gjelder pensjonister, får disse i dag redusert ytelse ved straffegjennomføring lik den ved institusjonsopphold, jf. § 3-28. Det vil si at pensjonen reduseres, men det gis et tillegg tilsvarende barnepensjon.

For mottakere som gjennomfører straff foreslår departementet samme regel som ved arbeidsavklaringspenger og institusjonsopphold, se punkt 11.3.7. Rett til ytelse faller bort ved straffegjennomføring. Når det ikke foreligger rett til ytelse, vil det heller ikke være grunnlag for unntaksbestemmelse om likevel full ytelse når vedkommende forsørger barn.

Dette vil være en innstramming for innsatte pensjonister som etter dagens regler vil motta redusert ytelser. Dette er imidlertid et forenklings- og harmoniseringsgrep

departementet mener vil ramme en potensielt meget liten gruppe. Mest tenkbart er uførepensjonister som utholder straff og som samtidig forsørger barn under 18 år. Departementet antar at det er få alderspensjonister utholder straff i kriminalomsorgens anstalter og som samtidig forsørger barn under 18 år. I tillegg vil forslaget innebære en likestilling mellom vanlige lønsmottakere og mottakere av trygdeytelser. Når vanlige lønsmottakere utholder straffesanksjoner i kriminalomsorgens anstalter vil de miste sin arbeidsinntekt. I slike situasjoner er økonomisk sosialhjelp samfunnets sikkerhetsnett for familier som ikke klarer å forsørge seg gjennom lønnsinntekt eller trygdeytelser.

Barn som har foresatte i fengsel, har allerede store belastninger som følge foreldres kriminalitet og straffegjennomføring, herunder økonomiske belastninger. En ytterligere økonomisk belastning vil kunne ramme barna som en tilleggsbelastning. Selv om familien til den innsatte kan ha rett til økonomisk stønad (sosialhjelp), gir dette ikke den samme økonomiske tryggheten over tid som en pensjonsytelse. Departementet er derfor åpen for hvorvidt det skal være unntak for innsatte som forsørger barn, slik at personer som forsørger barn under 18 år likevel helt eller delvis skal få beholde uføretrygden og de øvrige pensjonsytelsene under straffegjennomføringen.

Vi ber særlig om høringsinstansenes syn på dette spørsmålet.

Departementet viser til forslag til folketrygdloven §§ 16-11, 16-12, 17-13, 17-14, 18-8, 18-9, 19-18, 19-19, 20-22 og 20-23 og endringsloven §§ 12-19 og 12-20.

11.3.10 Forsørging av ektefelle

Etter dagens regler i folketrygdloven kapittel 3 vil pensjonister som forsørger ektefelle få redusert ytelse ved institusjonsopphold, men få et tillegg som skal svare til pensjon til gjenlevende ektefelle. Tilsvarende under straffegjennomføring. En ektefelle regnes i dag som forsørget dersom vedkommende har inntekt eller pensjon under en viss størrelse. Hvis ektefellen har en årlig inntekt inkludert kapitalinntekt som overstiger grunnbeløpet, regnes ektefellen ikke som forsørget, jf. folketrygdloven § 3-24. Med ektefelle menes også samboer, jf. folketrygdloven § 1-5. En mottaker av arbeidsavklaringspenger vil motta full ytelse i forbindelse med institusjonsopphold hvis vedkommende forsørger ektefelle. Ved straffegjennomføring foreligger imidlertid ikke rett til arbeidsavklaringspenger og dermed heller ikke grunnlag for å gjøre unntak ved forsørging av ektefelle.

Departementet foreslår at pensjonist som forsørger ektefelle under opphold i institusjon ikke skal få ytelsen redusert. Det innebærer full ytelse slik regelen er for arbeidsavklaringspenger. Det skal ikke være tilstrekkelig bare å være gift eller samboer – det må dreie seg om faktisk forsørging. I dagens samfunn vil de fleste ektepar og samboerpar dele på forsørgingsbyrden ved at begge er i inntektsgivende arbeid. Når en av dem innlegges på institusjon og får kost og losji dekket, er det rimelig å forvente at den andre fortsetter å forsørge seg selv ved egen inntekt.

Det kan diskuteres om fritak for reduksjon ved forsørging av ektefelle er en utdatert ordning. Som nevnt tilsier dagens familiestrukturer en jevnere fordeling av forsørgingsbyrden mellom ektefeller og samboere enn tidligere. Det kan i dag i større grad forventes at en selv er ansvarlig for egen forsørging når inntekten til den andre parten bortfaller eller blir redusert. En opprettholdelse av dagens forsørgingsregel kan også oppleves som en diskriminering mellom gifte/samboere og enslige. Diskrimineringshensyn kan derfor tale for at det ikke bør skilles mellom institusjonsbeboere som er gift/samboer og enslige.

Etter samlet vurdering har departementet likevel valgt å foreslå samme regel som ved arbeidsavklaringspenger, det vil si at reduksjon ikke skal skje ved forsørging av ektefelle eller samboer. Dette fordi det stilles krav om at det må dreie seg om en faktisk forsørging. Med faktisk forsørging menes i denne sammenheng at ektefellen eller samboeren ikke har inntekt, inkludert kapitalinntekter, som overstiger grunnbeløpet, jf. folketrygdloven § 3-24

For mottakere som gjennomfører straff foreslår departementet samme regel ved forsørging av ektefelle som ved forsørging av barn. Rett til ytelse faller bort ved straffegjennomføring. Når det ikke foreligger rett til ytelse, er det heller ikke grunnlag for unntaksbestemmelse om likevel ureduisert ytelse når vedkommende forsørger ektefelle.

Departementet viser til forslag til folketrygdloven §§ 19-18, 19-19, 20-22 og 20-23 og endringsloven §§ 12-19 og 12-20.

11.3.11 Faste utgifter – unntak fra reduksjon

I dag kan Arbeids- og velferdsetaten bestemme at arbeidsavklaringspengene ikke skal reduseres dersom mottaker av arbeidsavklaringspenger har faste og nødvendige utgifter til bolig og annet. Når det gjelder pensjoner kan etaten bestemme at pensjonen ikke skal reduseres eller reduseres mindre enn det reduksjonsreglene tilsier ved faste og nødvendige utgifter til bolig og annet.

Departementet foreslår at Arbeids- og velferdsetaten skal kunne bestemme at ytelsene ikke skal reduseres eller reduseres mindre ved faste og nødvendig utgifter til bolig. Forslaget om å begrense unntaksregelen til kun boligutgifter, er i hovedsak i tråd med gjeldende praksis. Departementet er av den oppfatning at Arbeids- og velferdsetaten bør foreta en konkret vurdering av hvor mye ytelsen skal reduseres.

Departementet viser til forslag til folketrygdloven §§ 16-11, 17-13, 18-8, 19-18 og 20-22 og endringsloven § 12-19.

11.4 Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

Departementet foreslår at de nye reglene trer i kraft fra 1. januar 2015 og vil gjelde for nye saker.

Pensjonister som per 31. desember 2014 får redusert ytelse på grunn av institusjonsopphold, skulle i utgangspunktet fortsatt få ytelsen regulert etter gamle regler. Departementet ser at det vil kunne bli administrativt krevende og innebære store kostnader forbundet med to parallelle regelsett. Departementet foreslår derfor at personer som er innlagt i institusjon per 31. desember 2014 overføres til nye regler, men at disse likevel vil få minst det samme i ytelse som de ville fått etter gamle regler.

Pensjonister som er under straffegjennomføring eller i varetekt vil med det nye forslaget ikke ha rett på en ytelse. Departementet foreslår imidlertid overgangsbestemmelser som sikrer at personer som er under straffegjennomføring og som mottar en redusert ytelse på ikrafttredelsestidspunktet, får utbetalt en (redusert) ytelse etter nye beregningsregler ut soningen. Ytelsen skal likevel minst tilsvare beløpet som ble utbetalt på overgangstidspunktet.

11.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

De foreslåtte endringene vil for personer som oppholder seg på institusjon gi om lag de samme ytelsene som i dag. Personer som er under straffegjennomføring eller i varetekt vil med forslaget ikke ha rett på en ytelse. Overgangsbestemmelser sikrer imidlertid at personer som er under straffegjennomføring og som mottar en redusert ytelse på ikrafttredelsestidspunktet, får utbetalt en (redusert) ytelse ut soningen.

Departementet antar derfor at endringene ikke vil få store budsjettmessige konsekvenser på kort sikt, men på lengre sikt vil endringene kunne gi en innsparing siden Arbeids- og velferdsdirektoratet anslår at det er flere antall personer som oppholder seg i straffeinstitusjoner enn i helseinstitusjoner.

Administrativt vil forslagene være forenklende for etaten og antas derfor å medføre administrative innsparinger.

12 Gjenlevendetillegg til ny uføretrygd

12.1 Innledning

Gjenlevende ektefeller kan i dag få en pensjon som helt eller delvis er beregnet med avdøde ektefelles rettigheter. Dette omtales gjerne som en gjenlevendefordel. Det gjelder både for alderspensjonister med opptjening etter gamle regler, uførepensjonister, og gjenlevende som ikke er uføre- eller alderspensjonister. Reglene sikrer at pensjonistene ikke får en vesentlig nedgang i det tilvante inntektsnivået dersom ektefellen dør.

Det er ved flere anledninger signalisert at ytelser til gjenlevende ektefeller i folketrygden skal utredes. I Prop. 130 L (2010–2011) om ny uføretrygd foreslo departementet at det i ny uføretrygd ikke skal gis gjenlevendefordeler *som en del av* uføretrygden. Departementet viste til at en utredning av langsiktig løsning for ytelser til gjenlevende ektefeller skal igangsettes etter at Stortinget har tatt stilling til forslaget om en ny uføretrygd. Videre ble det sagt at det foreløpig ikke er tatt stilling til hvordan en framtidig ytelse skal utformes, og om uføre skal kunne få gjenlevendeytelse helt eller delvis ved siden av uføretrygden. Ved behandlingen av Prop. 130 L, jf. Innst. 80 L (2011–2012), sluttet Stortinget seg til at det ikke skal gis gjenlevendefordeler som en del av den nye uføretrygden. Stortinget tok imidlertid ikke stilling til om uføre skal få gjenlevendefordeler i framtiden. Personer som i dag mottar uførepensjon med gjenlevendefordeler, skal få konvertert uførepensjonen og gjenlevendefordelen til ny uføretrygd, se punkt 9.7.2.

Det er ikke mulig å få på plass en langsiktig løsning fra 1. januar 2015. Før Stortinget har tatt stilling til hvilke folketrygdytelser gjenlevende skal kunne få på sikt, foreslår departementet en midlertidig videreføring av en gjenlevendefordel til uføre. Fordi beregningsreglene for uføreytelsen legges om når ny uføretrygd innføres, kan den såkalte gjenlevendefordelen ikke videreføres i sin nåværende form. Departementet foreslår et tillegg til ny uføretrygd som beregnes med utgangspunkt i en kombinasjon av gjenlevendes og avdødes rettigheter. Det nye gjenlevendetillegget skal gjelde som en midlertidig løsning, i påvente av at Stortinget tar stilling til langsiktige regler for folketrygdens ytelser til gjenlevende ektefeller. Departementet foreslår derfor at det gjenlevendetillegget til den enkelte tidsbegrenses til fem år. Forslaget gjelder kun nye uføretilfeller eller uføre som blir gjenlevende etter at ny uføretrygd trer i kraft.

12.2 Dagens regler for beregning av uførepensjon for gjenlevende ektefelle

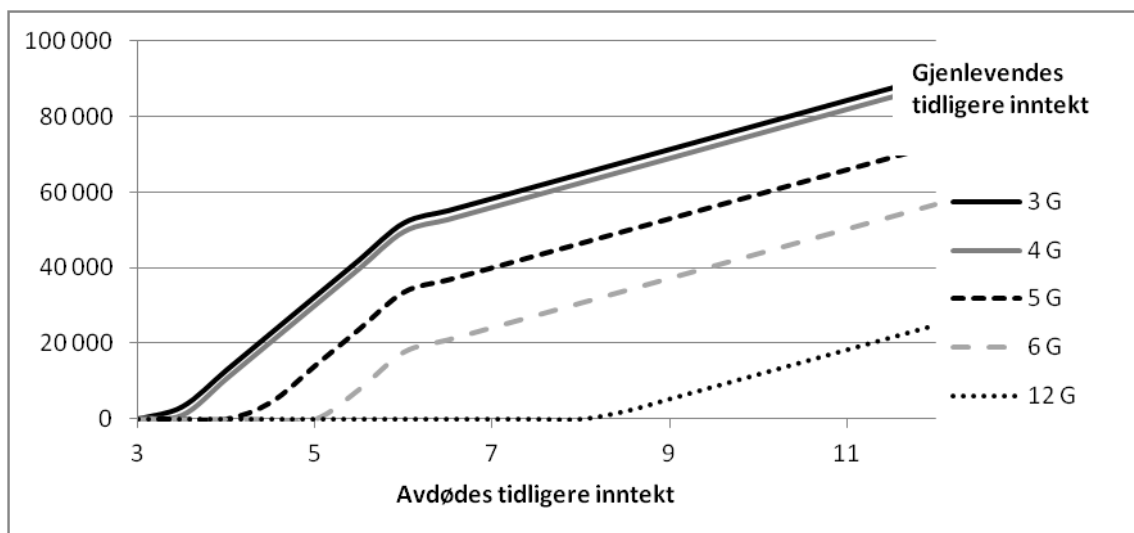
Formålet med gjenlevendefordelen i dagens uførepensjon er at den gjenlevende skal unngå en vesentlig nedgang i det tilvante inntektsnivået dersom ektefellen dør. Dagens regler er imidlertid ikke alltid målrettede i så henseende. Dagens regler innebærer at en person som lever alene og ble enke eller enkemann mange år før uføretidspunktet

får en permanent høyere uføreytelse enn en person som lever alene og ikke er enke eller enkemann. Det er med andre ord ikke noe krav om kronologi eller nærhet i tid mellom uføretidspunktet og tidspunktet hvor vedkommende blir gjenlevende for at det skal gis permanent høyere uføreytelse til gjenlevende ektefeller.

Uførepensjon med gjenlevenderettigheter består av avdødes grunnpensjon og 55 prosent av summen av avdødes og egen tilleggspensjon. Man kan imidlertid alltid få uførepensjonen beregnet kun etter egen opptjening dersom det gir en høyere pensjon. Gjenlevendefordelen er differansen mellom a) uførepensjon beregnet som en kombinasjon av avdødes og egen opptjening og b) uførepensjon bare medregnet egen opptjening. Uførepensjon med gjenlevenderettigheter gis fram til overgang til alderspensjon (da utløses rett til alderspensjon med gjenlevenderettigheter), men gjenlevenderettigheten faller bort dersom den gjenlevende gifter seg på ny.

Figur 12.1 illustrerer profilen på gjenlevendefordelen for ulike kombinasjoner av avdødes og gjenlevendes tidligere inntekt.

Figur 12.1 Dagens gjenlevendefordel

Forutsetninger: Gjenlevende og avdøde har hatt jevn inntekt og 40 poengår. G=85 245 kroner.

Som det går fram av figuren, er gjenlevendefordelen høyere jo lavere gjenlevendes tidligere inntekt var, for et gitt nivå på avdødes tidligere inntekt. Figuren viser også at gjenlevendefordelen er høyere jo høyere avdødes tidligere inntekt var, for et gitt nivå på gjenlevendes tidligere inntekt. Det er med andre ord forholdet mellom avdødes og gjenlevendes tidligere inntekt som bestemmer hvorvidt gjenlevende får en fordel i uførepensjonen, og størrelsen på fordelene.

Som det også går fram av figuren, får gjenlevende en fordel også når avdødes tidligere inntekt har vært lavere enn gjenlevendes. Hvor mye lavere avdødes tidligere inntekt kan være i forhold til gjenlevendes tidligere inntekt for at det skal være en gjenlevende-

fordel i uførepensjonen, kommer an på hvilket inntektsnivå som ligger til grunn for beregningen av gjenlevendes egen uførepensjon. For eksempel vil det være en gjenlevendefordel når gjenlevende har hatt en tidligere inntekt på 12 G og avdøde har hatt en tidligere inntekt på 8,2 G (det vil si kun om lag 68 prosent av gjenlevendes inntekt). Dersom gjenlevende har hatt en tidligere inntekt på 4 G må avdøde ha hatt en tidligere inntekt på minst 3,5 G (det vil si om lag 86 prosent av gjenlevendes inntekt) for at det skal være en fordel.

Gjenlevendetillegget øker mest opp til 6 G, men fortsetter å øke helt til inntekter på 12 G. Den høyeste fordel som er mulig med dagens regler er i underkant av 100 000 kroner, og gis hvis gjenlevende har hatt en tidligere inntekt som gir en uførepensjon på minstenivå, 170 000 kroner (2 G), og avdøde tidligere hadde en inntekt på vel en million (12 G).

I beregningene som ligger til grunn for figuren er det forutsatt at gjenlevende har en tilleggspensjon beregnet med 40 poengår (full opptjening). Antall poengår har stor betydning for verdien av gjenlevendefordelen i dagens ordning: dersom gjenlevende har færre poengår enn avdøde, vil gjenlevendefordelen bli større enn det som framgår av figur 12.1. Kvinner har historisk sett, i gjennomsnitt, hatt færre poengår enn sine ektemenn og dette har påvirket størrelsen på gjenlevendefordelen. Økt yrkesaktivitet blant kvinner og ordningen med omsorgsopptjening for år etter 1991 tilsier at gjenlevende i tiden framover stort sett vil ha full opptjening. Figur 12.1 gir derfor et representativt bilde på størrelsen på gjenlevendefordelen for nye tilfeller, gitt et uendret regelverk.

Dersom uførepensjonen er beregnet med avdødes rettigheter, benyttes avdødes trygdetid både på grunnpensjonen og særtillegget. I tilfeller der avdøde eller gjenlevende ikke har full trygdetid, vil fordelene påvirkes av dette.

12.3 Gjenlevendefordelen etter innføring av ny uføretrygd

Ny uføretrygd utgjør 66 prosent av gjennomsnittlig inntekt (opp til 6 G) de siste årene før uførhet, eller minsteytelsen (2,48 G for enslige) dersom denne er høyest. Dette innebærer at de elementene som er utgangspunktet for å beregne dagens gjenlevendefordel (grunnpensjon, tilleggspensjon og særtillegg), ikke lenger vil inngå i beregningen av uføreytelsen.

Det er mulig å beregne et gjenlevendetillegg til ny uføretrygd med utgangspunkt i elementene i dagens uførepensjon. En slik løsning vil imidlertid kreve at en videreførte dagens beregningsregler og systemløsninger for uførepensjon fullt ut parallelt med ny uføretrygd. Dessuten er dagens gjenlevendefordel tilpasset dagens uførepensjon, og en videreføring er ikke nødvendigvis ønskelig siden beregningen av uføreytelsen legges om.

Systemløsningen i Arbeids- og velferdsetaten ville blitt svært kompleks dersom dagens regler for uførepensjon skulle benyttes ved beregning av et gjenlevendetillegg. Det ville

også blitt svært krevende å forklare hvordan et gjenlevendetillegg etter dagens regler er beregnet. Vedtaksbrevene ville blitt svært omfattende og vanskelig å forstå.

Et tillegg beregnet med dagens regler for uførepensjon vil uansett gi en annen samlet ytelse enn i dag for uføre som er gjenlevende ektefelle. Dette er hovedsakelig fordi beregningsreglene for selve uføreytelsen legges om, men også på grunn av de nye reglene for inntektsavkorting og nye skatteregler.

Departementet mener på denne bakgrunn at gjenlevendetillegget til ny uføretrygd bør utformes med sikte på å videreføre hovedprinsippene i dagens ordning, men at tillegget bør baseres på beregningsreglene for ny uføretrygd.

12.4 Forslag til utforming av gjenlevendetillegg i ny uføretrygd

Som nevnt over er innebærer dagens regler at uførepensjonister kan få beregnet uførepensjonen som en kombinasjon av egne og avdødes rettigheter, dersom dette gir en høyere ytelse enn en pensjon basert på egne rettigheter alene. Avdødes tidligere inntekt kan gjennom dette gi opphav til en gjenlevendefordel. Også avdødes trygdetid kan gi gjenlevende en fordel, blant annet gjennom rett til en høyere minsteytelse. Disse prinsippene kan videreføres med utgangspunkt i ny uføretrygd ved at den gjenlevende mottar et gjenlevendetillegg som utgjør differansen mellom en kombinert uføretrygd (av egne og avdødes rettigheter) og egen uføretrygd.

I dag utgjør gjenlevendefordelen i de fleste tilfellene 55 prosent av summen av tilleggspensjonene til avdøde og gjenlevende, fratrasket egen tilleggspensjon. Det vil si at gjenlevendefordelen utmåles på grunnlag av tilleggspensjonene, og ikke av hele pensjonen. Dette kommer av at dagens uførepensjon er bygget opp av en inntektsuavhengig del (grunnpensjon) og en inntektsavhengig del (tilleggspensjon). Uføretrygden som innføres fra 2015 vil i de fleste tilfeller være fullt ut beregnet på bakgrunn av tidligere inntekt (med en minsteytelse som kan *erstatte* den inntektsavhengige delen). Det vil si at et gjenlevendetillegg basert på en kombinert uføretrygd må være mindre enn 55 prosent av summen av uføretrygdene for at gjenlevendetillegget ikke skal bli langt gunstigere enn dagens gjenlevendefordel.

En kombinert uføretrygd bestående av 50 prosent av summen av gjenlevendes og avdødes uføretrygd vil gi et gjenlevendetillegg på et rimelig nivå dersom gjenlevende har lavere uføretrygd enn avdøde ville ha fått. Dersom satsen settes høyere enn 50 prosent vil en gjenlevende som har hatt langt høyere tidligere inntekt enn avdøde, kunne få et tillegg. Da ville for eksempel en gjenlevende med tidligere inntekt på 12 G der avdøde hadde inntekt på 6 G, fått et gjenlevendetillegg. En slik kombinasjon av tidligere inntekter ville ikke gitt en gjenlevendefordel i dag. Ved å sette prosentsatsen til 50 unngår man at tillegg gis til gjenlevende med minst like høy uføretrygd som avdøde, og man sikrer et tilstrekkelig nivå på gjenlevendetillegget, uten å gi urimelige utslag. Departementet foreslår derfor at satsen settes til 50 prosent.

Som nevnt kan også avdødes trygdetid gi gjenlevende en fordel, blant annet gjennom rett til en høyere minsteytelse. Dette prinsippet kan ivaretas gjennom en kombinert

uføretrygd ved at gjenlevende kan få et tillegg som sikrer en samlet ytelse som minst tilsvarende den minsteytelsen avdøde hadde eller ville hatt rett til. Et gjenlevendetillegg basert på en kombinert uføretrygd på denne måten, vil da være differansen mellom et snitt av egen uføretrygd og avdødes beregnede uføretrygd og egen uføretrygd.

Det vises til forslag til endringsloven § 12-18.

En teknisk beskrivelse av tillegget går fram av Boks 12.1.

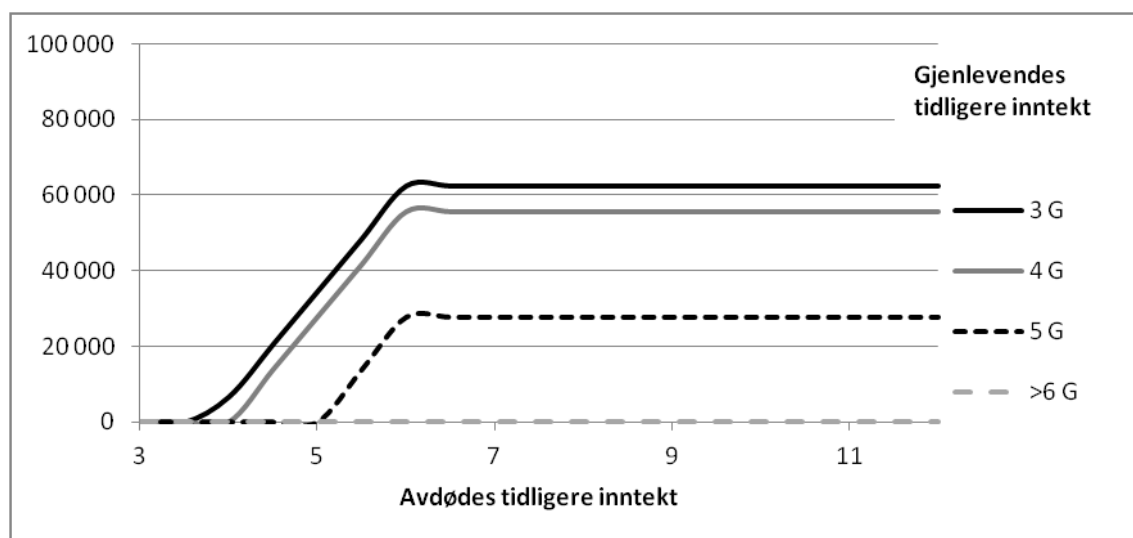
Boks 12.1 Teknisk beskrivelse av gjenlevendetillegg basert på ny uføretrygd

$$GT^{UT} = \max\left(\max\left(M \times t^a; t^g \times 0,5 \times (\max(M; 0,66 \times B^g) + \max(M; 0,66 \times B^a))\right) - t^g \times \max(M; 0,66 \times B^g); 0\right)$$

Her er GT^{UT} gjenlevendetillegget beregnet etter regler for ny uføretrygd, M er minsteytelsen, t^a er trygdetidsbrøken til avdøde, t^g er trygdetidsbrøken til gjenlevende, B^g er beregningsgrunnlaget for uføretrygd til gjenlevende og B^a er beregningsgrunnlaget til avdøde.

Figur 12.2 illustrerer profilen til gjenlevendetillegget som foreslås for ulike kombinasjoner av avdødes og gjenlevendes tidligere inntekt.

Figur 12.2 Forslag til gjenlevendetillegg beregnet med utgangspunkt i ny uføretrygd

Forutsetninger: Gjenlevende og avdøde har hatt jevn inntekt. G= 85 245 kroner.

Gjenlevendetillegget blir større enn null når avdøde har hatt eller ville hatt en høyere uføretrygd enn gjenlevende selv. For gjenlevende ektefeller med tidligere inntekt lik eller over 6 G (og full trygdetid) vil aldri uføretrygden til avdøde kunne bli høyere enn egen uføretrygd, og det vil følgelig ikke bli utbetalt noe gjenlevendetillegg.

Figur 12.2 viser at gjenlevendetillegget vil være lavere jo høyere gjenlevendes tidligere inntekt var (opp til 6 G), for et gitt nivå på avdødes tidligere inntekt. Figuren viser videre at gjenlevendefordelen er høyere jo høyere avdødes tidligere inntekt var (opp til

6 G), for en gitt inntekt for gjenlevende. Gjenlevendetillegget øker opp til 6 G, men gir ikke noe ekstra for inntekter over dette. Den høyeste fordel som er mulig med forslaget er i overkant av 60 000 kroner, og gis hvis gjenlevende har hatt en tidligere inntekt som gir en uføretrygd på minstenivå, 211 000 kroner (2,48 G), og avdøde tidligere hadde en inntekt på minst 511 000 kroner (6 G). Dette harmonerer godt med dagens ordning der gjenlevende som mottar minsteytelsen får en fordel på om lag 58 000 kroner, når avdøde hadde 6 G i tidligere inntekt.

I dagens beregningsregler kan man få en gjenlevendefordel basert på at avdøde har lenger trygdetid, og derfor høyere grunnpensjon og eventuelt særtillegg, enn gjenlevende. Med et gjenlevendetillegg som foreslått her vil også gjenlevende kunne dra nytte av at avdøde har lenger trygdetid enn gjenlevende. Gjenlevende får da et tillegg basert på avdødes trygdetid, dersom minsteytelsen avdøde ville hatt krav på er høyere enn gjenlevendes egen uføretrygd.

Det foreslåtte tillegget skiller seg fra dagens fordel i enkelte tilfeller. I dag får man en fordel selv om avdøde og gjenlevende hadde det samme inntektsnivået, mens med forslaget må avdøde ha hatt høyere tidligere inntekt enn gjenlevende for at det skal utbetales et tillegg. Dagens uførepensjon gir uttelling for inntekt opp til 12 G, mens ny uføretrygd bare gir uttelling opp til 6 G. Forslaget om nytt gjenlevendetillegg må imidlertid vurderes i sammenheng med at selve uføreytelsen og skattereglene legges om.

Det nye gjenlevendetillegget skal kun gjelde som en midlertidig løsning, i påvente av at Stortinget tar stilling til langsiktige regler for folketrygdens ytelser til gjenlevende ektefelle, og de som mottar det foreslåtte gjenlevendetillegget bør omfattes av de langsiktige reglene for uføre etterlatte når disse er på plass. Departementet foreslår derfor at det nye gjenlevendetillegget tidsbegrenses til fem år.

12.5 Fastsettelse av avdødes uføretrygd

Forslaget krever at det fastsettes et beregningsgrunnlag for uføretrygd for avdøde. I mange tilfeller vil det ikke være beregnet noen uføretrygd for den avdøde som direkte kan anvendes i beregningen av en kombinert uføretrygd. Det trengs derfor regler for å fastsette uføretrygden for ulike tilfeller.

Departementet foreslår at avdødes uføretrygd fastsettes som den ugraderte uføretrygden som den avdøde ville ha fått om han eller hun på dødsfallstidspunktet hadde fått rett til uføretrygd, eller den ugraderte uføretrygden som den avdøde mottok. Se forslag til endringsloven § 12-18 tredje ledd.

Departementet foreslår videre at dersom den avdødes trygdetid var fastsatt etter § 12-12 tredje ledd andre punktum, skal den fastsettes på nytt dersom dette vil gi en lengre trygdetid.

Dersom avdøde var 67 år eller eldre på dødsfallstidspunktet ville ikke avdøde hatt rett på uføretrygd. Departementet foreslår derfor at avdødes uføretrygd skal beregnes som

66 prosent av et særskilt fastsatt beregningsgrunnlag (begrenset opp til 6 G) i tilfeller der avdøde var 67 år eller eldre på dødsfallstidspunktet. Ved fastsettelsen av dette beregningsgrunnlaget legges den avdødes sluttpoengttall til grunn. Opptjening til og med kalenderåret før dødsfallet regnes med. Beregningsgrunnlaget skal fastsettes som den inntekt som gir dette sluttpoengttallet, begrenset opp til 6 G.

Dersom avdøde ikke var i jobb på dødsfallstidspunktet fordi han eller hun hadde tatt ut alderspensjon før 67 år, vil avdødes beregningsgrunnlag kunne bli svært lavt (avdøde ville kun hatt rett på minsteytelsen i ny uføretrygd). Det er uheldig dersom gjenlevendetillegget varierer mye avhengig av om avdøde var alderspensjonist over eller under 67 år på dødsfallstidspunktet. Departementet foreslår derfor at dersom avdøde var yngre enn 67 år og mottok full alderspensjon på dødsfallstidspunktet, kan beregningsgrunnlaget til avdøde fastsettes på tilsvarende måte som når avdøde var 67 år eller eldre. Se forslag til endringsloven § 12-18 fjerde ledd.

I en del tilfeller har dødsfallet funnet sted før innføringen av ny uføretrygd, mens gjenlevende blir ufør etter dette tidspunktet. Det blir da spørsmål om hvordan avdødes uføretrygd skal fastsettes for å få beregnet et gjenlevendetillegg i disse tilfellene. Departementet ser for seg en løsning hvor avdødes uføretrygd avledes av sluttpoengttallet, på liknende måte som for avdøde som var 67 år eller eldre på dødsfallstidspunktet. Departementet vil vurdere konkrete regler for fastsettelse av uføretrygd i slike tilfeller når Arbeids- og velferdsetaten har vurdert de systemmessige sidene ved departements forslag.

12.6 Ikrafttredelse og overgangsordninger

Departementet foreslår at det nye gjenlevendetillegget trer i kraft fra 1. januar 2015 og skal gjelde for nye tilfeller. Nye tilfeller betyr personer som blir uføre og/eller gjenlevende etter innføringen av ny uføretrygd.

For personer som er både uføre og gjenlevende før innføringen av ny uføretrygd, skal gjenlevendetillegget konverteres som et eget tillegg til ny uføretrygd, se kapittel 9.7.

12.7 Økonomiske og administrative konsekvenser

I dag er det totalt om lag 8000 uføre som får en høyere ytelse på grunn av gjenlevendefordeler i uførepensjonen. Dette utgjør om lag 77 prosent av alle som søker. Årlig er det en tilstrømning av 700 nye søknader om gjenlevendefordeler for uføre etterlatte. Gjenlevendefordelen, for de som mottar en fordel i dag, er i gjennomsnitt 44 300 kroner. Det vil si at de samlede utgiftene til gjenlevendefordeler er 354 millioner kroner per år. For uføre som er gjenlevende på overgangstidspunktet, vil gjenlevendefordelen bli konvertert slik at samlet ytelse etter skatt blir om lag den samme som i dag.

Med forslaget til nytt gjenlevendetillegg som er presentert her ville anslagsvis 50 prosent av søkerne fått et gjenlevendetillegg. Om vi tar utgangspunkt i dagens bestand av uføre gjenlevende vil det foreslåtte tillegget, for de som får et tillegg, utgjøre

anslagsvis 30 700 kroner i gjennomsnitt. Med en årlig tilstrømning av 700 nye søknader, som i dag, kan helårseffekten av utgiftene til gjenlevendetillegg anslås til 10,7 millioner kroner (når vi ser bort fra avgang). De totale utgiftene til nye gjenlevende kan anslås til 16,1 millioner kroner i 2016.

Hvis dagens regler hadde blitt videreført, ville helårseffekten av økt uførepensjon til nye gjenlevende vært 23,9 millioner kroner årlig (når vi ser bort fra avgang), og de totale utgiftene til nye gjenlevende vært 35,8 millioner kroner i 2016. Samlet vil derfor utgiftene til det foreslåtte gjenlevendetillegget bli lavere enn utgiftene til dagens gjenlevendefordel.

Det antas at forslaget til nytt gjenlevendetillegg ikke vil føre til nevneverdig merarbeid for Arbeids- og velferdsetaten. Sammenliknet med en videreføring av dagens beregningsregler for gjenlevendefordelen parallelt med innføringen av ny uføretrygd, er gjenlevendetillegget som foreslås her klart enklere, og vil ha klart mindre administrative konsekvenser.

13 Minste pensjonsnivå til alderspensjonist som lever sammen med en som mottar uføretrygd

13.1 Innledning

Minsteytelsen til gifte pensjonister er i noen tilfeller avhengig av nivået på ektefellens pensjon. Når den nye uføretrygden i folketrygden erstatter dagens uførepensjon, er det behov for å justere reglene for minste pensjonsnivå til alderspensjonister som lever sammen med en som mottar uføretrygd. Departementet foreslår under at alderspensjonister som lever sammen med en som mottar uføretrygd alltid skal være sikret minste pensjonsnivå med ordinær sats.

13.2 Problemstilling

Alderspensjonister har ulike satser for minste pensjonsnivå. Noe forenklet har enslige «høy sats» (nå 167 963 kroner), mens gifte/samboende har «ordinær sats» (nå 155 372 kroner). Dersom ektefellen mottar pensjon, er imidlertid minste pensjonsnivå for gifte/samboende lik «lav sats» (nå 133 546 kroner), men ektefellene har samtidig en garanti om at deres samlede pensjon minst skal tilsvare to ganger minste pensjonsnivå med ordinær sats. Dette betyr at minste pensjonsnivå for en alderspensjonist som er gift med en uførepensjonist er lavere desto høyere uførepensjon ektefellen har.

I mars 2013 var det om lag 30 700 gifte/samboende alderspensjonister som levde sammen med en uførepensjonist. Av disse alderspensjonistene hadde 970 personer en alderspensjon som var lavere enn minste pensjonsnivå med ordinær sats.

Uførepensjonen i folketrygden skal etter planen avløses av ny uføretrygd fra 2015. Ny uføretrygd skal skattlegges som lønn, og uføretrygden er i de fleste tilfeller høyere enn dagens uførepensjon før skatt. Det er bare to minstenivåer på den nye uføretrygden, én for enslige og én for gifte/samboende. Skillet mellom ordinær og lav sats faller altså bort for uførepensjonister. Fordi skatten øker, er minstenivåene i ny uføretrygd høyere før skatt enn med dagens uførepensjonsordning.

Personer som mottar uførepensjon fra folketrygden når den nye uføretrygden trer i kraft, skal få økt brutto uføreytelse for å kompensere for skatteøkningen. Ektepar der den ene er ufør og den andre mottar alderspensjon ville da kunne komme dårligere ut etter skatt dersom reglene for lav sats for minste pensjonsnivå ikke ble endret. Den økte uføreytelsen kan føre til lavere alderspensjon for den andre. Siden uføreytelsen øker for å kompensere for at uførepensjonisten får økt skatt, ville ektefellene i disse tilfellene samlet komme dårligere ut etter skatt enn tidligere dersom reglene ikke ble endret. Dette ville være en utilsiktet virkning av uførereformen. Departementet foreslår derfor å justere reglene for minste pensjonsnivå til alderspensjonister som lever sammen med en som mottar uføretrygd.

13.3 Departementet vurdering og forslag

Endringen i skattereglene for uføreytelser fra 2015, gjør at det ikke er mulig å tilpasse regelverket for minste pensjonsnivå slik at alderspensjonistene i alle tilfeller kommer likt ut etter skatt som de gjør med dagens regler. Det er imidlertid mulig å tilpasse reglene slik at alderspensjonistene kommer relativt likt ut. Dette kan gjøres ved å utforme regelen slik at summen av alderspensjonen og en andel av uføretrygden til sammen minst skal tilsvare to ganger minste pensjonsnivå etter ordinær sats.

Dagens regler for minste pensjonsnivå er kompliserte, og en regel om at summen av alderspensjonen og en andel av uføretrygden til sammen minst skal tilsvare to ganger minste pensjonsnivå etter ordinær sats ville komplisere regelverket ytterligere. Departementet foreslår derfor et enklere alternativ, at alderspensjonister som lever sammen med en som mottar uføretrygd alltid skal være sikret minste pensjonsnivå med ordinær sats. Lovteknisk kan dette gjennomføres ved at folketrygdloven § 19-8 endres slik at reglene om lav sats i tredje ledd ikke lenger skal omfatte uførepensjon. Departementet presiserer at forslaget ikke får virkning for alderspensjonister som lever sammen med en annen alderspensjonist.

Forslaget må ses i lys av at skillet mellom ordinær og lav sats faller bort for uførepensjonister når ny uføretrygd trer i kraft og av at det bare er én minstesats for garantipensjon (minstepensjon) for gifte i alderspensjon opptjent med nye regler i folketrygden.

Siden regelverket for minsteytelsen til to alderspensjonister ikke foreslås endret, vil forslaget kunne innebære at den første av ektefellene som blir alderspensjonist får en lavere minsteytelse når ektefellen senere går over fra uføretrygd til alderspensjon. Departementet mener likevel hensynet til forenkling bør veie tyngst.

Departementet viser til forslaget til folketrygdloven § 19-8.

13.4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Fordi det bare er én sats for garantipensjon (minstepensjon) til gifte og samboende i den nye alderspensjonen, vil forslaget vil bare ha midlertidige budsjettvirkninger. For den enkelte vil forslaget kunne føre til at alderspensjonen øker med inntil 21 826 kroner, som er differansen mellom minste pensjonsnivå med ordinær og lav sats. Fordi det er en liten gruppe som omfattes, påvirkes folketrygden utgifter likevel relativt lite. Arbeids- og velferdsdirektoratet anslår at forslaget vil føre til at folketrygdens utgifter øker med 11–12 mill. kroner i 2015. Utgiftene vil deretter gradvis reduseres fordi nye opptjeningsregler i folketrygden fases gradvis inn fra 2016.

Forslaget vil innebære en forenkling av regelverket og også gi noe lavere kostnader til systemtilpasninger enn en mer komplisert regel ville gjort.

14 Utkast til lovendringer

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) gjøres følgende endringer i del II, del IV og del VII:

§§ 3-27, 3-28 og 3-29 oppheves.

§ 8-12 tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsen i andre ledd gjelder tilsvarende når medlemmet mottar uføretrygd og vedkommende har vært helt arbeidsfør i den gjenværende arbeidsevnen i 26 uker etter at ytelsen begynte å løpe.

§ 8-50 skal lyde:

§ 8-50 *Medlemmer med uføretrygd*

Til et medlem som mottar uføretrygd ytes det sykepenger etter bestemmelsene i kapitlet her ut fra den arbeidsinntekt som medlemmet har i tillegg til uføretrygden. Sykepengene regnes som inntekt som kan medføre reduksjon av uføretrygden etter § 12-14.

Nåværende § 16-7 fjerde ledd oppheves.

Ny § 16-11 skal lyde:

§ 16-11 Ytelser til tidligere familiepleier under opphold i institusjon

Dersom et medlem som mottar ytelser etter dette kapitlet oppholder seg i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar, blir ytelsen redusert. Dette gjelder ikke for opphold i somatiske sykehusavdelinger.

Ytelser etter dette kapitlet gis uten reduksjon i innleggelsesmånedene og de tre påfølgende månedene. Deretter blir ytelsen redusert og skal under oppholdet utgjøre minst 45 prosent av grunnbeløpet så fremt dette ikke er mer enn det vedkommende har rett til etter lovens vanlig bestemmelser.

Ytelsen skal ikke reduseres når et medlem forsørger barn. Dersom vedkommende har faste og nødvendige utgifter til bolig, kan Arbeids- og

velferdsetaten bestemme at ytelsen ikke skal reduseres eller reduseres mindre enn nevnt i andre ledd.

Dersom medlemmet innen tre måneder etter utskrивelsen på nytt kommer i institusjon, gis det redusert ytelse fra og med måneden etter at det nye oppholdet tar til. Ytelsen skal utbetales etter lovens vanlige bestemmelser fra og med utskrivingsmåneden.

Departementet kan gi forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen, herunder beregning av redusert ytelse, at bestemmelsene skal gjelde for personer innlagt i andre institusjoner, og gjøre unntak for visse institusjoner eller bestemte persongrupper.

Ny § 16-12 skal lyde:

§ 16-12 Ytelser til tidligere familiepleier under straffegjennomføring

Et medlem som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen, har ikke rett til å få utbetalt ytelse etter dette kapitlet.

Fra og med kalendermåneden vedkommende blir løslatt gis ytelser til tidligere familiepleier etter lovens vanlige bestemmelser.

Ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffegjennomføring i medhold av straffegjennomføringsloven § 16 eller betinget dom, utbetales ytelse til tidligere familiepleier dersom vilkårene for øvrig er oppfylt. Tilsvarende gjelder ved prøveløslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 42 flg.

Departementet kan gi forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen.

Nåværende § 17-7 femte ledd siste punktum oppheves.

Ny § 17-13 skal lyde:

§ 17-13 Ytelser til gjenlevende ektefelle under opphold i institusjon

Dersom et medlem som mottar ytelser etter dette kapitlet oppholder seg i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar, blir ytelsen redusert. Dette gjelder ikke for opphold i somatiske sykehusavdelinger.

Ytelser etter dette kapitlet gis uten reduksjon i innleggelsesmåneden og de tre påfølgende månedene. Deretter blir ytelsen redusert og skal under oppholdet utgjøre 14 prosent av ytelsen. Ytelsen skal likevel utgjøre minst 45 prosent av grunnbeløpet så fremt dette ikke er mer enn det vedkommende har rett til etter lovens vanlig bestemmelser.

Ytelsen skal ikke reduseres når et medlem forsørger barn. Dersom vedkommende har faste og nødvendige utgifter til bolig, kan Arbeids- og velferdsetaten bestemme at ytelsen ikke skal reduseres eller reduseres mindre enn nevnt i andre ledd.

Dersom medlemmet innen tre måneder etter utskrivelsen på nytt kommer i institusjon, gis det redusert ytelse fra og med måneden etter at det nye oppholdet tar til. Ytelsen skal utbetales etter lovens vanlige bestemmelser fra og med utskrivingsmåneden.

Departementet kan gi forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen, herunder beregning av redusert ytelse, at bestemmelsene skal gjelde for personer innlagt i andre institusjoner, og gjøre unntak for visse institusjoner eller bestemte persongrupper.

Ny § 17-14 skal lyde:

§ 17-14 Ytelser til gjenlevende ektefelle under straffegjennomføring

Et medlem som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen, har ikke rett til å få utbetalt ytelse etter dette kapitlet.

Fra og med kalendermåneden vedkommende blir løslatt gis ytelser til gjenlevende ektefelle etter lovens vanlige bestemmelser.

Ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffegjennomføring i medhold av straffegjennomføringsloven § 16 eller betinget dom, utbetales ytelse til gjenlevende ektefelle dersom vilkårene for øvrig er oppfylt. Tilsvarende gjelder ved prøveløslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 42 flg.

Departementet kan gi forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen.

§ 18-8 skal lyde:

§ 18-8 Barnepensjon under opphold i institusjon

Dersom et barn som mottar barnepensjon oppholder seg i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar, blir barnepensjonen redusert. Dette gjelder ikke for opphold i somatiske sykehusavdelinger.

Barnepensjon gis uten reduksjon i innleggelsesmåneden og de tre påfølgende månedene. Deretter blir barnepensjonen redusert.

Dersom barnet har mistet en av foreldrene, skal barnepensjonen under oppholdet utgjøre 10 prosent av grunnbeløpet.

Dersom barnet har mistet begge foreldrene, skal den reduserte ytelsen utgjøre 14 prosent av barnepensjonen. Tilleggspensjonen til den av foreldrene som ville ha fått høyest pensjon som gjenlevende ektefelle legges da til grunn. Ytelsen skal likevel utgjøre minst 45 prosent av grunnbeløpet så fremt dette ikke er mer enn det vedkommende har rett til etter lovens vanlige bestemmelser.

Dersom barnet har faste og nødvendige utgifter til bolig, kan Arbeids- og velferdsetaten bestemme at barnepensjonen ikke skal reduseres eller reduseres mindre enn nevnt i andre ledd.

Dersom barnet innen tre måneder etter utskrivelsen på nytt kommer i institusjon, gis det redusert barnepensjon fra og med måneden etter at det nye oppholdet tar til. Barnepensjonen skal utbetales etter lovens vanlige bestemmelser fra og med utskrivingsmåneden.

Departementet kan gi forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen, herunder beregning av redusert barnepensjon, at bestemmelsene skal gjelde for personer innlagt i andre institusjoner, og gjøre unntak for visse institusjoner eller bestemte persongrupper.

§ 18-9 skal lyde:

§ 18-9 *Barnepensjon under straffgjennomføring*

Et barn som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen, har ikke rett til å få utbetalt barnepensjon.

Fra og med kalendermåneden vedkommende blir løslatt ytes det barnepensjon etter lovens vanlige bestemmelser.

Ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffgjennomføring i medhold av straffgjennomføringsloven § 16 eller betinget dom, utbetales barnepensjon dersom vilkårene for øvrig er oppfylt. Tilsvarende gjelder ved prøveløslatelse i medhold av straffgjennomføringsloven §§ 42 flg.

Departementet kan gi forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen.

Nåværende § 18-10 oppheves.

§ 19-8 tredje ledd skal lyde:

Lav sats ytes til den som lever sammen med en ektefelle som *mottar alderspensjon* eller avtalefestet pensjon som nevnt i § 3-19 sjette ledd.

Ny § 19-18 skal lyde:

§ 19-18 Alderspensjon under opphold i institusjon

Dersom et medlem som mottar alderspensjon oppholder seg i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar, blir alderspensjonen redusert. Dette gjelder ikke for opphold i somatiske sykehusavdelinger.

Alderspensjon gis uten reduksjon i innleggelsesmåneden og de tre påfølgende månedene. Deretter blir alderspensjonen redusert og skal under oppholdet utgjøre 14 prosent av alderspensjonen. Alderspensjonen skal likevel utgjøre minst 22,5 prosent av minste pensjonsnivå med høy sats, jf. § 19-8, så fremt dette ikke er mer enn det vedkommende har rett til etter lovens vanlig bestemmelser.

Alderspensjonen skal ikke reduseres når et medlem forsørger ektefelle eller barn. Dersom vedkommende har faste og nødvendige utgifter til bolig, kan Arbeids- og velferdsetaten bestemme at alderspensjonen ikke skal reduseres eller reduseres mindre enn nevnt i andre ledd.

Dersom medlemmet innen tre måneder etter utskrivelsen på nytt kommer i institusjon, gis det redusert alderspensjon fra og med måneden etter at det nye oppholdet tar til. Alderspensjonen skal utbetales etter lovens vanlige bestemmelser fra og med utskrivingsmåneden.

Departementet kan gi forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen, herunder beregning av redusert alderspensjon, at bestemmelsene skal gjelde for personer innlagt i andre institusjoner, og gjøre unntak for visse institusjoner eller bestemte persongrupper.

Ny § 19-19 skal lyde:

§ 19-19 *Alderspensjon under straffegjennomføring*

Et medlem som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen, har ikke rett til å få utbetalt alderspensjon.

Fra og med kalendermåneden vedkommende blir løslatt ytes det alderspensjon etter lovens vanlige bestemmelser.

Ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffegjennomføring i medhold av straffegjennomføringsloven § 16 eller betinget dom, utbetales alderspensjon dersom vilkårene for øvrig er oppfylt. Tilsvarende gjelder ved prøveløslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 42 flg.

Departementet kan gi forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen.

Ny § 20-22 skal lyde:

§ 20-22 Alderspensjon under opphold i institusjon

Dersom et medlem som mottar alderspensjon oppholder seg i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar, blir alderspensjonen redusert. Dette gjelder ikke for opphold i somatiske sykehusavdelinger.

Alderspensjon gis uten reduksjon i innleggelsesmåneden og de tre påfølgende månedene. Deretter blir alderspensjonen redusert og skal under oppholdet utgjøre 14 prosent av alderspensjonen. Alderspensjonen skal likevel utgjøre minst 22,5 prosent av garantipensjonen med høy sats, jf. § 20-9, så fremt dette ikke er mer enn det vedkommende har rett til etter lovens vanlig bestemmelser.

Alderspensjonen skal ikke reduseres når et medlem forsørger ektefelle eller barn. Dersom vedkommende har faste og nødvendige utgifter til bolig, kan Arbeids- og velferdsetaten bestemme at alderspensjonen ikke skal reduseres eller reduseres mindre enn nevnt i andre ledd.

Dersom medlemmet innen tre måneder etter utskrivelsen på nytt kommer i institusjon, gis det redusert alderspensjon fra og med måneden etter at det nye oppholdet tar til. Alderspensjonen skal utbetales etter lovens vanlige bestemmelser fra og med utskrivingsmåneden.

Departementet kan gi forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen, herunder beregning av redusert alderspensjon, at bestemmelsene skal gjelde for personer innlagt i andre institusjoner, og gjøre unntak for visse institusjoner eller bestemte persongrupper.

Ny § 20-23 skal lyde:

§ 20-23 Alderspensjon under straffegjennomføring

Et medlem som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen, har ikke rett til å få utbetalt alderspensjon.

Fra og med kalendermåneden vedkommende blir løslatt ytes det alderspensjon etter lovens vanlige bestemmelser.

Ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffegjennomføring i medhold av straffegjennomføringsloven § 16 eller betinget dom, utbetales alderspensjon dersom vilkårene for øvrig er oppfylt. Tilsvarende gjelder ved prøveløslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 42 flg.

Departementet kan gi forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen.

§ 21-10 tredje ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrifter om at underretning om vedtak ikke behøver å gis når vedtaket gjelder stans av dagpenger under arbeidsløshet etter kapittel 4 eller arbeidsavklaringspenger eller tilleggsstønader etter kapittel 11 av grunner som er åpenbart kjent for medlemmet, og det er gitt forhåndsorientering om at retten til ytelsen bortfaller i slike tilfeller, *eller om vedtak i etteroppgjør for uføretrygd etter kapittel 12 når vedkommende ikke har innsigelser til varselet om etteroppgjøret.*

§ 22-14 andre ledd skal lyde:

Foreldelsesfristen for rett til ytelser etter folketrygdloven regnes fra tidspunktet da det endelige vedtaket ble fattet. *Vedtak om etteroppgjør etter § 12-14 fjerde ledd andre punktum er utgangspunkt for foreldelse. Det påløper ikke foreldelse mens en sak er til klagebehandling i Arbeids- og velferdsetaten eller ankebehandling i Trygderetten.*

§ 22-14 femte ledd første punktum skal lyde:

Trekk etter § 22-15 sjuende ledd eller § 22-15 a femte ledd, *avregning* etter § 22-16 *eller trekk etter § 12-14* avbryter foreldelsen.

II

I lov 16. desember 2011 nr. 59 om endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre) gjøres følgende endringer i del I:

Endringen av § 12-1 skal lyde:

§ 12-1 skal lyde:

§ 12-1 Formål

Formålet med *uføretrygd* er å sikre inntekt for personer som har fått sin *inntektsevne varig* nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte.

§ 12-2 første ledd skal lyde:

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at vedkommende har vært medlem i folketrygden i de siste tre årene fram til uføretidspunktet, se § 12-8.

Nåværende § 12-4 første ledd andre og tredje og tredje punktum skal bli andre ledd.

Endringen av § 12-5 tredje ledd skal lyde:

§ 12-5 tredje ledd skal lyde:

Når det fremmes krav om *uføretrygd*, skal det dokumenteres at funksjonsevnen har vært vurdert av lege eller annet fagpersonell.

§ 12-7 skal lyde.

§ 12-7 *Nedsatt inntektsevne*

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) er varig nedsatt med minst halvparten.

For personer som mottar arbeidsavklaringspenger når krav om uføretrygd settes fram, er det tilstrekkelig at inntektsevnen er varig nedsatt med 40 prosent.

Ved vurderingen av hvor mye inntektsevnen er nedsatt, legges det vekt på alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn og arbeidsmuligheter på hjemstedet eller andre steder der det er rimelig at vedkommende tar arbeid. Inntektsmulighetene i ethvert arbeid som vedkommende nå kan utføre (inntekt etter uførhet) sammenlignes med inntektsmulighetene som vedkommende hadde før uføretidspunktet (inntekt før uførhet).

Ny § 12-8 skal lyde:

§ 12-8 *Uføretidspunkt*

Uføretidspunktet er tidspunktet da inntektsevnen ble varig nedsatt som nevnt i folketrygdloven § 12-7 første og andre ledd.

Dersom uføregraden økes fordi inntektsevnen er blitt ytterligere nedsatt, se § 12-10, skal det fastsettes et nytt uføretidspunkt dersom dette er til fordel for vedkommende.

Nåværende § 12-8 blir 12-9 og skal lyde:

§ 12-9 *Fastsetting av inntekt før og etter uførhet*

Inntekt før uførhet fastsettes på grunnlag av pensjonsgivende inntekt, se § 3-15, i de fem siste kalenderårene før uføretidspunktet, se § 12-8. Gjennomsnittlig inntekt i de tre beste inntektsårene legges til grunn. Den pensjonsgivende inntekten omregnes til en årsinntekt i full stilling. Inntekt for hvert kalenderår skal ikke settes lavere enn 3,4 ganger grunnbeløpet. For medlemmer som fyller vilkårene for rett til minsteytelse som

ung ufør, se § 12-13 tredje ledd, skal inntekt for hvert kalenderår ikke settes lavere enn 4,5 ganger grunnbeløpet.

Det skal ses bort fra år da et medlem har fått pensjonsopptjening på grunnlag av omsorgsarbeid etter folketrygdloven § 3-16 eller § 20-8 dersom dette er til fordel for vedkommende. Året før og året etter slike år anses da å følge umiddelbart etter hverandre.

For arbeidstakere som har ett eller flere arbeidsforhold, skal inntekt før uførhet fastsettes med grunnlag i arbeidstakerens stillingsandel på tidspunktet medlemmet har rett til å få utbetalt uføretrygden fra (virkningstidspunktet) omregnet til en årsinntekt i full stilling dersom det er gunstigere for vedkommende. Arbeidsforholdet må være dokumentert med arbeidsavtale som inneholder en klart angitt stillingsandel og startdato.

Inntekt etter uførhet fastsettes til den inntekt han eller hun forutsettes å kunne skaffe seg ved å utnytte sin restinntektsevne.

Inntekt før og etter uførhet justeres i samsvar med senere reguleringer av grunnbeløpet.

Som inntekt etter paragrafen her regnes all pensjonsgivende inntekt, se § 3-15.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om fastsetting av inntekt før og etter uførhet, herunder om at visse inntekter ikke skal medregnes.

Nåværende § 12-9 blir ny § 12-10. I bestemmelsen oppheves fjerde ledd andre punktum.

§ 12-11 første ledd første punktum skal lyde:

Uføretrygd beregnes på grunnlag av pensjonsgivende inntekt, se § 3-15, i de fem siste kalenderårene før uføretidspunktet, se § 12-8.

§ 12-11 andre ledd første punktum skal lyde:

For år da en person har mottatt uføretrygd, skal pensjonsgivende inntekt, og en inntekt som svarer til beregningsgrunnlaget for uføretrygden justert for fastsatt uføregrad, inngå i grunnlaget.

§ 12-12 tredje ledd første punktum skal lyde:

Som trygdetid regnes også framtidig trygdetid fra uføretidspunktet, se § 12-8, til og med det året vedkommende fyller 66 år.

§ 12-13 tredje og femte ledd skal lyde:

For et medlem som har blitt ufør før fylte 26 år på grunn av en alvorlig og varig sykdom, skade eller lyte som er klart dokumentert, er minsteytelsene som nevnt i andre ledd henholdsvis 2,66 og 2,91 ganger grunnbeløpet. Dette gjelder selv om et medlem har vært mer enn 50 prosent yrkesaktiv etter fylte 26 år, dersom det er klart dokumentert at vilkårene i første punktum var oppfylt før 26 år og kravet settes fram før fylte 36 år. Bestemmelsen i første punktum gjelder også når uføretrygd gis på nytt etter at ytelsen er falt bort på grunn av prøving mot inntekt etter § 12-14. Minsteytelsen etter leddet her ytes tidligst fra og med den måneden medlemmet fyller 20 år.

Dersom uføregraden etter § 12-10 er lavere enn 100 prosent, fastsettes uføretrygden til en forholdsmessig andel av beløpet etter første til fjerde ledd.

§ 12-14 første ledd skal lyde:

Når uføregraden fastsettes etter § 12-10, skal det fastsettes en inntektsgrense, som skal svare til inntekt etter uførhet (se § 12-9 fjerde ledd) tillagt 40 prosent av grunnbeløpet per kalenderår. Dersom uføretrygden er en omregnet uførepensjon, skal det for kalenderår til og med år 2018 fastsettes en inntektsgrense, som skal svare til inntekt etter uførhet (se § 12-9 fjerde ledd) tillagt 60 000 kroner.

§ 12-14 andre ledd andre punktum skal lyde:

Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med en brøk der vedkommendes uføretrygd ved 100 prosent uføregrad er teller og inntekten før uførheten (se § 12-9 første til tredje ledd) er nevner.

§ 12-14 fjerde ledd skal lyde:

Den uføretrygdede skal opplyse om forventet pensjonsgivende inntekt og om endringer i inntekten. Dersom det er utbetalt for lite eller for mye, skal det foretas et etteroppgjør. Dersom det er utbetalt for lite, skal differansen etterbetales som et engangsbeløp. For mye utbetalt uføretrygd kan inndrives uten hensyn til skyld og kan avregnes i framtidige ytelser som omfattes av § 22-16 tredje ledd og AFP i offentlig sektor. Krav om tilbakekreving av for mye utbetalt uføretrygd er tvangsgrunnlag for utlegg. Kravet kan inndrives av Arbeids- og velferdsetaten etter reglene i bidragsinnkrevingsloven.

§ 12-15 fjerde ledd skal lyde:

Når et barn blir forsørget av flere som mottar uføretrygd eller alderspensjon, ytes tillegget til den som har rett til høyest tillegg. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om gjennomføring av denne bestemmelsen. Dersom forsørgerne ikke bor sammen, ytes tillegget til den som har den daglige omsorgen for barnet.

§ 12-17 skal lyde:

§ 12-17 Uføretrygd ved yrkesskade

Til den som er arbeidsufør på grunn av en skade eller sykdom som går inn under kapittel 13, ytes det uføretrygd etter følgende særbestemmelser:

- a) Vilkåret i § 12-2 om minst tre års forutgående medlemskap gjelder ikke.
- b) Vilkåret i § 12-3 om fortsatt medlemskap gjelder ikke.
- c) *Uføretrygd ytes ved uføregrader ned til 30 prosent.*

Det skal fastsettes en særskilt uføregrad for den *delen* av uførheten som skyldes yrkesskade eller yrkessykdom. Det ses bort fra uførhet som skyldes andre forhold enn yrkesskaden, når denne delen utgjør under 30 prosent av den totale *uførheten*.

Antatt årlig arbeidsinntekt på skadetidspunktet legges til grunn for beregningen av uføretrygden dersom beregningsgrunnlaget etter § 12- 11 første til fjerde ledd er lavere. Godtgjørelse av midlertidig eller tilfeldig art regnes ikke med ved fastsettingen av den antatte årlige inntekten. Naturalytelser og overskudd på utgiftsgodtgjørelser regnes med og gis den verdien som legges til grunn ved utligning av inntektsskatt. Den antatte årlige arbeidsinntekten skal reguleres i samsvar med endringer i grunnbeløpet fram til det tidspunktet uføretrygden gis virking fra. Grunnlaget kan ikke settes høyere enn seks ganger grunnbeløpet. Grunnlaget reguleres i samsvar med senere endringer i grunnbeløpet.

Ved yrkesskade avkortes uføretrygden og barnetillegg ikke på grunn av manglende trygdetid.

Departementet kan gi forskrifter om beregning av uføretrygd når uførheten skyldes yrkesskade.

§ 12-18 skal lyde:

§ 12-18 *Tillegg til uføretrygd for gjenlevende ektefelle (gjenlevendetillegg)*

Det gis tillegg til uføretrygden etter bestemmelsene i paragrafen her for et tidsrom på fem år til en person som også fyller vilkårene for rett til pensjon i § 17-3, § 17-4 og enten § 17-5 eller § 17-10.

Dersom 50 prosent av summen av den gjenlevendes egen uføretrygd og den avdødes uføretrygd beregnet etter tredje ledd overstiger den gjenlevendes egen uføretrygd, skal differansen utbetales som et tillegg til uføretrygden. Tillegget skal minst utgjøre differansen mellom den avdødes minsteytelse fastsatt etter bestemmelsene i § 12-13 og den gjenlevendes egen uføretrygd. Det skal legges til grunn ugradert uføretrygd både for den gjenlevende og den avdøde.

Den avdødes uføretrygd fastsettes lik den ugraderte uføretrygden som den avdøde ville ha fått om han eller hun på dødsfalltidspunktet hadde fått rett til

uføretrygd, eller den ugraderte uføretrygden som den avdøde mottok. Dersom den avdødes trygdetid var fastsatt etter § 12-12 tredje ledd andre punktum, skal den fastsettes på nytt dersom dette vil gi en lengre trygdetid. Opptjeningstiden regnes da fram til dødsfallstidspunktet.

Dersom den avdøde var 67 år eller eldre, skal den avdødes uføretrygd i andre ledd erstattes med 66 prosent av et særskilt fastsatt beregningsgrunnlag, begrenset opp til 6 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Ved fastsettelse av dette beregningsgrunnlaget legges den avdødes sluttpoengttall beregnet etter kapittel 3 i loven her til grunn. Opptjening til og med kalenderåret før dødsfallet regnes med. Beregningsgrunnlaget skal fastsettes som den inntekten som etter § 3-11 gir dette sluttpoengttallet.

Ny § 12-19 skal lyde:

§ 12-19 Uføretrygd under opphold i institusjon

Dersom et medlem som mottar uføretrygd oppholder seg i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar, blir uføretrygden redusert. Dette gjelder ikke for opphold i somatiske sykehusavdelinger.

Uføretrygd gis uten reduksjon i innleggelsesmåned og de tre påfølgende månedene. Deretter blir uføretrygden redusert og skal under oppholdet utgjøre 14 prosent av uføretrygden. Ytelsen skal likevel utgjøre minst 45 prosent av grunnbeløpet så fremt dette ikke er mer enn det vedkommende har rett til etter lovens vanlige bestemmelser.

Uføretrygden skal ikke reduseres når et medlem forsørger ektefelle eller barn. Dersom vedkommende har faste og nødvendige utgifter til bolig, kan Arbeids- og velferdsetaten bestemme at uføretrygden ikke skal reduseres eller reduseres mindre enn nevnt i andre ledd.

Dersom medlemmet innen tre måneder etter utskrивelsen på nytt kommer i institusjon, gis det redusert uføretrygd fra og med måneden etter at det nye oppholdet tar til. Uføretrygden skal utbetales etter lovens vanlige bestemmelser fra og med utskrivningsmåned.

Departementet kan gi forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen, herunder beregning av redusert uføretrygd, at bestemmelsene skal gjelde for personer innlagt i andre institusjoner, og gjøre unntak for visse institusjoner eller bestemte persongrupper.

Ny § 12-20 skal lyde:

§ 12-20 Uføretrygd under straffegjennomføring

Et medlem som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen, har ikke rett til å få utbetalt uføretrygd.

Fra og med kalendermåneden vedkommende blir løslatt ytes det uføretrygd etter lovens vanlige bestemmelser.

Ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffegjennomføring i medhold av straffegjennomføringsloven § 16 eller betinget dom, utbetales uføretrygd dersom vilkårene for øvrig er oppfylt. Tilsvarende gjelder ved prøveløslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 42 flg.

Departementet kan gi forskrifter om anvendelsen av bestemmelsene i denne paragrafen.

Nåværende § 12-18 blir nye § 12-21.

III

Endringene i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) trer i kraft 1. januar 2015.

Endringene i lov 16. desember 2011 nr. 59 om endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre) trer i kraft straks.

15 Utkast til forskrift om uføretrygd fra folketrygden

Forskrift om uføretrygd fra folketrygden

Fastsatt av Arbeids- og sosialdepartementet xx.xx .2014 med hjemmel i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd §§ 12-9, 12-11, 12-14, 12-15, 12-16, 12-17, 12-18, 12-19 og 21-10.

Kapittel 1 Innledende bestemmelser

§ 1-1 *Virkeområde*

Denne forskriften inneholder bestemmelser til utfylling av kapittel 12 Uføretrygd i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven).

Kapittel 2 Inntekt før og etter uførhet

§ 2-1 *Fastsetting av inntekt etter uførhet*

Inntekt etter uførhet fastsettes til medlemmets framtidige pensjonsgivende inntekt, inkludert feriepenger og eventuelt andre tillegg som er pensjonsgivende. Har medlemmet inntektsmuligheter som ikke benyttes, skal også disse tas med ved fastsettelsen av inntekt etter uførheten.

§ 2-2 *Endring av inntekt før og etter uførhet*

Dersom en arbeidstaker med gradert uføretrygd får en inntektsøkning større enn ti prosent fra ett kalenderår til et annet uten at stillingsandelen har økt, skal inntekt før og etter uførhet, jf. folketrygdloven § 12-9, oppjusteres med inntektsøkningen hvis det er til gunst for medlemmet. Det er et vilkår for å få endret inntekt før og etter uførhet at medlemmet selv melder fra om og dokumenterer inntektsøkningen.

Kapittel 3 Reduksjon av uføretrygd på grunn av inntekt

§ 3-1 *Inntektsgrense for personer som mottar uføretrygd i varig tilrettelagt arbeid (VTA)*

For personer som mottar uføretrygd i varig tilrettelagt arbeid (VTA) fastsettes det en inntektsgrense, jf. folketrygdloven § 12-14 første ledd, som svarer til inntekt etter uførhet tillagt 100 prosent av grunnbeløpet per kalenderår.

§ 3-2 Pensjonsgivende inntekt som ikke skal føre til reduksjon av uføretrygd

Følgende pensjonsgivende inntekter skal ikke føre til reduksjon i uføretrygden etter folketrygdloven § 12-14:

a) erstatning for inntektstap ved erstatningsoppgjør etter skadeserstatningsloven § 3-1, yrkesskadeforsikringsloven § 13 eller pasientskadeloven § 4 første ledd

b) opparbeidet inntekt som er etterslep av helt avsluttet aktivitet.

Medlemmet må selv opplyse om og dokumentere slike inntekter.

§ 3-3 Tidspunktet for når uføretrygden skal reduseres på grunn av inntekten

Uføretrygden skal reduseres fra første krone inntekten i kalenderåret overstiger inntektsgrensen fastsatt etter folketrygdloven § 12-14. Bestemmelsen her regulerer fra hvilket tidspunkt den løpende uføretrygden skal reduseres, og om hvordan reduksjonen kan fordeles gjennom kalenderåret.

Medlem som forventer at de vil overstige inntektsgrensen i løpet av året kan få en jevn reduksjon i uføretrygden gjennom hele kalenderåret. For å få en slik jevn reduksjon må medlemmet selv informere Arbeids- og velferdsetaten om forventet inntekt for kalenderåret.

Når inntektsgrensen overstiges uten at medlemmet tidligere har opplyst om slik forventet inntekt, skal uføretrygd reduseres fra måneden etter den kalendermåneden inntekten som medfører reduksjon ble utbetalt. Reduksjonen gjøres på grunnlag av opplysninger om inntekt fra medlemmet selv eller ved Elektronisk dialog med arbeidsgivere (EDAG).

I kalenderår hvor uføretrygden innvilges, eller opphører som følge av overgang til alderspensjon ved 67 år, skal beløpsgrensen reduseres forholdsmessig etter hvor mange måneder vedkommende har rett til uføretrygd i kalenderåret. Med beløpsgrensen menes det beløpet som tillegges inntektsnivået etter uførhet ved fastsetting av inntektsgrensen.

§ 3-4 Uføretrygden utbetales ikke på grunn av høy inntekt. Hvilende rett

Det utbetales ikke uføretrygd når arbeidsinntekten utgjør mer enn 80 prosent av inntekt før uførhet, jf. folketrygdloven § 12-14 tredje ledd og § 12-9 første til tredje ledd.

En periode med hvilende rett etter folketrygdloven § 12-10 tredje ledd fastsettes når etteroppgjøret foretas, og skal gjelde for hele kalenderåret etteroppgjøret foretas for dersom vedkommende ikke har mottatt uføretrygd i noen av månedene. Stønads-mottakeren anses for å ha meldt i fra om arbeidsinntekten når Arbeids- og velferdsetaten mottar ligningsopplysninger fra skatteetaten til bruk i etteroppgjøret.

Når den første perioden på fem år nærmer seg slutten, det vil si ved etteroppgjøret av år nummer fire, skal Arbeids- og velferdsetaten spørre om den uføretrygdde ønsker en ny femårsperiode med hvilende rett. Stønadmottakerens ønske skal uten videre legges til grunn. Dersom den uføretrygdde ikke svarer, faller retten til uføretrygd bort. Det kan sees bort fra at svar ikke er gitt dersom det foreligger tungtveiende grunner som kan forklare dette.

Tellingen av antall år med hvilende rett skal stanses når den uføretrygdde har inntekt som innebærer at utbetalt uføretrygd ikke faller bort for alle kalendermåneder i et år. Ny periode med hvilende rett, det vil si nye fem + fem år, starter ikke opp igjen før et nytt etteroppgjør viser at det ikke er utbetalt uføretrygd for hele det foregående kalenderåret.

Kapittel 4 Etteroppgjør

§ 4-1 *Etteroppgjør*

Dersom den uføretrygdde har fått utbetalt for lite eller for mye uføretrygd og barnetillegg, skal Arbeids- og velferdsetaten foreta et etteroppgjør, jf. folketrygdloven § 12-14 fjerde ledd andre punktum. Etteroppgjøret foretas når likningen for kalenderåret foreligger. Etteroppgjøret innebærer en ren avregning uten hensyn til hva som er årsaken til korrigeringen.

Etteroppgjøret skal baseres på ligningsopplysninger fra skatteetaten for arbeidsinntekt og næringsinntekt, samt mottatt informasjon om innenlandsk og utenlandsk inntekt oppgitt fra vedkommende selv eller fra utenlandske trygdemyndigheter.

Etteroppgjør kan unnlates hvis for lite utbetalt uføretrygd er mindre enn 25 prosent av rettsgebyret, jf. lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr. Etteroppgjøret kan også unnlates hvis for mye utbetalt uføretrygd er mindre enn ett rettsgebyr.

Tilbakekreving av for mye utbetalt uføretrygd kan unnlates for medlem som ikke har hatt inntekt eller som har hatt inntekt under inntektsgrensen (se folketrygdloven § 12-14 første ledd) i begynnelsen av året og deretter begynner i arbeid med en årlig arbeidsinntekt som overstiger 80 prosent av inntekten før uførhet, se folketrygdloven § 12-14 tredje ledd. Det er et vilkår at dette anses som et enkeltstående arbeidsforsøk og ikke gjentas år etter år.

Dersom den uføretrygdde døde i samme år som etteroppgjøret gjelder for, skal det ikke gjennomføres etteroppgjør. Dersom dødsfallet er senere enn det året etteroppgjøret gjelder for, skal tilbakekreving unnlates, mens etterbetaling gjennomføres etter de vanlige reglene.

Medlemmet skal få melding om resultatet av etteroppgjøret og få en frist til å gi uttalelse. Melding om vedtak om etteroppgjør kan unnlates når medlemmet ikke melder fra om endrede forhold eller har andre innsigelser til varselet om etteroppgjøret.

Etteroppgjør utsettes ikke som følge av klage over ligningen. Det foretas likevel revisjon av etteroppgjøret dersom ligningen endres dersom pensjonsgivende inntekt i likningen endres.

§ 4-2 Gjennomføring av tilbakekreving i etteroppgjøret

For mye utbetalt uføretrygd kan avregnes i (framtidig) uføretrygd, etterlattepensjon og overgangsstønad etter folketrygdloven kapitlene 15, 16 og 17, ektefelle tillegg og barnetillegg som kan reduseres etter folketrygdloven §§ 3-26 og 12-16, alderspensjon etter kapitlene 19 og 20, AFP i offentlig sektor, krigspensjon og pensjon etter yrkesskadetrygdloven. Det kan foretas avregning også etter overgang fra en av disse ytelsene til en annen. Feilutbetalte forsørgingstillegg kan avregnes i pensjon mv. etter at tilleggene er falt bort.

Avregning etter første ledd gjøres etter trekk til forskuddsskatt og før eventuelle utleggstrekk og med opptil 10 prosent av samlet månedlig ytelse. Barnetillegg etter folketrygdloven § 12-15 før inntektsreduksjon etter § 12-16 er inkludert i brutto ytelse. Avregningen kan settes til et høyere beløp. For uføretrygd skal det avregnede beløpet beregnes før inntektsreduksjon etter folketrygdloven § 12-14.

Dersom det ikke er en ytelse som nevnt i første ledd å avregne i, kan for mye utbetalt uføretrygd inndrives av Arbeids- og velferdsetaten etter reglene i bidragsinnkrevingsloven.

Kapittel 5 Barnetillegg

Her vil dagens forskriftsregler bli videreført

Kapittel 6 Beregning av uføretrygd ved yrkesskade

§ 6-1 Uføretrygd som delvis skyldes yrkesskade

Når en person har rett til uføretrygd og uførheten bare delvis skyldes en yrkesskade, skal den delen som skyldes yrkesskade og den delen som skyldes andre forhold, beregnes hver for seg, herunder retten til minste årlig ytelse etter folketrygdloven § 12-13. Samlet ytelse skal svare til summen av delytelsene.

Den delen som skyldes yrkesskade beregnes etter forholdene på skadetidspunktet, se folketrygdloven § 12-17.

§ 6-2 Ytterligere nedsatt inntektsevne

Når et medlem som er innvilget uføretrygd uten yrkesskade fordeler får sin inntektsevne ytterligere nedsatt på grunn av yrkesskade, må den antatt årlige arbeidsinntekten oppjusteres til den inntekten medlemmet ville hatt dersom han på

forhånd ikke hadde vært delvis arbeidsufør. Dette gjøres ved at inntekten på skadetidspunktet divideres med graden av gjenværende inntektsevne før skaden.

Dersom den opprinnelige uførheten skyldes en yrkesskade, skal uføretrygden beregnes ut fra det beste av følgende alternativer:

- a) Den antatt årlige arbeidsinntekten som ble lagt til grunn da uføretrygden etter den første yrkesskaden ble beregnet.
- b) Den antatt årlige arbeidsinntekten som er oppjustert etter første ledd.

§ 6-3 Grunnlaget for beregning av uføretrygd for år da en person har mottatt uføretrygd som helt eller delvis skyldes yrkesskade

For år da en person har mottatt uføretrygd som skyldes yrkesskade, skal pensjonsgivende inntekt, og antatt årlig arbeidsinntekt justert for uføregraden, inngå i grunnlaget.

For år da en person har mottatt uføretrygd og uførheten bare delvis skyldes en yrkesskade, skal følgende inngå i grunnlaget:

- a) Pensjonsgivende inntekt
- b) En inntekt som svarer til beregningsgrunnlaget for uføretrygden, justert for fastsatt uføregrad som ikke skyldes yrkesskade, og
- c) Antatt årlig arbeidsinntekt fastsatt etter folketrygdloven § 12-17, justert i samsvar med endringer i grunnbeløpet og for fastsatt uføregrad som skyldes yrkesskade.

Samlet inntekt for hvert kalenderår fastsatt etter første og andre ledd kan likevel ikke overstige seks ganger grunnbeløpet eller det som er høyest av beregningsgrunnlaget og den pensjonsgivende inntekten.

Kapittel 7 Uføretrygd ved institusjonsopphold

Nærmere regler vil bli gitt etter at nye lovbestemmelse er vedtatt.

Kapittel 8 Særlige bestemmelser for personer som har fått uførepensjon omregnet til uføretrygd (overgangssaker)

§ 8-1 Omfang

Kapittel 8 gjelder ved beregning av uføretrygd for personer som har fått uførepensjon omregnet til uføretrygd (overgangssaker) etter forskrift XX om overgangsregler ved innføringen av uføretrygd og der det senere skjer endringer som har betydning for beregning av uføretrygden.

§ 8-2 Ytterligere reduksjon av personens inntektsevne

Ved ytterligere reduksjon av inntektsevnen, se folketrygdloven § 12-9 fjerde ledd, skal en ved vurderingen av om det er en fordel for mottakeren å få fastsatt et nytt uføretidspunkt, sammenligne:

- a) uføretrygd basert på grunnlaget for beregning av uføretrygd fastsatt etter forskrift om overgangsregler ved innføring av uføretrygd oppjustert til ny uføregrad og
- b) uføretrygd beregnet etter folketrygdloven § 12-13, jf § 12-11. For år da en person mottok uførepensjon skal grunnlaget beregnes etter § 8-3.

Tillegg til uføretrygd etter forskrift om overgangsregler ved innføring av uføretrygd § 7 (gjenlevendetillegg) holdes utenom ved sammenligningen og skal heller ikke beregnes på nytt.

Ved fastsetting av nytt uføretidspunkt skal trygdetid etter forrige uføretidspunkt beregnes etter folketrygdloven § 12-12 og legges til faktisk trygdetid fastsatt ved forrige uføretidspunkt.

§ 8-3 Grunnlaget for beregning av uføretrygd for år da en person har mottatt uførepensjon

For år da en person har mottatt uførepensjon, skal grunnlaget for uføretrygden tilsvare summen av

- a) pensjonsgivende inntekt og
- b) en inntekt som svarer til den pensjonsgivende inntekten som etter folketrygdloven § 3-13 ville gitt et opptjent pensjonspoeng lik det framtidige pensjonspoeng som var fastsatt i den tidligere tilleggspensjonen, justert for fastsatt uføregrad.

Dersom uførheten skyldes yrkesskade og antatt årlig arbeidsinntekt er lagt til grunn for beregningen av uførepensjonen, skal grunnlaget som nevnt i første ledd tilsvare summen av pensjonsgivende inntekt og antatt årlig arbeidsinntekt på skadetidspunktet justert i samsvar med endringer i grunnbeløpet og for fastsatt uføregrad. Dersom bare en del av uførepensjonen gis på grunnlag av en yrkesskade, skal grunnlaget som nevnt i første ledd tilsvare summen av pensjonsgivende inntekt, en inntekt som svarer til den pensjonsgivende inntekten som etter folketrygdloven § 3-13 ville gitt et opptjent pensjonspoeng lik det framtidige pensjonspoeng som var fastsatt i den tidligere tilleggspensjonen, justert i samsvar med endringer i grunnbeløpet og for fastsatt uføregrad som ikke skyldes yrkesskade, og antatt årlig arbeidsinntekt på skadetidspunktet justert for fastsatt uføregrad som skyldes yrkesskade. Dersom uførheten skyldes yrkesskade og antatt årlig arbeidsinntekt ikke er lagt til grunn for beregningen av uførepensjonen, fastsettes grunnlaget for uføretrygden etter første ledd.

Samlet inntekt for hvert kalenderår kan likevel ikke overstige seks ganger grunnbeløpet eller det som er høyest av henholdsvis den ugraderte inntekten i første

ledd bokstav b eller ugradert antatt årlig arbeidsinntekt justert i samsvar med endringer i grunnbeløpet og den pensjonsgivende inntekten.

§ 8-4 *Beregning av uføretrygd ved endringer i medlemskap*

Dersom medlemskapet opphører, skal uføretrygden fastsettes etter folketrygdloven § 12-3.

Dersom vedkommende på omregningstidspunktet ikke var medlem av trygden, skal vedkommende fra det tidspunktet han eller hun blir medlem av trygden, få fastsatt en uføretrygd som tilsvarer den uføretrygden vedkommende ville ha fått etter forskrift om overgangsregler ved innføring av uføretrygd dersom han eller hun på omregningstidspunktet hadde vært medlem av trygden. Tilsvarende gjelder dersom vedkommende på grunn av flytting blir omfattet av EØS-forordningen eller andre trygdeavtaler.

Trygdetiden som ble fastsatt da vedkommende fikk tilstått uførepensjon, legges til grunn.

§ 8-5 *Særlig om beregning av uføretrygd til unge uføre ved endringer i medlemskap*

Uføretrygd fastsatt på grunnlag av en omregnet uførepensjon med antatte framtidige pensjonspoeng for unge uføre, beholdes bare så lenge vedkommende er medlem i folketrygden. Dersom medlemskapet opphører, skal uføretrygden fastsettes etter folketrygdloven § 12-3.

Dersom vedkommende på omregningstidspunktet ikke var medlem av trygden, skal vedkommende fra det tidspunktet han eller hun blir medlem av trygden, få fastsatt en uføretrygd som tilsvarer den uføretrygden vedkommende ville ha fått etter forskrift om overgangsregler ved innføring av uføretrygd dersom han eller hun på omregningstidspunktet hadde vært medlem av trygden.

Trygdetiden som ble fastsatt da vedkommende fikk tilstått uførepensjon, legges til grunn.

Kapittel 9 Ikrafttredelse

§ 9-1 Ikrafttredelse

Forskriften her trer i kraft fra 1. januar 2015.

16 Utkast til overgangsforskrift (omregning av uførepensjon til uføretrygd)

Forskrift om overgangsregler ved innføringen av uføretrygd

Fastsatt av Arbeids- og sosialdepartementet x.x.2014 med hjemmel i (lovvedtaket).

I

§ 1 *Overgangssak*

Forskriften gjelder for saker der en person har rett til uførepensjon fra folketrygden med virkning før 1. januar 2015.

§ 2 *Overgang til uføretrygd*

I overgangssaker etter § 1 skal uførepensjonen omregnes til uføretrygd.

Folketrygdloven kapittel 12 gjelder, med de unntak som følger av denne forskriften, også for overgangssaker.

I overgangssaker skal den trygdetiden som er fastsatt i uførepensjonssaken per 31. desember 2014 benyttes.

§ 3 *Grunnlaget for beregning av uføretrygd i overgangssaker*

I overgangssaker skal det ved fastsettingen av grunnlaget for beregning av uføretrygd tas utgangspunkt i personens grunn- og tilleggspensjon per 31. desember 2014 uten reduksjon for uføregrad. Disse skal omregnes til en årlig størrelse basert på folketrygdens gjennomsnittlig grunnbeløp for 2014.

Med grunn- og tilleggspensjon menes den delen av personens uførepensjon som ikke er basert på særtillegg eller avdød ektefelles rettigheter som er anvendt ved beregning av uførepensjon til gjenlevende ektefelle.

For medlemmer som er gift eller samboer og som per 31. desember 2014 mottar grunnpensjon tilsvarende 100 prosent av grunnbeløpet skal særtillegget anses som tilleggspensjon.

Det skal fastsettes ett beløp for hver overgangssak. Dersom medlemmet har rett til minste årlige ytelse i uføretrygden etter ordinær sats (folketrygdloven § 12-13 annet ledd) og summen etter første til tredje ledd er

- a) under 39 601 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 1,53173.
- b) fra 39 601 kroner til 54 096 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 2,04231 og deretter reduseres med 20 219 kroner.
- c) Fra 54 097 kroner til 78 594 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 1,66855.
- d) fra 78 595 kroner til 162 709 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 2,00462 og deretter reduseres med 26 413 kroner.
- e) fra 162 710 kroner til 165 479 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 2,36378 og deretter reduseres med 84 852 kroner.
- f) fra 165 480 kroner til 260 741 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 1,41471 og deretter økes med 72 198 kroner.
- g) fra 260 742 kroner til 280 943 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 1,06370 og deretter økes med 163 724 kroner.
- h) mer enn 280 943 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 1,60501 og deretter økes med 11 648 kroner.

Dersom medlemmet har rett til minste årlige ytelse i uføretrygden etter høy sats (folketrygdloven § 12-13 annet ledd) og summen etter første til tredje ledd er

- a) under 39 601 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 1,53173.
- b) fra 39 601 kroner til 54 096 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 2,04231 og deretter reduseres med 20 219 kroner.
- c) fra 54 097 kroner til 78 594 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 1,66855.
- d) fra 78 595 kroner til 162 709 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 2,00462 og deretter reduseres med 26 413 kroner.
- e) fra 162 710 kroner til 180 000 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 2,36378 og deretter reduseres med 84 852 kroner.

- f) fra 180 001 kroner til 260 741 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 1,41472 og deretter økes med 85 979 kroner.
- g) fra 260 742 kroner til 306 402 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 1,06370 og deretter økes med 177 505 kroner.
- h) mer enn 306 402 kroner, skal beløpet fastsettes ved at summen etter første ledd multipliseres med 1,60501 og deretter økes med 11 648 kroner.

Grunnlaget for beregning av uføretrygd fastsettes ved at beløpet etter fjerde ledd eller femte ledd divideres med egen trygdetid og multipliseres med 40.

Grunnlaget for beregning av uføretrygd skal reguleres i samsvar med senere endringer i grunnbeløpet jf. folketrygdloven § 1-4. Grunnlaget skal ikke fastsettes på nytt som følge av endringer i personens sivilstand eller i ektefellens inntekt etter 31. desember 2014.

Merknad: Den endelige formelen under a) til h) kan ikke fastsettes grunnbeløpet fra 1. mai 2014 er fastsatt. Formlene under a) til h) er satt basert på et grunnbeløp fra 1. mai 2014 på 88 106 kroner.

§ 4 Grunnlaget for beregning av uføretrygd i overgangssaker der mottakeren ikke er medlem av trygden, får uførepensjon beregnet etter EØS-forordning 883/2004 eller 1408/71 eller etter en trygdeavtale som gir rett til sammenlegging av trygdeperioder

Grunnlaget for beregning av uføretrygd i overgangssaker der mottakeren ikke er medlem av trygden, mottar uførepensjon beregnet etter EØS-forordning 883/2004 eller 1408/71 eller etter en trygdeavtale som gir rett til sammenlegging av trygdeperioder fastsettes etter § 3, men bestemmelsen i sjette ledd erstattes med følgende særregler:

For personer som ikke er medlem av trygden 31. desember 2014, og som har mindre enn 20 års trygdetid etter folketrygdloven § 12 -12 andre ledd (botid), skal beløpet etter § 3 fjerde eller femte ledd divideres med en trygdetid som svarer til antallet poengår tilleggspensjonen er beregnet etter og multipliseres med 40.

For personer som har rett til uførepensjon beregnet etter EØS-forordningene 883/2004 eller 1408/71 31. desember 2014, skal beløpet etter § 3 fjerde eller femte ledd divideres med personens trygdetid for teoretisk beløp og multipliseres med 40 og deretter divideres med personens faktiske norske trygdetid multiplisert med personens samlede faktiske trygdetid i EØS-land. Bestemmelsen i første punktum skal anvendes så langt det passer for øvrige trygdeavtaler Norge har med andre land som gir rett til pensjon ved sammenlegging av trygdeperioder.

§ 5 Grunnlaget for beregning av uføretrygd i overgangssaker der mottaker har uførepensjon med yrkesskadefordeler

Grunnlaget for beregning av uføretrygd i overgangssaker der uførepensjonen per 31. desember 2014 er beregnet med yrkesskadefordeler fastsettes etter § 3, men med følgende særregler:

Dersom hele uførheten skyldes yrkesskade, skal egen trygdetid i § 3 sjette ledd settes til 40 år.

Dersom bare en del av uførheten skyldes yrkesskade, skal den samlede uførepensjonen legges til grunn for valget mellom bokstavene a til i i § 3 fjerde eller femte ledd. Det skal fastsettes et grunnlag for beregning av uføretrygd for den delen av uførepensjonen som er beregnet med yrkesskadefordeler og et grunnlag for beregning av uføretrygd for den delen av uførepensjonen som skyldes andre forhold enn yrkesskaden. Ved fastsettelsen av grunnlaget for beregning av uføretrygd for den delen av uførheten som skyldes yrkesskade, skal egen trygdetid i § 3 sjette ledd settes til 40 år.

§ 6 Grunnlaget for beregning av uføretrygd og utmåling av uføretrygd i overgangssaker der mottaker har en uførepensjon som er redusert fordi mottakeren oppholder seg på en institusjon

Dersom personen mottar en uførepensjon som per 31. desember 2014 er redusert fordi personen oppholder seg på en institusjon, skal grunnlaget for beregning av uføretrygd etter §§ 3 til 5 fastsettes med utgangspunkt i personens grunn- og tilleggspensjon uten reduksjon pga. institusjonsopphold.

I overgangssaker der uføretrygden per 1. januar 2015 skal reduseres pga. institusjonsopphold etter folketrygdloven § 12-19, har mottakeren rett til å beholde en andel av uføretrygden som minst svarer til den andelen som personens reduserte uførepensjon pga. institusjonsopphold per 31. desember 2014 utgjorde av personen uførepensjon uten slik reduksjon.

§ 7 Tillegg til uføretrygd for person som mottar uførepensjon til gjenlevende ektefelle (gjenlevendetillegg)

Det skal gis et tillegg til personer som per 31. desember 2014 mottar uførepensjon til gjenlevende ektefelle beregnet med avdødes rettigheter.

Det skal fastsettes et grunnlag etter reglene i § 3, men der beløpet i første ledd skal tillegges differansen på uførepensjon (inkludert særtillegg) medregnet avdødes rettigheter (§ 12-15 andre ledd bokstav b) og uførepensjon beregnet på grunnlag av egne rettigheter (§ 12-15 andre ledd bokstav a), etter reduksjon for arbeidsinntekt. Grunnlaget fastsettes med utgangspunkt i rettighetene per 31. desember 2014.

Grunnlaget for tillegget skal utgjøre differansen mellom grunnlaget som er fastsatt etter andre ledd og grunnlaget fastsatt etter § 3 jf. §§ 4 til 6, dividert med uføregraden. Tillegget skal utgjøre 66 prosent av dette grunnlaget, justert for uføregrad.

Gjenlevendetillegget skal ikke anses som en del av uføretrygden ved vurderingen av om medlemmet har krav på å motta en minstepensjon etter folketrygdloven § 12-13.

Dersom mottakeren har inntekt som vil gi reduksjon av uføretrygd etter folketrygdloven § 12-14, skal gjenlevendetillegget multipliseres med forholdet mellom personens reduserte uføretrygd og personens uføretrygd uten inntektsreduksjon.

Tillegget skal reguleres i samsvar med senere endringer i grunnbeløpet jf. folketrygdloven § 1-4.

Tillegget faller bort dersom mottakeren gifter seg igjen, se også folketrygdloven § 1-5.

§ 8 Ektefelletillegg

Til et medlem som før 1. januar 2015 har rett til å få utbetalt ektefelletillegg til uførepensjonen som løper utover denne datoen skal det utbetales et tillegg til uføretrygden.

Dersom medlemmet hadde rett på en årlig uførepensjon på opp til 165 000 kroner, skal tillegget utgjøre 131 prosent av det ektefelletillegget vedkommende mottok før skatt per 31. desember 2014. Dersom medlemmet hadde rett på en årlig uførepensjon mellom 165 000 kroner og 268 000 kroner skal tillegget ytterligere oppjusteres med 62 prosent av den delen av uførepensjonen som overstiger 165 000 kroner. Dersom uførepensjonen overstiger 268 000 kroner, skal tillegget deretter nedjusteres med 5 prosent av den delen av uførepensjonen som overstiger 268 000 kroner.

Tillegget gis ut vedtaksperioden for ektefelletillegget til uførepensjonen, men opphører senest 31. desember 2024.

Tillegget beholdes nominelt uendret. Tillegget faller bort dersom ekteparet skilles eller dersom den forsørgede ektefellen dør eller uføretrygden opphører.

§ 9 Uføretrygd for minstepensjonister som forsørger en ektefelle som har fylt 60 år

Uførepensjonister med minstepensjon som per 31. desember 2014 har rett til å få utbetalt ektefelletillegg for ektefelle som har fylt 60 år skal motta uføretrygd fastsatt til minimum 3,76 G justert for uføregrad ut vedtaksperioden for ektefelletillegget. Etter utløpet av vedtaksperioden for ektefelletillegget skal personens uføretrygd beregnes etter ordinære beregningsregler i folketrygdloven kapittel 12.

II

Forskriften trer i kraft fra den tid departementet bestemmer.